

ОДБРАНА

Година VIII ■ Број 164 ■ 15. јул 2012. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Искуства из мировне мисије UNIFIL у Либану

Интервју

Генерал-мајор
Горан Радовановић,
заменик команданта
Здружене оперативне
команде

Јединствен одговор на кризе

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

VIP KREDITNI PAKET

Ponudom specijalnih uslova kreditiranja zaposlenima u Ministarstvu odbrane Republike Srbije, Moskovska banka a.d. Beograd svrstala je Ministarstvo odbrane u red klijenata od posebnog značaja. Za sigurno rešenje nudimo Vam sigurno dinarsko zaduženje po nižim kamatnim stopama.

Vip uslove ostvarujete:

- bez uslova prenosa zarade
- bez depozita i učešća
- bez troškova podnošenja zahteva
- bez troškova godišnjeg održavanja kredita
- bez troškova prevremene otplate kredita

Vi birate:

- datum dospeća rate
- način otplate kredita

U PONUDI VIP PAKETA SU:

Dinarski refinansirajući kredit uz mogućnost dodatnog keša – smanjite svoje mesečne obaveze, spojite ih u jednu i ostvarite druge planove dodatnim kešom.

Kratkoročni keš kredit sa fiksnom kamatom – iskoristite popuste dok traju, na kratak rok raspodelite iznos kupovine na jednake mesečne rate.

Visa Classic kreditna kartica – stalni kredit u džepu, uz internacionalno korišćenje kartice, nudimo Vam:

- mogućnost refinansiranja drugih obaveza
- bez obračuna kamate u prvom mesecu
- plaćanje u zemlji i inostranstvu bez troškova
- uslugu Card alarma
- paket putnog i zdravstvenog osiguranja

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Боровина, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
мр Славиша Влачић, Милосав Ц. Ђорђевић,
Владица Крстић, др Милан Мијаковски,
мр Зоран Миладиновић, мр Миљан Милкић,
Кршман Милошевић, Никола Остојић,
Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда, (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 164

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ

Потпуковник
Иван Лазаревић са колегама
у мировној мисији UNIFIL
у Либану

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

- 6** Свечаност поводом завршетка школовања
1. генерације Високих студија безбедности
и одбране и 55. класе Генералштабног
уавршавања

ВИЗИЈА БУДУЋНОСТИ

■ ИНТЕРВЈУ

- 14** Генерал-мајор Горан Радовановић,
заменик команданта Здружене
оперативне команде

ЈЕДИНСТВЕН ОДГОВОР НА КРИЗЕ

■ ОДБРАНА

- 20** Искуства из Либана

ВЕСНИЦИ МИРА

Они су најбољи
међу најбољима у
свом послу. Бира-
ни по знању, иску-
ству и способно-
стима. Цењени од
стране претпоста-
вљених и потчиње-
них. Спремни да
Србију замене Ли-
баном и донесу
нам нова искуства,
а многа и да пре-
несу другима. Они

су доказ да официри Војске Србије стоје раме уз раме с колегама из
света.

- 25** Обука Другог понтонирског батаљона

ВЕЖБЕ НА ДУНАВУ

- 26** Најбоља чета Друге бригаде

Специјални прилог АРСЕНАЛ

Прилози о савременом
наоружању и опреми код нас
и у свету

ИЗВИЂАЧИ ЗА ПРИМЕР

29 Подвиг на Батајници

РОДА ПРОТИВ ГАЛЕБА

Потпоручница
Сандра Радова-
новић заувек ће
памтити 13. јун,
дан када се суо-
чила с ноћном
мором свих пило-
та – птица је уле-

тела у мотор њеног авиона приликом полетања, у најкритичнијој фази лета

■ СВЕТ

34 ГРАЂАНСКИ РАТ У СИРИЈИ

Сирија – земља богате прошлости и бурне садашњости. Мада њени трагови сежу више од четири миленијума уназад, географско одређење и демографска структура утврђени су тек почетком двадесетог века. Сада је поприште жестоких сукоба власти и опозиције – са свакодневним жртвама које никога не остављају равнодушним.

■ КУЛТУРА

42 Уметнички ансамбл Министарства одбране у Словенији „БИНИЧКИ“ НА БИС

Марибор – европска престоница културе 2012. године. Фестивал Лент, један од највећих у Европи. Главна бина на Драви резервисана само за најбоље, светске извођаче. Мањифико, Ансамбл „Станислав Бинички“ и музика из филма „Монтевидео, Бог те видео“ – обећавајуће добар концерт.

реч уредника

Способност

5

У овом броју можете прочитати репортажу о искуствима припадника Војске Србије који су се управо вратили из мировне мисије UNIFIL у Либану.

Један од саговорника, пуковник Игор Авдић, који је био је на дужности штабног официра за планирање и пројекте у Одсеку за цивилно-војну сарадњу, истиче да су наши мировњаци, у овој и другим мисијама под окриљем Уједињених нација и Европске уније, добро војно-стручно оспособљени, по томе се брзо препознају и колеге их цене, што је јако важно за успешан рад у таквом мултинационалном окружењу.

У овом тренутку 68 припадника Војске Србије обавља дужности у седам мировних мисија у свету. Највише их је на Кипру у мисији UNFICYP – 46, где је најбројнији пешадијски вод са 37 припадника, а ту су и један штабни официр, два војна посматрача за везу и шест чланова патроле, четири подофицира и два професионална војника.

У Либану је управо извршена смена и пет нових официра заменили су колеге на дужности штабних официра.

У Демократској Републици Конго и мисији MONUSCO распоређен је осамнаести по реду санитарски тим за евакуацију ваздушним путем (АМЕТ), у коме су два лекара, три медицинске техничарке и један медицински техничар, један штабни официр и један штабни подофицир.

У Либерiji, у мисији UNMIL су четири официра на дужности војних посматрача, а на истој дужности у мисији UNOCI у Обали Слоноваче су три официра.

Један официр речних јединица је у мисији EUNAFOR Somalia, у операцији ATALANTA, на дужности штабног официра, а у Уганди и мисији EUTM Somalia је један официр санитарске службе, који је шеф санитета у мисији.

Ове године Војска Србија припремила је још око 500 припадника, спремних да се укључе у мисије под мандатом Уједињених нација ако затраба.

Увелико се врше припреме за завршну септембарску обуку вођа који треба да иду у мисије у Либан, у саставу шпанског контингента, и на Кипар у саставу мађарско-словачког контингента.

Припадници Војске Србије у све већем броју учествују и на међународним вежбама, где проверавају достигнути ниво обучености за рад у међународном окружењу, што је један од важних партнерских циљева.

Најновија провера биће на међународној вежби „Rapid Trident“ (Хиџри шпрозубац) у Украјини, где војници из земаља чланица *Партнерства за мир*, увежбавају и усклађују тактичке радње и поступке у заједничким операцијама, које ће се примењивати у мисијама мира. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

Свечаност
поводом завршетка
школовања
1. генерације
Високих студија
безбедности
и одбране
и 55. класе
Генералштабног
усавршавања

Визија будућности

Вас обавезује наша историја и она представља темељ на коме градите професију официра, користећи савремена академска достигнућа како би радили на очувању мира и стабилности, истакао је председник Томислав Николић на свечаности у Дому Народне скупштине

Свечаност поводом завршетка школовања прве генерације полазника Високих студија безбедности и одбране (ВСБО) и 55. класе Генералштабног усавршавања (ГШУ) Школе националне одбране Војне академије одржана је 4. јула у Дому Народне скупштине Републике Србије.

Промоцији су присуствовали председник Републике Томислав Николић, министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић, представници министарстава, верских заједница у Србији, организацијских целина Министарства одбране и Војске Србије, као и дипломате и изасла-

ници одбране акредитовани у нашој земљи, те породице полазника које су завршили највише облике усавршавања у систему одбране.

Високе студије безбедности и одбране похађало је 13 полазника из више државних органа Србије и двојица из Министарства одбране Босне и Херцеговине, док је Генералштабно усавршавање завршило 36 официра Војске Србије и три официра из оружаних снага Босне и Херцеговине.

Полазницима 1. генерације Високих студија безбедности и одбране плакете са ознакама уручио је министар одбране Драган Шутановац, а председник Републике Томислав Николић уручио је официрске сабље официрима ко-

ји су завршили школовање у 55. класи Генералштабног усавршавања Школе националне одбране. Најбољем у рангу – потпуковнику Вангелу Милковском (са просечном оценом 9,80) уручена је позлаћена сабља са посветом, другорангирани, пуковник Зоран Драгићевић, добио је посребрену сабљу са посветом, а потпуковник Ненад Сретеновић официрску сабљу са посветом.

Одговор на изазове

Честитајући официрима завршетак усавршавања, председник Србије Томислав Николић рекао је да су полазници ВСБО и ГШУ успешним завршетком усавршавања оспособљени да дају оптималан одговор свим безбедносним изазовима са којима се суочавају наша држава и друштво, а посебно је поздравио припаднике страних армија који су завршили школовање заједно са официрима Војске Србије. Председник Николић је истакао да су они доказ да државе из којих долазе имају поверења у наше војно школ-

ство, што је то показатељ да Војна академија представља водећу високошколску установу у окружењу.

– Србија данас активно доприноси безбедности и стабилности у региону. Наша земља тежи да тај допринос оствари уз максималну сарадњу са суседима и међународном заједницом. Србија се одувек залагала за мирољубиво решавање отворених питања, поштујући позитивно законодавство и принципе међународног права – нагласио је председник Николић и додао да Србија интеграцијом у европске токове има прилику да напредује у свим сегментима, а припадници Војске да прикажу свој квалитет на међународном плану.

Према његовим речима, развојем војног школства Србија настоји да офицере припреми за испуњавање задатака и вођење војних мисија у земљи и иностранству.

– Поштујући прошлост славних предака, ви данашњи дипломци, настављате нашу славну војну традицију. Вас обавезује наша историја и она представља темељ на коме градите професију официра, користећи савремена академска достигнућа како би радили на очувању мира и стабилности – рекао је председник Николић и истакао да је управо зато, по угледу и поштовању међу грађанима, Војска Србије на првом месту међу државним институцијама.

Начелник Школе националне одбране пуковник Миле Јелић, поздрављајући присутне, нагласио је да је у протекле две године много тога урађено на развоју програма те установе.

– Одговарајући изазовима савременог друштва наши школски програми прате модерне светске трендове у образовању. Школа националне одбране јединствена је образовна целина са потенцијалима који могу да задовоље и потребе региона. Постали смо референтна школска установа у којој се оспособљавају официри, а од ове године и високи државни службеници – нагласио је начелник те установе и истакао да посебну тежину том образовању дају стручни предавачи из земље и иностранства.

Министар одбране Драгун Штaмпaр уручио је пlакетe пoлaзницимa 1. генерације Високих студија безбедности и одбране

КРЕАТИВНО ЗНАЊЕ

За потпуковника Вангела Милковског, најбољег у рангу, Генералштабно усавршавање представља крну образовања.

– Генералштабна школа је конципирана тако да слушаоци спознају, разумеју и креативно примењују знања која се тичу стратегијског и оперативног нивоа. Стратегијски ниво обухвата сферу која се бави концептом безбедности, разумевањем безбедности одбране у мултинационалном окружењу. Оперативни део је за нас војнике најбитнији јер он дефинише како употребити снаге у операцијама – објашњава потпуковник Милковски.

Пуковник Радован Јововић, један од тројице припадника оружаних снага Босне и Херцеговине који су завршили Генералштабно усавршавање, каже да је то школовање битна степенница за успешну каријеру сваког официра.

– Школовање је испунило наша очекивања. Имали смо изузетне услове, добар однос и мислим да смо направили одличну основицу за даљи на-

предак у каријери – рекао је пуковник Јововић и захвалио свим припадницима Војске Србије и Министарства одбране на сарадњи.

Др Игор Вукоњански, помоћник министра у Сектору за радне односе Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, полазник је 1. генерације Високих студија безбедности и одбране. Искуства описује као драгоцену.

– На основу мултидисциплинарног приступа којим су конципиране Високе студије безбедности и одбране, ми који долазимо из цивилног сектора имали смо прилику да схватимо степен организације и сложености државних структура које се баве питањима одбране и безбедности, и да у условима опште глобализације научимо да препознамо те безбедносне ризике. Такође, спознали смо одређене научне и методолошке приступе у развоју система безбедности и одбране, што је за нас драгоцену искуство – истакао је Вукоњански.

– Бити официр Војске Србије часна је и узвишена професија. И више од професије. То је посвећеност отаџбини и грађанима своје земље.

То је војнички корак на прагу светлости вековне традиције часних победа Војске Србије и јасна визија будућности – рекао је пуковник Јелић и додао

да бити официер значи примењивати стечена знања и искуства, знати када и како треба ратовати, а када и како градити мир.

Безбедније окружење

У име 55. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране, обратио се најбољи официер у рангу, потпуковник Вангел Милковски, који је захвалио родбини и пријатељима на подршци, а професорима на коректном односу и преданом раду.

– Уверavam вас да је систем безбедности добио часне, одане, стручне цивилне и војне руководиоце и

официре, спремне да својим богатим радним искуством и стеченим знањима храбро крену у сусрет изазовима креирања безбеднијег окружења Републике Србије – истакао је потпуковник Милковски.

Основни циљ усавршавања на Високим студијама безбедности и одбране је образовање и припрема полазника за преузимање високих дужности у системима националне безбедности. Тежиште је испољено на оспособљавању

полазника за мултидисциплинарно анализирање савременог безбедносног окружења, процењивање дугорочних политичко безбедносних трендова, развој елемената политике наци-

оналне безбедности и сарадњу са другим системима националне безбедности на регионалном и глобалном нивоу.

После Генералштабног усавршавања официри су оспособљени за

планирање и руковођење снагама у савременим операцијама, и у земљи и у иностранству. Током усавршавања изучавали су војну стратегију, командовање, руковођење и оперативу. Слушали су предавања из области теорије сукоба, међународних односа, страних стратегија и доктрина, те међународног хуманитарног права и цивилно-војних односа.

Предавачи су били професори Војне академије, али и министри од-

бране, финансија, енергетике и рударства, затим, начелник Генералштаба наше војске, државни секретари Министарства одбране и помоћник министра, те команданти оперативних састава Војске. Такође су имали прилику да слушају предавања високих страних државника који су били у посети нашој земљи. Уз кабинетску наставу, полазницима су имали студијска путовања у земљи и иностранству и командантска путовања по Србији. ■

Мирјана БОРОВИНА
Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимили Даримир БАНДА
и Јово МАМУЛА

Верска служба у Војсци Србије

Начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић и епископ јегарски Порфирије разговарали су у Генералштабу о имплементацији верске службе. Они су се сложили да је враћање верске службе у Војску Србије од изузетног значаја за њене оперативне способности и развијање вредности војне професије. ■

Обележен Дан Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“

Дан Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“ обележава се у знак сећања на оснивање Аеропланске радионице на Крфу, 1. јула 1916. године.

– Наша дугогодишња традиција јасан је показатељ ефикасног пословања које је пре свега усмерено на задовољавање потреба Ваздухопловства и противваздухопловне одбране – истакао је на свечаности командант Завода пуковник мр Деспот Јанковић и подсетио да развој Завода прати историју српског војног ваздухопловства, које ове године обележава сто година постојања.

– Генерације занатлија, мајстора и инжењера допринели су својим знањем, енергијом и радом, да данас Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“ буде у свету препознатљиво име, и зато одајемо признање свим људима који су допринели да будемо оно што данас јесмо – рекао је пуковник Јанковић. ■

Финансијска служба у систему одбране

Носиоци развоја и функционисања финансијске службе у систему одбране обратили су се кадетима прве, друге и треће године Војне академије, поводом отварања Кабинета финансијске службе и потписивања *Прошло-кола о школовању кадра у Војној академији*.

Кадетима са студијског програма Логистика одбране и модула Финансије обратили су се државни секретар Александар Мишчевић, помоћник министра одбране за буџет и финансије Србислав Цвејић и бригадни генерал др Драган Радуловић.

Државни секретар Мишчевић говорио је о постигнутим резултатима и визији развоја финансијске службе.

– Војна академија задовољава потребу за школовање високообразовног кадра у области финансија – истакао је Мишчевић.

Помоћник министра за буџет и финансије Србислав Цвејић одржао је предавање о месту и улози финансијске службе у систему одбране, док је генерал Радуловић говорио о њеном историјату.

Цвејић и Мишчевић уручили су признања најбољим кадетима Финансијске службе, Синиши Чабаркапи, Немањи Смајовићу и Срећку Стоилкову. ■

Егзерцир Гарде у Свилајнцу

Поводом обележавања Дана општине Свилајнац, почасна чета Гарде извела је егзерцир са једним подшелоном, уз музичку пратњу Репрезентативног оркестра Гарде.

У оквиру обележавања Дана општине свечано су отворене реконструисане улице Стевана Синђелића и Трг Маре Ресавкиње. ■

Донација Краљевине Данске

Амбасадорка Данске у Србији Мете Кјуел Нилсен урчила је донацију за опремање оперативног центра на аеродрому Батајница.

Захваљујући на донацији, генерал Живак је рекао да је успостављена одлична сарадња са Данском која је допринела значајном подизању способности српског ваздухопловства.

– На основу те сарадње учествовали смо на Форуму о безбедности летења у Европи и на аеромитингу у Данској – истакао је генерал Живак и најавио да ће припадници ваздухопловства те земље учествовати почетком септембра на аеромитингу у Батајници поводом обележавања 100 година српског ваздухопловства.

На донацији је захвалио и бригадни генерал Предраг Бандић, командант 204. ваздухопловне бригаде и подсетио да је прва донација допринела побољшању услова живота и рада и спремности за ангажовање припадника службе трагања и спасавања. ■

Сарадња српског и мађарског ваздухопловства

Презентацијом рада Оперативног центра Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, започели су разговори представника оперативних центара српског и мађарског ваздухопловства.

Поздрављајући мађарску делегацију, на челу са потпуковником Робертом Гајдошем, пуковник Драган Миленковић, начелник Оперативног центра, изразио је задовољство што су разговори, „започети преко телефона“, настављени непосредном комуникацијом.

– Посебну пажњу треба да посветимо питањима из области трагања и спасавања као и могућности успостављања директне телефонске линије између два оперативна центра, која би служила за размену информација о свим битним активностима и евентуалним акцидентним ситуацијама у граничном појасу – истакао је пуковник Миленковић.

Потпуковник Гајдош је изразио задовољство због сарадње која је, како је истакао – веома важна за добросуседске односе и координацију – и посебно истакао неопходност непосредне комуникације о текућим пограничним активностима две војске и могућих непланираних догађаја у граничном појасу. ■

Смена мировњака у Либану

11

Четврта ротација српског контингента у мултинационалној операцији Уједињених нација UNIFIL у Либану преузела је дужност на УН позицији 7-2.

Примопредаји дужности присуствовали су отпраник послова у амбасади Србије у Сирији Владан Марић и начелник штаба Команде сектора Исток потпуковник Наваро Килез.

Дужност старијег националног представника пуковник Игор Авдић предао је мајору Горану Топаловићу, који ће ту дужност обављати у наредних шест месеци. Током примопредаје дужности, која је трајала две недеље, српске мировњаке примио је заменик команданта мисије и шеф цивилног дела мисије UNIFIL Милош Стругар. ■

Курс за логистичаре

У наставку програма билатералне сарадње између оружаних снага Италије и Војске Србије у Центру за обуку логистике у Крушевцу реализован је „LOGREP Basic“ курс, са инструкторима НАТО мобилног тима из Латине, потпуковником Ђузепе Продомом и мајором Алесандром Цецереом.

Полазници курса су официри логистичких специјалности, техничке и интендантске службе, из састава Војске Србије, а носилац активности је Управа за логистику (Ј-4) ГШ ВС.

Полазници су упознати са могућностима и начином коришћења модула софтверског пакета LOGREP/LOGFAS који је намењен за извештавање у здруженим, оперативним и националним командама и начином подршке снагама у мултинационалним операцијама. ■

Пријем у Генералштабу

Начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић примио је официре који су, након завршетка Генералштабног усавршавања Школе националне одбране и школовања истог ранга у иностранству, распоређени на дужности у Војсци Србије. Пријему су присуствовали и чланови Колегијума начелника Генералштаба.

- Заиста очекујем да 32 официра чина потпуковника дају свој допринос систему, а да резултат буде видљив већ за годину дана - истакао је генерал Диковић, додајући да је већина старешина постављена на више дужности од оних које су обављали пре поласка на школовање, што је доказ да се о кадру изузетно води рачуна.

Генералштабно усавршавање у овогодишњој класи завршило је 36 официра Војске Србије и три официра из оружаних снага Босне и Херцеговине. Школовање ранга Генералштабног усавршавања у Италији, Француској, Русији и Сједињеним Америчким Државама ове године завршила су четири потпуковника Војске Србије. ■

Цивилно-војна сарадња са Либаном

Управи за међународну војну сарадњу одржан је састанак представника Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба Војске Србије и дипломатских представника Либана.

Циљ разговора начелника Одељења за цивилно-војну сарадњу пуковника Звонимира Пешића и отправника послова амбасаде Либана, Абдел Калек Гасана је успостављање билатералне војне сарадње и развој функције цивилно-војне сарадње у оружаним снагама Либана, о чему ће бити речи и током учешћа припадника либанске војске на Регионалном семинару о цивилно-војним односима и цивилно-војној сарадњи, који се одржава у новембру ове године у Београду.

Састанак представља резултат остварених контаката са представницима Генералштаба оружаних снага Либана током учешћа припадника Војске Србије у мисији Уједињених нација у тој земљи и ангажовања на пројекту УН „Addressing Urban Hot Spots“. ■

Сарадња Универзитета одбране и Универзитета у Источном Сарајеву

Ректор Универзитета одбране у Београду генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић и ректор Универзитета у Источном Сарајеву проф. др. Митар Новаковић потписали су 10. јула Споразум о сарадњи два универзитета у просторијама Ректората Универзитета одбране.

Ректори су изразили задовољство што је вишегодишња сарадња потврђена Споразумом и то на дан рођења једног од највећих научника - Николе Тесле.

Споразум, сем осталог, обухвата организовање додипломске и дипломске наставе и размену искустава о студијским програмима у претходно договореним наставним и научним областима, затим размену академског особља и студената, организовање и извођење заједничких истраживачких пројеката и размену података о научним резултатима, као и унапређење научног и наставног развоја академског особља. ■

Представљен Албум Војногеографског института

Збирка текстова о историји, научним и производним резултатима и достигнућима Војногеографског института, под називом „Записано о ВГИ“ пуковника у пензији мр Драгише Николића, представљена је у Војногеографском институту.

Реч је о албуму новинских текстова, које је пуковник Николић, дипломирани инжењер, доајен војне геодезије и својевремено један од руководилаца те институције, сакупио од 1978. године и објединио у хронолошки приказ живота и рада ВГИ у периоду од 1951. до 2011. године.

Збирка, којом су обухваћени чланци и написи „Фронта“, „Народне одбране“, „Одбране“, „Војног информатора“, „Војске“, и многобројних дневних, недељних и месечних новинских издања са територије Србије, али и земаља бивше СФРЈ, према оцени начелника ВГИ пуковника Стевана Радојчића, значајно ће допринети објективном вредновању научног и стручног доприноса института у области националне војне и цивилне геодезије. ■

Свечаност у Краљеву

Обележен Дан Друге бригаде

У краљевачкој касарни „Рибница“ 12. јула обележен је Дан Друге бригаде Копнене војске, изабран у знак сећања на бој на Карановцу. Свечаном догађају присуствовали су командант Копнене војске генерал-мајор Милан Мојсиловић, представници Војске Србије, локалне самоуправе, јавног и политичког живота и верских заједница овога краја.

Честитајући Дан бригаде, генерал Мојсиловић је истакао да су приоритети усмерени ка пешадијским, инжењеријским и специјалним јединицама.

– Без обзира на економске тешкоће, наши планови се реализују онако како су замишљени и лично очекујем побољшање у наредном периоду – истакао је командант Копнене војске.

Командант Друге бригаде пуковник Милић Станић рекао је да је ова јединица савремено организована, модерно опремљена и потпуно професионализована.

– Посебно запажене резултате остварили смо у реализацији задатака из треће мисије Војске, током зиме, када је више од шездесет дана инжењеријска јединица Бригаде била ангажована на рашчишћавању путева у околним општинама. Учествовали смо и у гашењу пожара, док смо, традиционално, у сарадњи са локалним структурама, наставили активности на пробијања локалних путева – истакао је пуковник Станић.

Припадницима бригаде празник су честитали министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић.

Плакета за најбољу јединицу додељена је Тенковској чети 26. тенковског батаљона, а награђени су и најбољи појединци. Приређен је тактичко-технички збор наоружања, опреме и технике којом располаже бригада, а у културном делу програма наступио је КУД „Абрашевић“ из Краљева. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Центар за учење енглеског језика у Нишу

Донација књига и часописа

13

Једна од активности у оквиру Програма и партнерског циља оспособљавања и тестирања припадника Министарства одбране и Војске Србије у области енглеског језика је и посета изасланика одбране земаља донатора САД, Норвешке и Шведске, Центру за самостално учење енглеског језика Команде КоВ у Нишу.

Приликом посете уручена је донација књига, часописа, магазина и новина на енглеском језику. Госте је у име команде Копнене војске поздравио помоћник команданта за подршку пуковник Драган Станковић и том приликом захвалио на донацији.

Центар за самостално учење у Нишу је опремљен мултимедијални кабинет са компјутерском, дигиталном видео и аудио опремом, најсавременијим софтверима за учење енглеског језика, библиотекама књига, као и сталном интернет конекцијом за посету сајтовим посебно дизајнираним за учење општег и војног енглеског језика.

У циљу даље модернизације планирана је сарадња експерата из Центра за учење на даљину Војне академије и наставника енглеског језика на развоју наставног материјала за on line курсеве енглеског језика.

Начелник дирекције PELT потпуковник Жикица Милинковић је приликом посете истакао да ће се у сарадњи са САД, Норвешком, Данском, Холандијом и Шведском и уз експертску помоћ Британског савета у Београду, наставити са унапређењем курсева, тестирања и вредновања енглеског језика по стандарду STANAG 6001. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

Генерал-мајор Горан Радовановић, заменик

ЈЕДИНСТВЕН ОДГ

Процедуре су својеврсни алгоритми који се морају применити у различитим околностима – ко, шта, када и где ради у одређеном тренутку. Њима се потврђује и законитост у поступању система. Примењују се приликом повреде нашег ваздушног простора, на пример, ангажовања снага за трагање и спасавање у случају удеса ваздухоплова или у ситуацијама техничко-технолошких несрећа, те елементарних непогода. Израдом стандардних оперативних процедура за поступање у хитним ситуацијама заокружили смо процес командовања, када је реч о употреби ресурса Војске, према јединственом обрасцу.

Указом председника Републике, генерал-мајор мр Горан Радовановић именован је у марту ове године за заменика команданта Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије. До тада је обављао дужност заступника команданта Команде за обуку, а пре тога команданта Гарде. Током професионалне каријере командовао је и артиљеријско-ракетном бригадом ПВО.

Недавно је генерал Радовановић руководио комплексном вежбом кључних елемената јединице и предводио делегацију наше земље која је обишла мировњаке у мултинационалној опера-

Овор на кризе

цији Уједињених нација у Либану. Били су то довољно добри разлози да са њим разговарамо о искуствима с вежбе „Авала 2012“, као и о ризицима који прате ангажовање припадника Министарства одбране и Војске Србије у мировним мисијама. Такође и да питамо има ли Здружена оперативна команда планове за руковођење и командовање јединицама наше војске у ситуацијама које су одговор безбедносних структура Републике Србије на евентуалну кризу.

■ Вежбу „Авала 2012“ организовао је Генералштаб како би проверио функционалне и оперативне способности припадника и састава Војске Србије за реаговање у кризним ситуацијама. Шта је заједнички именитељ тог увежбавања?

– Вежба кључних елемената јединице „Авала 2012“ је у потпуности планирана и реализована у складу с упутством о вежбама у Војсци Србије. Један од циљева увежбавања био је и потврђивање примењивости тог документа. Настојали смо да проверимо и поступке узбуњивања на стратегијском нивоу, на нивоу Генералштаба и непосредно потчињених команди и састава. Свака војска, у зависности од ризика и претњи којима је изложена, има одређене степене приправности у којима се може наћи, па је неопходно редовно контролисати функционисање таквог система, то јест његов степен готовости. Наравно, уз проверу функционалне способности управа Генералштаба за поступање у кризним ситуацијама, пратили смо и функционалну способност Здружене оперативне команде, која је тродневну вежбу и планирала.

„Авала 2012“ је имала евалуациони и контролни апарат, а искуства до којих смо дошли из „научених лекција“ применићемо у пракси током припрема за реаговање система одбране у стварним, кризним ситуацијама. Вежба је, уз припаднике Здружене оперативне команде, окупила представнике свих управа Генералштаба, чиме је на најбољи начин потврдила здруженост у командовању и способност да заједнички реализују поједине задатке. Током вежбе проверавала се и оперативна способност дела снага за реаговање, односно начин на који извршавају наменске задатке у хитним случајевима. Пре свега, снага за хитно реаговање – одређених јединица наше копнене војске и ваздухопловства, посебно специјалних састава. Такође су

тестиране и дефинисане процедуре, као и време од настанка претње до реаговања Војске на безбедносни изазов. У том смислу, „Авала 2012“ била је изузетно комплексна и за планирање и за реализацију.

На вежби је учествовало око 600 припадника Војске Србије. У једном сегменту вежбе проверавала се и способност непосредно потчињених јединица Генералштаба – Бригаде везе и Гарде. И ти састави су професионално извршили наменске задатке, иако су радили у вежбовним условима, на унапред неприпремљеним местима.

■ Какви су резултати и искуства?

– Треба истаћи да је вежба у потпуности испунила циљеве које је војно руководство поставило – проверене су способности оних делова Војске Србије који представљају њену окосницу. Процедуре су, заправо, својеврсни алгоритми или кораци који се морају применити у различитим ванредним околностима – ко, шта, када и где ради у одређеном тренутку. Њима се потврђује и законитост у поступању система. На пример, у случају повреде нашег ваздушног простора, што смо проигравали на „Авали 2012“, или приликом ангажовања снага за трагање и спасавање у случају удеса ваздухоплова, те у ситуацијама техничко-техно-

Здружена оперативна команда се не ангажује само у кризним ситуацијама већ је 24 часа у функцији и представља својеврсан интервидовски штабни орган начелника Генералштаба за оперативну употребу Војске Србије. Наша војска има планове за поступање у различитим околностима, а Команда прати ситуацију и правовремено, у складу с процедурама и врстом изазова, реагује, стварајући услове да надлежни штаб пре донесу одговарајуће одлуке о ангажовању Војске.

лошких несрећа или приликом елементарних непогода.

Израда стандардних оперативних процедура за поступање у хитним ситуацијама завршена је на стратегијском нивоу. Следи њихова надоградња и имплементација на нижим нивоима командовања. На тај начин смо заокружили процес командовања, када је реч о употреби ресурса Војске, по јединственом обрасцу у случајевима одговора на кризе.

На „Авали 2012“ Здружена оперативна команда Генералштаба Војске Србије је потврдила своје место и улогу, као и спремност да функционише у кризним ситуацијама. Сличне вежбе ће се организовати и у наредном периоду, јер је то сталан задатак Команде. У току је планирање вежбе „Река 2012“ на којој ће се проверити оспособљеност снага система одбране Србије, и Војске и МУП-а, као и појединих институција попут Црвеног крста и Горске службе спасавања, за поступање у ванредним ситуацијама и приликом помоћи становништву.

■ *Да ли је Здружена команда, заиста, оперативна – самостална и спремна да ефикасно одреагује на ванредне догађаје? Има ли планове за руковођење и командовање јединицама у операцијама које су одговор безбедносних ситуација Србије на евидентну кризу?*

– Здружена оперативна команда се не ангажује само у кризним ситуацијама, већ је 24 часа у функцији и представља својеврстан интервидовски штабни орган начелника Генералштаба за оперативну употребу Војске Србије. Наша војска има планове за поступање у различитим ситуацијама, а Здружена оперативна команда прати ситуацију и правовремено, у складу с процедурама и врстом изазова или претње, реагује, стварајући услове да надлежни што пре донесу одговарајуће одлуке о ангажовању Војске. У таквим околностима, Здружена оперативна команда формира одређене групе за оперативно планирање, али може, уколико се то нареди, оформити и

групу за командовање у одређеној операцији.

Процена о ангажовању наше војске у појединим околностима подразумева детаљну анализу, мултидисциплинаран и свестран приступ. На основу тога надлежни сачињавају документа о употреби снага система одбране Србије. Здружена оперативна команда, као и управе Генералштаба, пре свега Управа за планирање и развој (Ј-5), заједнички на основу процењених ризика предлажу решења. Тако се одвија и у осталим војскама света. У случају да одређени ризик ескалира, Оперативна команда може у свој састав да прихвати и остале структуре Генералштаба, то јест да нараста као Команда, генеришући снаге у зависности од претње.

Насијојаћемо да централизујемо обуку за учешће у мировним мисијама, односно да јединице ранга вода или чете, као и појединце обучавамо на једном месту, уз ангажовање инструктора из наших састава. Насијавићемо и праксу да се наши мировњаци, пре упућивања у зону операције, обучавају са припадницима контигентна у чијем су саставу.

Оперативна команда свакодневно изграђује своје функционалне способности за планирање ангажовања и командовање снагама у све три мисије српске војске. Њени припадници се редовно обучавају и усавршавају. Задовољан сам кадром којим командујем, старешине су стручне и имају завршене одговарајуће школе. Намеравам да и даље изграђујем оперативне способности Команде, јер она само чињењем и квалитетом рада може потврдити

своје место, као значајан фактор планирања и командовања, у организацији Генералштаба и Војске Србије.

■ *Центар за мировне операције надлежан је за избор, селекцију и обуку појединаца и тимова Војске за одлазак у мировне мисије. Које новине можемо очекивати у ангажовању и обуци наших мировњака?*

– Ангажовање наших снага у мултинационалним операцијама, другој мисији Војске Србије, доприноси међународном угледу земље, остваривању одређених интереса државе, а Србија на тај начин, као чланица Уједињених нација, учествује и у очувању мира у свету. Скоро све земље имају одређене снаге у некој мисији. Око 90.000 војника је тренутно ангажовано под окриљем Уједињених нација. Војска Србије данас броји 68 мировњака у пет мисија Уједињених нација и две Европске уније. Значајно је наше ангажовање у операцији на Кипру, где имамо бројчано највећу јединицу – пешадијски вод и већи број припадника ангажованих у патролама. Такође и у мисијама на афричком континенту, у Либерiji и Обали Слоноваче, где су наше старешине војни посматрачи и штабни официри. Санитетски тим Војске ангажује се на задацима медицинског збрињавања ваздушним путем у Конгу.

Поред тога што учествујемо у операцијама под окриљем Уједињених нација, Војска Србије постепено повећава ангажовање и у мултинационалним операцијама Европске уније. Значајна је мисија Аталанта у Сомалији у којој је на француском броду „Марна“, у улози штабног официра, ангажован један официр наших речних јединица, као и мисија у Уганди где, такође, има-

мо представника. У наредном периоду настојаћемо да централизујемо обуку за учешће у мултинационалним операцијама, односно да јединице ранга вода или чете, као и појединце обучавамо на једном месту, уз ангажовање инструктора из наших састава, Центра за мировне операције и иностраних армија. Наставићемо и праксу да се наши мировњаци, пре упућивања у зону операције, обучавају са припадницима контингента у чијем су саставу.

■ *Међународна војна сарадња пресудава значајан задатак који реализује састав којим командујете.*

– Међународна војна сарадња, као један од задатака Здружене оперативне команде, односи се првенствено на ангажовање припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама, али и на подизању интероперабилности у функционисању Команде према стандардима команди савремених оружаних снага на стратегијском нивоу. Такође и на планирање и припрему вежбовних активности с иностраним војскама. Здружена оперативна команда не креира већ реализује поједине облике сарадње, чији су носиоци Управа за међународну војну сарадњу Министарства одбране и Кабинет начелника Генералштаба – заједничку обуку и припрему за упућивање у мисије наших и старешина страних оружаних снага.

Да би пренели своја искуства из операција, често су српски мировњаци предавачи у иностраним војскама, али и обрнуто. Тренутно је у Украјини један наш официр ангажован на курсу из области логистичке подршке мултинационалним операцијама. Добро сарађујемо и с центрима за мировне операције из земаља окружења – Босне и Херцеговине, Бугарске, Македоније и Мађарске, која нам је и партнер у мисији на Кипру.

■ *Како функционише Оперативни центар нашег система одбране?*

– Оперативни центар је окосница, „срце“ нашег система одбране, који функционише 24 часа. У њега се

Оперативни центар је окосница нашег система одбране, који функционише 24 часа. У њега се „сливају“ подаци о дешавањима и у систему и из окружења – информације које се односе на ангажовање припадника Војске у земљи или у иностранству, потенцијалне облике угрожавања безбедности наших припадника и осталих грађана Србије.

„сливају“ подаци о дешавањима и у систему и из окружења. Тачније, све информације које се односе на ангажовање припадника Војске у земљи или у иностранству, потенцијалне облике угрожавања безбедности наших припадника и осталих грађана Србије. Наравно и свака информација која захтева ангажовање снага Војске Србије у одвраћању или спречавању изненадних претњи. Дежурни оперативни тим Центра, правовременим извештавањем и обавештавањем, прослеђује надлежним информације значајне за дневно доношење одлука и командовање. Функционисање Оперативног центра подразумева хијерархијски уређен систем оперативног дежурства на свим нивоима командовања. Дакле, информације се „крећу“ од врха ка дну и обрнуто, али и по хоризонтално.

Посебно је важна размена података са снагама МУП-а, градским штабовима, а у одређеним ситуацијама,

као што је то био случај зимус због ванредне ситуације, и са штабовима који се формирају на општинском, градском, регионалном, покрајинском или републичком нивоу. Здружена оперативна команда, односно њен Оперативни центар, свакодневно прати стање и у Копненој зони безбедности, а податке размењује са КФОР-ом. За свако реаговање Центар има дефинисану процедуру, као и планове и варијанте ангажовања снага Војске. Да бисмо „употребили“ јединице морамо имати одговарајуће квантитативне и квалитативне показатеље о насталој ситуацији. Зато настојимо да информатички и информационо осавременимо Центар, те унапредимо његову организацију и структуру.

■ *Од времена када сте били командир вода у артиљеријској бригади ПВО до шренућка када сте постављени за заменика команданта Здружене оперативне команде стекли сте, засигурно, и војничко и животно искуство. Да сте у прилици, шта бисте мењали на том путу?*

– Када је реч о мом односу према обавезама и задацима, односно ангажовању на свим дужностима које сам обављао, морам признати да сам настојао да задатке реализујем потпуно професионално, уз висок степен озбиљности, добру комуникацију и са потчињенима и са претпостављенима. Стога у послу ништа значајније не бих мењао. Надам се просперитету наше државе и народа, што ће омогућити да млади људи остваре своје амбиције и доживе професионалну сатисфакцију као што сам и ја радом успео. Прошло је скоро тридесет година од како сам завршио Војну академију. У јединицама којима сам командовао наилазио сам на различите изазове. Тудио сам се да увек испољим разборитост, реално проценим и предвидим ситуацију, па тек онда делам. Сваки ризик тумачим рационално, поштујући, пре свега, своју официрску част, име, порекло и породицу, а уважавајући углед државе чији сам војник. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Јово МАМУЛА

Годишња конференција главних подофицира

Годишња конференција главних подофицира Војске Србије одржана је 5. јула у бази „Југ“ код Бујановца, у присуству начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Љубише Диковића.

Конференцији су присуствовали и представници организационих целина Генералштаба и Копнене војске, начелници штабова команди оперативног нивоа, начелници одељења и група за обуку и главни подофицир Војске Србије.

Тежиште рада Конференције посвећено је улози првих и главних подофицира у реализацији индивидуалне обуке и јачању улоге подофицира у подршци командовању при реализацији задатака.

Одржана су предавања о улози првих и главних подофицира у јачању кохезије војног колектива, информисање и дискусија о проблемима у функционисању подофицирског кора.

Подофицири Копнене војске извели су и показну вежбу на тему „Припрема и реализација евалуације индивидуалне обучености“.

Вежба је резултат искустава подофицира Копнене војске, стечених на курсевима у иностранству, и практични приказ како се та искуства користе у Војсци Србије.

Према речима главног подофицира Војске Србије заставника прве класе Милојка Милосављевића, највећи напредак у примени искустава из савремених армије света учињен је у томе да војник на крају обуке може успешно и самостално да реализује борбене задатке.

На крају конференције начелник Генералштаба Војске Србије разговарао је са првим и главним подофицирима.

– Дискусије говоре да добро размишљамо, са добро уоченим проблемима и правим решењима, а циљ је подофицир Војске Србије частан и поносан, оспособљен, спреман и прави вођа – рекао је генерал Диковић. ■

Генерал Диковић у Копненој зони безбедности

Током боравка на југу Србије, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић обишао је, са замеником команданта Копнене војске бригадним генералом Војином Ч. Јондићем и командантом 4. бригаде бригадним генералом Милосавом Симовићем, базу „Добросин“ у Копненој зони безбедности.

Начелник Генералштаба упознао се са условима живота и рада старешина и војника који обезбеђују административну линију са Косовом и Метохијом и контролишу Копнену зону безбедности на том подручју.

Генерал Диковић обишао је и пункт Министарства унутрашњих послова у селу Добросин, који је недавно био мета терористичког напада. ■

Подофицирска подршка командовању

У Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву, радна група Маринских снага ОС САД реализовала је семинар „Раздвајање улога и однос официра и подофицира“, чији је основни циљ размена искустава и представљање начина функционисања подофицирске подршке командовању до нивоа чете. ■

Турска делегација у Крушевцу

Делегација АБХО школе из Турске посетила је Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу, ради размене искустава и сагледавање могућности за сарадњу.

Поред приказа капацитета, обуке, средстава и опреме коју користе, припадници Центра АБХО упознали су турску делегацију и са активностима на реализацији пројекта „Регионални центар АБХО“. ■

Вежба Речне флотиле „Пожар 2012“

Ватрогасна екипа новосадске касарне „Александар Берић“ на челу са заставником Ненадом Бланушом и посада речног миноловца из 1. речног одреда извели су показну вежбу у гашењу почетних пожара. Вежбом је руководио капетан Предраг Мојићевић.

Речна флотила у саставу има већи број пловних објеката различите врсте и намене усидрених у зимовнику, па је током ватрогасне вежбе, поред гашења пожара на касарнском кругу, пожарно угроженим објектима и средствима, приказан и рад посада речних миноловаца на гашењу пожара. ■

Понтонски мост од Земуна до Лида

Понтонски мост од кеја код хотела „Југославија“ до земунског купалишта Лидо постављен је 30. јуна и биће на располагању грађанима до 1. септембра. Пролаз је бесплатан.

Увежбаном акцијом, више од 60 припадника Првог понтонирског батаљона Речне флотиле из Шапца престојало је Дунав, а мост је постављен на основу уговора Министарства одбране и општине Земун.

Према речима команданта батаљона потпуковника Синише Маринковића, постављање 360 метара дугог понтонског моста, чија је носивост 20 тона, и ове године једна је од прилика за проверу способности јединице којом командује, али и вид помоћи Војске Србије грађанима. ■

ВОЈНИ ЛЕКАРИ У СЕЛИМА ЈУЖНОГ БАНАТА

19

Пројекат цивилно-војне сарадње „Војни лекар и ветеринар на селу“, у селима Мали Жам и Марковац у општини Вршац, реализовао је тим Команде за развој Банатске бригаде из Панчева.

Акција је остварена уз помоћ, сарадњу и координацију Дома здравља Вршац, вршачке подружнице Црвеног крста Србије и локалне самоуправе. У акцији је прегледано више од седамдесет лица, а многим од њих била је то неопходна „прва помоћ“.

Захваљујући самодоприносу, општина је после дуже паузе успела да обнови део амбуланти по удаљеним селима, али лекари ова места и даље посећују једном или два пута недељно по неколико сати, што је према речима многобројних становника који су се због посете војних лекара окупили пред амбулантама, недовољно.

Командант Команде за развој Банатске бригаде потпуковник Бориша Докнић и представник Команде за обуку капетан Раде Стојковић посебно су задовољни великим одзивом мештана. У плану Команде за развој Банатске бригаде за ову годину предвиђено је још седам акција чиме ће неопходна помоћ бити пружена најугроженијим становницима села Јужног и Средњег Баната. ■

„Селу у походе“ у општини Књажевац

Уоквиру пројекта цивилно-војне сарадње „Селу у походе“, екипа Команде за развој Тимочке бригаде обишла је књажевачка села Ошљане, Ново Корито, Кожељ, Шарбановац и Радичевац.

Војни лекар, медицински техничар и војни ветеринар у сарадњи са Црвеним крстом Књажевца обишли су старачка домаћинства и обавили лекарске прегледе. ■

Искуства из Либана

Весници мира

Они су најбољи међу најбољима у свом послу. Бирани по знању, искуству и способностима. Цењени од стране претпостављених и потчињених. Спремни да Србију замене Либаном и донесу нам нова искуства, а многа и да пренесу другима. Они су доказ да официри Војске Србије стоје раме уз раме с колегама из света.

Пет наших официра недавно се вратило из шестомесечне мисије Уједињених нација UNIFIL у Либану, где су били прикључени сектору „Исток“. Четири наша штабна официра била су размештена у команди Сектора, док је пети био придодат шпанском батаљону. Осим

тог батаљона, постоје и индијски, индонезански, непалски и једна малезијска чета.

Пуковник Игор Авдић, који је био на дужности штабног официра за планирање и пројекте у Одсеку за цивилно-војну сарадњу, уједно и старији национални представник контингента Војске Србије, сигуран је да су наши

официри добро војно-стручно оспособљени за рад у таквим околностима.

– Посебност те средине је њена мултинационалност. Однос према послу се брзо види и онда се људи лако препознају и цене – објашњава пуковник Авдић. UNIFIL је, прича он, одредио суму новца за пројекте којима се помаже развој либанског друштва. Новац се користи за инвестиције које олакшавају свакодневни живот људи. Тако су уграђивани пречистачи за воду, изграђивани водоводи и канализације, путеви и школе, рестауриране библиотеке и опремане школе...

– Рад на пројектима има и другу димензију, којој је циљ да се оружане снаге не схвате као непријатељ који је дошао да им наметне мир. Идеја је да

они сами схвате да је мир реална потреба свих страна. Цивилно-војна сарадња има могућност да створи ту слику код становништва – каже пуковник Авдић и напомиње да мировњаци имају улогу медијатора у сукобу који траје већ тридесетак година између Либана и Израела.

Антагонизам који постоји међу народима више је него очигледан. У сукобима је много тога уништено, а пројектима које реализује UNIFIL штета се барем делимично санира. Циљ је стварање услова за живот како људи не би напуштали земљу. Сада у Либану живи око четири милиона становника, а готово 15 милиона их је расуто по свету.

– Када се заврши пројекат приреди се мало славље. На тим догађајима прво се свира химна Уједињених нација, затим Либана и земље батаљона у чијој је зони одговорности пројекат. Оно што је мене фасцинирало је да сви певају химну. Ентузијазам и национални его који они имају ме је потпуно задивио – прича шеф нашег контингента.

Толеранција и компромис

Потпуковнику Ивану Лазаревићу, који је био на дужности штабног официра у Одсеку за обуку и планирање, Либан је друга мисија у којој је учествовао. Међу првим мировњацима ишао је 2003. у Источни Тимор, тако да му је рад у мултинационалном окружењу добро познат.

– С официрима из Индије, Индонезије и Непала радио сам на пословима организације обуке. Свакодневна обука неопходна је како би сви припадници мисије били апсолутно спремни – каже потпуковник Лазаревић. Његов задатак била је контрола, планирање и координирање обуком. Осим тога, била му је поверена и организација неколико вежби на нивоу сектора „Исток“. Израдом комплетне документације за вежбу која до тада није извођена потпуковник Лазаревић поставио је основ за њену даљу примену у оба сектора.

Свакодневни контакт с колегама друге националности представљао је за њега драгоцену искуство.

МИСИЈА У ЛИБАНУ

Мултинационална операција Уједињених нација у Републици Либан – UNIFIL установљена је Резолуцијом Савета безбедности УН број 425 и 426 од 19. марта 1978. године. Основни циљеви мисије су успостављање мира и безбедности на југу земље, успостављање безбедносне граничне линије и помоћ оружаним снагама Либана да успоставе пуну контролу јужно од реке Литани. Временом, мандат мисије проширен је Резолуцијом 1701 којом се дефинишу додатне надлежности.

Од 8. фебруара ове године мисија је ушла у трећу фазу која подразумева смањење броја ангажованих снага UNIFIL-а и достизање пуне оперативне способности либанских оружаних снага, што је основни предуслов за потпуно повлачење међународних снага безбедности из те земље.

– Свака земља носи своје специфичности, па чак и када су стандарди извршавања задатака у питању. Зато је неопходно уједначавање. Општа карактеристика рада у мултинационалном окружењу јесте толеранција и проналажење компромиса – прича своја искуства један од главних људи за обуку мировњака и додаје да су културолошке разлике осетљива тема. Обичаји у Либану не дозвољавају фотографисање, што често представља узрок и повод за инцидент са припадницима УН. Фотографисање и задржавање на местима где то локално становништво не очекује сматра се увредом и најчешће завршава сукобом у коме се од члана мисије одузимају сви лични предмети и опрема, укључујући и наоружање.

– Жене из шиитске религиозне групе, које су препознатљиве по одевању, никада неће пружити руку да се

поздраве. Генерално, мушкарци не треба да пруже први руку Либанкама, већ да је прихвате у случају да је она понуди. Поздравићете је климањем главе – појашњава потпуковник неке од основних културолошких карактеристика Либана.

– Оно што је мене импресионирао је осећај поноса и припадности држави и војсци који је најизраженији код Шпанаца. То је професионализам и уређеност система у коме се тачно зна место војника, подофицира, официра нижег чина и официра вишег чина – преноси импресије пуковник Лазаревић и наглашава да вас тамо сви посматрају кроз чин и положај који имате, а не на основу тога из које земље долазите.

Лепши пол у униформи такође је део мисије у Либану. Наших жена још увек нема, али су зато присутне даме из готово свих других чланица мисије.

– Жену посматрају као припадника војске, а не само као жену. Нема посебних стандарда нити смештајних услова. Имају исте обавезе и задатке и од њих се очекује да буду у свему равноправне са колегама – објашњава потпуковник Лазаревић односе према припадницама нежнијег пола. Посебно додаје да су и оне саме свесне равноправног положаја, те да ни једна од њих не очекује повлашћен статус.

Осетљива линија раздвајања

Мајор Александар Станојевић био је штабни официр у Тактичком оперативном центру Команде сектора „Исток“. Његов посао био је прикупљање података са терена, упућивање помоћи јединицама и прослеђивање података претпостављеној команди. Посебно је интересантна веза са либанском и израелском војском и спречавање сукоба међу њима.

– Када је посебно напета ситуација, у свакодневном смо контакту са њиховим официрима за везу како би се избегли сукоби, што је и поента целог рада Оперативног центра – каже ма-

јор Стојановић и додаје да је већ након неколико ротација у сменском раду прошао скоро све могуће сценарије. Инциденти се углавном дешавају на територији Либана, а у сваком тренутку неколико официра из UNIFIL-а је у Израелу, како би били у контакту са израелском војском распоређеном уз непосредну линију раздвајања.

– Официр из Либанске војске све време је са нама како бисмо били што боље повезани. Радили смо на томе да инциденте решава либанска војска, како би се очувала добра комуникација са локалним становништвом. Најчешћи инцидент је улазак наоружаних цивила у зону одговорности мисије. То су Либанци које класификујемо као ловце. Ако су на 500 метара од линије раздвајања UNIFIL има мандат да их задржи на лицу места, одузме наоружање и преда либанској војсци. Ако је даље од 500 метара посматрамо их и јављамо либанској војсци да пошаље патролу – наводи мајор Станојевић је-

дан од примера инцидента у зони одговорности мисије. Он посебно напомиње да је саобраћај велики проблем и да су несреће честе, нарочито у време кишног периода. Наиме, Либанци ретко поштују саобраћајне прописе који се односе на ограничење брзине кретања, што условљава велики број саобраћајних незгода.

Између Шпањолки и Иркиња

Један од штабних официра у Одсеку за логистику у Команди сектора био је и капетан Саша Вујчић. Његов посао био је планирање логистичке подршке јединицама у Сектору које су му потчињене.

– Наш задатак је проналажење најбољих решења за потребе јединица. На нама је била одлука да ли ангажовати капацитете који се налазе у оквиру војног или цивилног дела мисије. Најважније је да се посао добро

обави – описује капетан Вујчић први део задужења у Либану.

Други део, њему далеко интересантнији, било је ангажовање на месту референта за заштиту животне средине.

– Изузетно сам задовољан својим доприносом у тој области. Успео сам да имплементирам систем сепарације и рециклаже отпада. Све што се користи од пластике и алуминијума се одваја. Направили смо уговор с локалном фирмом која рециклира, тренутно без надокнаде, али је идеја да се у наредном периоду наплаћује.

Капетан Вујчић судио је женску фудбалску утакмицу између Шпањолки и Иркиња. Иако су наши мировњаџи навијали за Шпањолке, Иркиње су у потпуности доминирале. Температурне Шпањолке почеле су да туку противнице, а судија Вујчић успео је да смири ситуацију. Иако су Иркиње однеле победу, сви се слажу у једном – суђење је било фер.

Мајор Александар Станојевић, капетан Саша Вујчић, џуковник Игор Авдић, џошћуковник Иван Лазаревић и капетан Сашо Трајковић

У корак са Шпанцима

Капетан Сашо Трајковић, штабни официр у Групи за логистику шпанског батаљона, био је одвојен од својих колега. Како је био једини коме шпански није матерњи језик, морао је брзо да се прилагоди.

– У почетку је комуникација била јако отежана. Они који су говорили енглески, говорили су га врло лоше. Срећа, имао сам курс шпанског језика, па сам полако учио њихове речи. Убрзо сам могао да разумем готово све што говоре, а и ја сам могао да и им се обратим – прича Трајковић и додаје да је иницијатива да научи њихов језик наишла на велико одобравање међу Шпанцима који су то итекако умели да цене.

Као асистент шефа логистике био је задужен за шпанску, али и за интернационалну логистику – за опрему коју је UNIFIL дао Шпанцима на коришћење – возила, наоружање, средства везе, објекте за становање...

– Посао који сам обављао био је превасходно канцеларијски, али сам имао и ангажовања на терену, односно кретање по осталим позицијама за које је био задужен шпански контингент. Осим базе „Мигел Сервантес“, у којој смо били смештени, Шпанци имају још четири позиције у својој зони одговорности. Једна од њих је и село Гацар, чија се половина налази у Либану, а друга у Израелу. То је опасна пози-

СТАНОВНИШТВО И ЈЕЗИК

Према проценама, у Либану живи око четири милиона становника, а готово 15 милиона Либанаца расуто је по свету. Просек старости је 29, а животни век око 74 година. Етнички састав земље чине Арапи (95%), Јерменци (4%) и остали (1%). Око 360.000 Палестинаца има статус избеглице у Либану.

По Уставу, званични језик је арапски, а посебним законима регулисано је када се може користити француски.

ција, где врло лако може доћи до ескалације сукоба и немира – појашњава капетан окружење у коме је провео пола године.

Шпанци су урадили много како би омогућили што безбедније окружење за рад. Као део њихове јединице, капетан Трајковић имао је исте услове и ангажовање као шпански плави шлемови. Равноправност пре свега.

Радно време је двократно – од пола девет до пола два и од пола четири до пола осам увече. Ради се сваки дан, викенди не постоје. Пауза је намењена за ручак и популарну „сигесту“ – време намењено за одмор и спавање.

Шпанци су просто опседнути спортом. Велика, врхунски опремљена и климатизована теретана увек је доступна. Сваки слободан минут користе за тренинге, а највише за трчање. Уређена трим стаза око базе осветљена је ноћу. Трајковић, и сам љубитељ атлетике, брзо се уклопио у спортски живот базе. Недуго по његовом доласку у Либан, комплетна чета за подршку на чијем челу је био командир са заставом, у корак и јаким темпом истрчала је стазу дугу 15 километара. Раме уз раме са новим колегама трчао је и капетан Трајковић.

– У једном тренутку, група са зачела је успорила и одвојила се од нас. Тада је командир чете наредио да се окренемо, вратимо по њих и тек онда да наставимо. То је био предиван тренутак. Тада сам видео њихово јединство – прича он и кроз смех додаје да ипак имају једну спортску ману. Не умеју да губе.

Услови живота

Смештајем контејнерског типа сви су били задовољни. Сваки официр имао је свој контејнер, опремљен климом, креветом и са два ормана. За сваку групу контејнера постоје одвојени тоалети и тушеви. Комплетна база покривена је бежичним интернетом.

Наших пет мировњака повремено су заједно одлазили у православну цркву у градићу Ебел ел Саки. Њихова верска заједница поштује грегоријански календар и неке обичаје има другачије од наших. На њиховим литургијама много се више пева, у чему учествују сви присутни.

Прва три месеца боравка у Либану време је било кишовито и хладно. Киша је падала данима у великим количинама. На 700 метара надморске висине, где су наши плави шлемови били смештени, клима је ипак била нешто повољнија. Од средине априла, па до краја њихове мисије, температуре су се пеле и до 44 степена. Ипак, ветровит предео одавао је утисак далеко ниже и пријатније температуре.

Ни у једном тренутку животи наших мировњака нису били угрожени. За време њихове ротације нико није

рањен нити је настрадао. Регион Либана у коме су били смештени, није погодан за развој опасних и заразних болести, а животињски свет те земље није опасан за људе.

Либанци су трговачки настројен народ. Увек љубазни, али и спремни да зараде на вама. UNIFIL запошљава локално становништво као један од облика помоћи. Најчешће раде на припреми хране или пословима чишћења.

Границе писане крвљу

Израелско–арапски сукоби започели су почетком 20. века усељавањем Јевреја у Палестину. Арапи су подigli побуну у периоду од 1936. до 1939, јер се број Јевреја рапидно повећавао услед холокауста. Држава Израел проглашена је 14. јуна 1948, а дан касније Арапи су је напали. У сукобима који су трајали седам месеци учествовао је и

РЕЛИГИЈА

Влада у Либану званично признаје 18 религијских група хришћанства, ислама и јудаизма. Муслимани чине 60 одсто становништва, хришћанске групе око 40 процената, док сви остали чине један проценат.

Религија прожима сваки сегмент друштва. Само религијске власти могу да региструју брак, да уписују у књигу рођених и умрлих и да доносе одлуке у вези са наследством – тако да сви Либанци имају различита права.

На пример, муслимани не могу да усвајају децу, маронитски хришћани не могу да се разводе, а брак између припадника различитих фракција и секти није могућ. Грађански брак, као такав, уопште не постоји.

Име и част су највеће вредности. Оне се пројектују на фамилије и шире групе, те се понашање појединца сматра одговорношћу фамилије.

Либан, а коначну победу однели су Јевреји заузимајући тада 80 одсто територије Палестине.

Од тада, па све до 2009. године, вођено је више сукоба различитих размера из којих су најчешће Изра-

елци излазили као победници.

Данас је процена да је Либан на средњем нивоу опасности (жути ниво), а безбедносна ситуација се описује као мирна. ■

Мирјана БОРОВИНА

Обука Другог понтонирског батаљона

Вежбе на Дунаву

25

Припадници Другог понтонирског батаљона Речне флотиле Војске Србије недавно су се на Дунаву обучавали за спуштање пловног чланка с платформе возила у воду.

Ова активност представља једну од сложенијих фаза у процесу склапања скеле, која од командира, руковалаца и понтонираца захтева изузетну обученост. Увежбавањем је руководио потпоручник Срђан Милојевић, командир понтонирског вода.

Према речима потпуковника Владимира Ивошева, команданта батаљона, припадници тог састава користе сваку прилику да

на води обнове, утврде и усаврше знања у руковању средствима технике.

Понтонирци јединице су од почетка године више пута помагали цивилне институције – Веслачки савез Србије приликом реализовања Првенства Европе у веслању на Ади циганлији, уређење језера Палић код Суботице, те током Регате Наутичког савеза Србије. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Најбоља чета Друге бригаде

Извиђачи за пример

Извиђачке јединице Копнене војске део су специјалних јединица Војске Србије и представљају посебно организоване, опремљене и обучене саставе, намењене за извршавање обавештајно-извиђачких и других задатака, ради прикупљања обавештајних података. То и јесте разлог да извиђачке чете командних батаљона имају значајно место у нашим бригадама. Извиђачка јединица Друге бригаде изборила се и за статус најбоље чете.

Избор најбоље чете Друге бригаде Копнене војске у прошлој години обављен је према утврђеним критеријумима – резултати гађања, физичке способности и достигнућа у обуци. Надлежни су одлучили да плакета за најбољу чету припадне извиђачкој чети Друге бригаде. Престижно признање уручено је командиру чете мајору Игору Здравковићу, на свечаности поводом дана јединице. Титула најбоље чете припа-

ла је извиђачима због ефикасног извршавања задатака, професионалности у раду и високе обучености старешина и војника.

– Међуљудски односи у чети одвајају нас од осталих састава. Бринемо о сваком нашем припаднику и желимо да се сваки придошлица осети као да је најважнији у тиму. Познато је да само задовољан човек може да пружи максимум на послу, а незадовољан не може да обави ни рутинске задатке. Ми дишемо јед-

ним плућима. Одликује нас искреност, поштовање и преданост професији – рекао је мајор Здравковић.

Очи и уши

Обавезе два извиђачка вода и одељења везе су обимне, садржајне и испољавају се на различите начине. Основни задатак извиђача је прикупљање обавештајних података у зони одговорности Друге бригаде, што значи да су „очи и уши“ команданта Бригаде и да брину о томе да се на том простору не деси изненађење. Природа послова указује на то да је делатност извиђачке чете усмерена и на обезбеђење Копнене зоне безбедности и административне линије према Косову и Метохији, у рејону база „Источни Мојстир“, „Боранце“ и „Мрче“.

Извиђачи су своју вредност посебно доказали на показним и тактичким вежбама, док су на презентацијама садржаја обуке извиђачке чете значајно допринели стварању по-

зитивног имица Друге бригаде. Били су први и када је народу Краљева, Пештера или Рашке требало помоћи приликом гашења пожара, санирања последица земљотреса и поплава.

Командир извиђачке чете мајор Игор Здравковић извиђач је од првог дана у Војсци Србије, што потврђује да је довољно добар саговорник за причу о животу, обуци и ангажовању у извиђачким јединицама.

– Рад с људима јесте изазов, а посебно у извиђачкој чети, јер командујете људима који су изузетно психофизички спремни и могу да се носе с најтежим задацима. Бити лидер у таквом колективу представља и част и обавезу да се све уради на најбољи могући начин и да личним примером покажете све што треба да краси извиђаче. Такође, и да обезбедите да се током обуке и извршавања задатака нико не повреди и да се сачува техника – каже мајор Здравковић, који је један од најбољих спортиста у јединици и може се похвалити медаљама са спортских првенстава Копнене војске.

Практичне радње и вештине

Обука извиђачке чете скоро је истоветна као и у специјалним јединицама Војске Србије. Обухвата оспособљавање припадника у посебним условима зими и лети. Зимус је дванаест новопримљених професионалаца први пут реализовало обуку у скијању и изради склоништа у снегу, док су остали војници и старешине кондиционирали и обновили такве вештине.

Извиђачи се лети на обронцима Гоча и Столова обучавају у исхрани у природи, у пливању у базену хотела „Бреза“ у Врњачкој Бањи, те верању у Јелашничкој клисури. Такође, савладавају водене препреке на Ибру и Власинском језеру, увежбавају руковање хладним оружјем попут ножа, секире и звездастог ножа. Свакодневно реализују и стручно-специјалистичку обуку за извршавање наменских задатака – тактику јединица специјалних дејстава и руковање средствима и опремом коју ко-

ОБУКА У ПРИРОДИ

Припадници извиђачке чете Друге бригаде недавно су реализовали обуку у исхрани у природи. Том приликом демонстрирали су спремност да јединица самостално делује у простору, у условима када је немогуће доставити храну.

Према речима командира Здравковића, у таквој ситуацији старешине и војници приступају сакупљању флоре и фауне на одређеној територији, што им омогућава да преживе и изврше задатке. Током обуке на Гочу, на пример, за неколико дана извиђачи су прикупили много ракова, скакаваца, пужева, корњача, змија и риба. На „извиђачкој трпези“ нашле су се и коприве, печурке, сремунш, дивље малине, купине и јагоде и, наравно, хлеб из пољске пећи. Специјалитет шумске кухиње био је, ипак, гулаш од дивље патке и печурака.

Исхрана у природи је сегмент обуке у посебним условима, коју извиђачи Друге бригаде организују у летњим месецима. У хотелу „Бреза“, у Врњачкој бањи, недавно су започели и обуку у пливању, а у касарни „Рибница“ изводе садржаје који се односе на обуку у борби и гађању ножем. Следи обука у савладавању водених препрека приручним и формацијским средствима на Топољаку, код Матарушке бање.

ристи чета. Више од осамдесет одсто обуке у извиђачкој чети односи се на практичне радње и вештине.

Бројни припадници извиђачке чете имају препознатљиву војну судбину. Заставник Горан Божић и старији водник Виобран Николић, на пример, рођени у Зрењанину и Но-

вом Пазару, живе у Крагујевцу, а раде у Краљеву. То их, ипак, не спречава да буду истински професионалци.

Заставник Божић је извођач обуке са војницима. Радује га позитиван приступ професионалних војника у чети и чињеница да улажу велики напор како би остварили оно што је

МОДЕРНИЗАЦИЈА ИЗВИЋАЧКИХ ЈЕДИНИЦА

Допринос раду краљевачких извиђача дао је потпуковник Радиша Саковић, који је 2011. године успешно завршио последипломске студије на Војној академији и стекао академско звање магистра војних наука из области ратне вештине. У магистарском раду бавио се модернизацијом извиђачких јединица здружено-тактичких састава Копнене војске. Стечена знања свакодневно примењује при решавању проблема у обавештајно-извиђачкој мирнодопској и вежбовној пракси јединице.

Према његовим речима, модернизација извиђачких јединица представља планску и организовану активност на опремању и организовању извиђачких састава, ради побољшања ефикасности и унапређења њихове оперативне способности у току припреме, организовања и реализације обавештајно-извиђачких задатака. Ове тенденције су у Другој бригади, пре свега, усмерене ка техничком усавршавању постојећих средстава, опремању новим техничким средствима или увођењу недостајућих савремених техничких средстава које извиђачке јединице не поседују у материјалној формацији.

Потпуковник Саковић истиче да јединица има потребе за средствима с напредним електронским и информатичким технологијама, попут савремених комуникацијских, навигацијских и оптоелектронских система. Даље унапређење оперативних способности ваља усмерити на оптимизацију организацијске структуре, надоградњу система обуке и наставак опремања и модернизације обавештајно-извиђачких елемената Команде и извиђачких тимова.

предвиђено планом обуке. Старији водник прве класе Николић истиче да у јединици имају сертификоване инструкторе и слична стручна звања за све садржаје обуке у зимским и летњим условима.

Разводник Марина Миланов обавља дужност радиотелеграфисте. Како каже, задовољна је што је понека униформу Војске Србије.

– У извиђачку чету сам дошла случајно, али сада из ње не бих отишла. Наш посао подразумева да смо стално заједно, међуљудски односи су одлични, тако да се често дружимо и после посла. Волела бих да напредујем и постанем подофицир.

Сличне амбиције има и Стеван Милутиновић, који после три године искуства у извиђачкој чети тврди да су скијање, верање, преживљавање, савладавање водених препрека и други садржаји обуке извиђача управо оно што је одувек желео да ради. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Подвиг на Батајници

Рода ПРОТИВ галеба

Потпоручница Сандра Радовановић заувек ће памтити 13. јун, дан када се суочила с ноћном мором свих пилота – птица је улетела у мотор њеног авиона приликом полетања, у најкритичнијој фази лета

Тог летачког дана Сандру Радовановићев, прву жену пилота млазног борбеног авиона у новијој историји српског ваздухопловства, чекао је најзанимљивији део обуке. Са још двојицом младих колега спремала се за ГРБ – гађање, ракетирање, бомбардовање по оближњем полигону *Ченџа*.

Старешине и технички састав 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде имали су задатак да организују вежбу чији је циљ последња фаза борбеног оспособљавања младих потпоручника – самостално фиктивно или бојево дејство по полигону уз употребу тренажних и бојевих средства. Сандрин последњи испит зрелости за борбеног пилота ипак неће нимало бити симулиран нити фиктиван.

– Пре самосталног управљања авионом, прошла сам дуплу – лет с

инструктором, који процењује да ли да нас пусте да полетимо сами и класичну вежбу гађања ракетирања и бомбардовања – каже Сандра.

На следећем лету била је сама, у тројци *сујергалебова*, као број два у пару.

– Трећи авион полетао је неколико метара иза нас – наставља мирно да препричава, испоставиће се, најужбудљивије полетање у каријери. – А кад сте број два, константно гледате у авион који је вођа.

Три *сујергалеба* лагано су се престројила и заузела положај за полетање у правцу севера на батајничкој писти.

Сандра је по процедури, као друга у пару, била на шест метара одстојања од првог авиона, вође. Школске припреме за узлетање. А онда – драма!

– Роду нисам видела. Касније сам сазнала да је вођа у делићу секунде уочио птицу, нагло подигао нос и успео да је избегне. Она је затим ударила директно у бок мог авиона и улетела у леви уводник мотора. Мотор авиона у том тренутку драстично је изгубио снагу. Осетила сам ударац и одмах донела одлуку да прекинем полетање – каже Сандра, која је у први мах помислила да је пуцање гуме у питању, али је, како каже, неколико стотинки касније искључила ту могућност. Све се догађало муњевито.

– Одузела сам снагу до краја, затворила довод горива и кочила ножним кочницама, одржавајући правац – присећа се потпоручница драматичних тренутака.

Тада, услед наглог заустављања, гуме на точковима главних ногу стајног трапа *сујергалеба* пуцају од силе кочења. Сандра је осетила да се, упркос кочењу, авион и даље није заустављао па је активирала паркирну кочницу. Авион је успорио, а онда је, због попуцалих гума, почео да клизи као по леду. Носна нога се приликом коначног заустављања заокретала за скоро 90 степени. Авион се благо нагињао.

– Све је трајало мање од 25 секунди. Срећа је па се догодило на половини писте. Траг кочења је, како се касније испоставило, дужине један километар. Око мене су, у секундама које су следиле, били ватрогасци и дежурна депожна екипа. Тек по изласку из авиона сазнала сам да је у мотор улетела рода, а да авион, срећом, осим оштећења точкова, није претрпео озбиљнији квар – описује Сандра тренутке непосредно после драме.

За сутрадан је био планиран наставак обуке с истим елементима. Потпоручница Сандра Радовановић није имала дилему.

– Наравно да сам желела да поново летим. Сама. Те вечери рашчистила сам у својој глави – такве ствари се дешавају и боље је да не размишљам о томе шта је све могло да се догоди. Сутрадан сам поново полетела самостално, са средствима. Имала сам одличан резултат из гађања на том лету, две од четири бомбе погодиле су центар, док је трећа такође завршила у кругу мете! ■

Петар ВОЈИНОВИЋ
Снимео Игор САЛИНГЕР

Летња обука извиђача Прве бригаде

Азбука једног специјалца

Припадници извиђачких јединица Прве бригаде недавно су извели вежбу исхрана у природи, у оквиру летње обуке увежбавали различите технике борења, као и употребу хладног оружја. Такође, савладавали су водене препреке, што представља азбуку специјалца за успешно извршавање задатака и преживљавање у позадини потенцијалног непријатеља.

Д а је природа која нас окружује богата и даровита јестивом флором и фауном уверили су се почетком јула и специјалци Прве бригаде Копнене војске. Током обуке у летњим условима на терену увежбавали су и начине израде и коришћења различитих типова ложишта, пећи за

хлеб и објеката за чување и конзервирање хране. Од приручног материјала израдили су и неколико клопки за ситну дивљач – послатицу за војнички мени.

На трпези извиђача су се нашли, поред осталог, хлебне погачице с боквицом, печени жабљи батаци, речне рибе и змије, пржени скакавци, папри-

каш од пужева, супа од хајдучке траве, рибља чорба и сушено месо од зеца. Ручак су зачинили компотом од дивљих јабука. За припрему сласних специјалитета био је задужен старији водник прве класе Дејан Крстић, инструктор самосталне исхране у природи.

Према речима командира чете мајора Флоријана Губачког, умешност и довитљивост у савладавању водених препрека коришћењем приручних средстава представља значајан сегмент у обуци извиђача. На каналу Дунав–Тиса–Дунав, на 37 степени изнад нуле, запловила је и „флота“ сплавова направљених од разноврсног материјала – сламе, сувих грана, шаторских крила и пластичне амбалаже, аутомобилских гума или металних бубаради. Веслајући војничким ашовчићима, лопатама, моткама, извиђачи из новосадског, бачкотополског, сремскомитровачког и панчевачког гарнизона започели су „форсирање реке“.

Приликом извршења задатка припадници извиђачких јединица често су у прилици да „тихо“ ликвидирају непријатељско обезбеђење, не откривајући своје присуство. Стога су и на овој вежби, под будним оком командира вода потпоручника Марка Лазовића, увежбавали и елементе борења и гађање ножем на даљинама до пет метара. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Породице палих бораца у посети Сомборском гарнизону

Пошта непобеђенима

Војници који су положили животе на олтар отаџбине нису заборављени, основна је порука видовданских сусрета на северу Бачке

Традиционално, десето по реду видовданско дружење чланова породица палих бораца (припадника ЈНА, ВЈ и МУП-а) у одбрани суверенитета и очувању безбедности земље у сукобима и ратовима деведесетих година минулог века са припадницима Војске Србије одржано је у Првом центру за обуку у Сомбору.

У касарни „Аеродром“ на спомен-обележје „Пonosно сећање“, које су припадници Првог центра за обуку открили и освештали 24. марта 2010, представници Удружења палих бораца и Војске Србије положили су венац и цвеће. На плочи тог монумента, чији је аутор Никола Симјановић, стоји: „Има смрти, нема умирања. Претке нису обрнули, поколења их се неће стидети“.

– Војнике овде учимо војничким вештинама, али они стичу знања и искуства о човекољубљу и слободољубљу. Наш мото у свакодневним активностима је „За Србију увек први“ – рекао је командант Центра потпуковник Лазар Стојић.

Никола Ивошевић, професор из Земуна, служио је војску управо у овој касарни. Судбина је хтела да у

Сомбору војничке дане проведу и његова два сина.

– Данас ме заиста обумирају посебна осећања – кратко је изјавио Ивошевић.

Гости и домаћини разменили су и пригодне поклоне – књиге, слике које су насликали чланови породица палих бораца, плакете, обележја... Припадници сомборског гарнизона су троје деце потомака палих бораца даровали војничким береткама.

Учеснике видовданских сусрета у згради Скупштине града примио је заменик градоначелника Васа Релић, истакавши да су Сомборци током бурне историје значајно допринели освајању слободе и да локална самоуправа има изузетно развијену сарадњу са припадницима Војске.

Милан Војновић, социолог, испричао је причу о Сомбору и знаменитим Сомборцима, о узлетима и падовима, о јунаштву и чојству.

Пошта палим борцима одата је и на Споменику палим борцима од 1990. до 1999. године у градском парку.

Председник Удружења палих бораца Саво Пауновић истакао је да „родитељи јунака који су пали непо-

беђени у одбрани земље, припаднике Војске Србије доживљавају као најискреније пријатеље“.

Представник Генералштаба мајор Саша Јанковић изјавио је да Војска Србије с посебним пијететом негује традиције ослободилачких ратова, посебно оне из последњег периода наше историје.

Седмаестогодишњак Драган Кончар, који поседује више од четрдесет медаља освојених на такмичењима у каратеу у земљи и иностранству, рекао нам је да је поносан на свог оца и да ће, ако затреба, и он стати на браник отаџбине.

У Манастиру Ковиљ служен је парастос погинулим борцима. Према предању, тај манастир настао је у 13. веку. На том месту измирили су се угарски краљ Андрија II и Стефан Првовенчани, у чему је посредовао његов брат Свети Сава. На месту измирења две војске и два народа подигнута је богомоља.

Представници породица палих бораца посетили су Петроварадинску тврђаву у Новом Саду и Бању „Јунаковић“.

Видовдански сусрети и ове године одржани су под покровитељством Министарства одбране, а у организацији Генералштаба Војске и Удружења породица палих бораца ратова 1990–1999. године Србије. ■

З. ПЕШИЋ

Никола Маровски, механичар за пешадијско оружје

33

Мајстор СВОГ заната

Богато искуство у одржавању и поправљању свих врста пешадијског оружја стицао је тридесет и четири године, и још стиче у Првој бригади. Зато и често каже да знања и мајсторлука никада није на претек, а ни на одмет.

Као свршени ученик-алатничар Никола Маровски се запослио у новосадској „Победи“, али је убрзо на наговор оца заставника Благоја и комшије, такође војног лица, конкурисао у Војску као цивилно лице, 1978. године. Примљен је на дужност механичара за пешадијско оружје. Од тада се није раздвајао ни од војске ни од оружја.

– Годинама сам стасавао у Војсци, стекао многа знања и „испекао“ занат. Слушао сам претпостављене и старије, увек учећи од њих – каже Никола, додајући да се брзо навикао на војну средину и обавезе. Пријем у радионицу, технички преглед, лаки ремонт и конзервација пешадијског оружја постали су његова свакодневица.

Чести одласци и боравци на полигонима, на гађањима, нису му тешко падали, иако су га код куће, као самохраног оца, чекале две ћерке. Успевао је све да постигне. Сада је

терена мање, има млађих. Кажу му колеге – деда, ти остани, ми млађи одосмо на терен.

Ипак, пружање стручне помоћи приликом техничких и командантских прегледа пешадијског оружја у јединицама Прве бригаде, али и осталим јединицама ван тог састава, не може се замислити без најискуснијег механичара – Николе, мајстора свог заната, каже потпоручник Немања Новковић, командир вода за одржавање у логистичком батаљону Прве бригаде.

Колико је током три и по деценије рада кроз његове мајсторске руке „прошло“ пушака, пушкомитраљеза, митраљеза, снајпера, пиштоља и другог пешадијског оружја, тешко је пребројати. Од помоћи није ни строга војна евиденција.

Никола, додуше, није само добар мајстор, пушкар. Свима је позната и његова хуманост – 170 пута

је добровољно дао крв, више од 53 литара драгоцене течности. Први пут као деветнаестогодишњак, када је помоћ била потребна његовом колеги с посла. Од тада до данас – редовно! Добио је плакету „Златна кап“ и ручни сат. Ове године на хуманости му је честитао и градоначелник Новог Сада.

Идуће године, војни мајстор Никола, са пуним радним стажом одлази у пензију. Искуство, знање и по коју мајсторску „тајну“ већ је пренео млађима. Опет ће им, нада се, некада затребати. Имаће, како вели, више времена и за два хобија – израду минијатурног алата, величине једног сантиметра и макета авиона од метала. И прибор за пецање је већ припремио. Запутиће се ускоро „фришки“ пензионер пут Дунава, Сремских Карловаца и даље обалом... ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Грађански рату

Сирија – земља богате прошлости и бурне садашњости. Мада њени трагови сежу више од четири миленијума уназад, географско одређење и демографска структура утврђени су тек почетком двадесетог века. Сада је поприште жестоких сукоба власти и опозиције са свакодневним жртвама које никада не остављају равнодушним.

Пише Др Тодор МИРКОВИЋ

Велика Сирија из античког доба, Абисинија како се у неким енциклопедијским издањима назива, заузимала је територије данашње Сирије, Либана, Палестине и делове Јордана. Ту територију заузимали су и њоме владали разни народи – Јевреји, Асирци, Вавилонци, Персијци, Грци, Јермени, Римљани, Византијци, Арапи, док су један део освајали и крсташи. Сирија је била један од центара оснивања хришћанства – апостол Павле се преобратио у хришћанина на путу за Дамаск и основао је прву хришћанску богомољу у Антиохији (данашња Турска).

Током векова Сирија је ратовала против многих, Египћана, Римљана, Грка, како за очување властитих територија тако и за освајање нових. Као и остали делови Блиског истока и она је била под вишевековном влашћу Отоманског царства.

Сирији

После крсташа, први Европљанин који је са својим трупом, у походу на Египат 1790. године, крочио на тло Либана и Сирије био је Наполеон Бонапарте. Француска је од тада градила своје упориште у ове две земље. Тек на крају Првог светског рата, Сирија је 1922. године добила ограничени суверенитет под наметнутим француским мандатом. Године 1936. примљена је у Друштво народа као независна држава, али Французи су је током Другог светског рата поновно потчинили. Обновљену независност Сирија је стекла тек 1946. године.

Међутим, од стицања независности земља је непрекидно у борби са унутрашњим и спољним непријатељем. Њен унутрашњи развој пратиле су честе побуне, војни и државни удари, а на спољнополитичком плану – непрекидно је у рату са Израелом.

Са својим снагама учествовала у израелско-арапским ратовима 1948, 1956, 1967. и 1973. године. А 1967. Израел је

окупирао део њене територије (Голанска висораван), која је и даље у њиховом поседу. Сирија је у неколико наврата војно интервенисала у Либану и пуних тридесет година (до 2005) држала је под својом контролом североисточни део либанске територије. Осудила је ирачку окупацију Кувајта и са својим снагама учествовала је у операцији „Пустинска олуја“ 1991. године.

Свој положај покушала је да ојача удруживањем са суседним арапским земљама, па је 1958. створена унија са Египтом, која се убрзо распала. Том приликом извршене су значајне друштвено-политичке промене којима су означени даљи правци развоја. Наиме, следио је војни удар (1963), којим је на власт дошла БААС партија и новим уставом (члан 8) промовисана је у владајућу. Њен програм се заснива на арапском национализму и арапском социјализму. Све остале партије су биле забрањене.

Наведене промене нису довеле до унутрашње стабилности. Три године касније (1966) извршен је још један војни удар, а 1970. министар одбране, генерал Хафез ал-Асад преузео је власт и прогласио себе председником државе. Остао је на власти све до смрти, 2000. године, када га је заменио његов син Башар ал-Асад, који је и сада на власти.

Очекивало се да ће млади (34 године, високо образован, ожењен Енглескињом), Башар ал-Асад унети нове промене у политички живот земље. Међутим, то се није догодило. Син је наставио политику свог оца, који је владао уз помоћ војске и мањинских група. Опозиција је своје незадовољство испољавала повременим демонстрацијама и побунама, које су збијане и уз помоћ оружане силе.

Оружане снаге

Сирија је током читавог постојања имала релативно јаке и добро опремљене оружане снаге. То је образлагала спољном угроженошћу. Опремање данашње војске је углавном из Совјетског Савеза, мање из Кине и Северне Кореје.

Пре избијања побуне која је у току, Сирија је имала око 220.000 припадника регуларне војске, исто толико у резерви. Најбројнији вид оружаних снага је копнена војска са око 175.000 људи и она је најјачи ослонац власти у Дамаску. Поред одбране од спољне агресије, њен основни задатак и јесте одбрана постојећег друштвеног поретка. Ратно ваздухопловство има око 40.000, а ратна морнарица 5.000 људи.

Наоружање и опрема сиријске војске је претежно совјетског порекла. Располаже великим количинама оклопно-борбених средстава (тенкови Т-72 и старији), ваздухопловима (борбени авиони Су-24, Миг-21, -23, -25 и МИГ-29), ПВО и морнаричким ракетним средствима, ракетема земља-земља тактичке намене...

Распад Совјетског Савеза условио је привремени прекид набавке средстава ратне технике од земаља-наследница. Међутим, набавке су обновљене од Руске Федерације, која се претходно одрекла дуга који је Сирија имала према бившем Совјетском Савезу. У 2011. години, према западним изворима, закључени су уговори о набавкама савременијих ави-

она и ПВО ракета у вредности од око четири милијарде долара, а преговори су били настављени о новим набавкама.

У настојањима да са својим ратним бродовима изађе у Средоземно море, Русија показује велики интерес за коришћење сиријских лука, где, према западним изворима, руски ратни бродови стално или повремено базирају.

Велико оптерећење привреде војним издацима утицало је на заостајање у привредном развоју. То је, с друге стране, изазивало незадовољство народа и поговарало опозицији у постављању њених захтева за промене.

Сиријско „пролеће“

Влади у Дамаску готово традиционално се супротставља организована опозиција коју сачињавају већински сунити. И пре најновијих догађања, било је већих и мањих побуна, које нису ескалирале у трајније оружане сукобе.

Међутим, талас врућег ветра „арапског пролећа“, пренешен из Туниса, преко Египта и Јемена, захватио је и Сирију. Крајем јануара прошле године почеле су јавне демонстрације широм земље. Демонстранти су захтевали оставку председника Башар ал-Асада, смену владе и крај готово педесетогодишње владавине БААС партије. Њихов узор и инспирација биле су побуне у Тунису и Египту. Покушали су да режим сруше бескрвним средствима, па су се обратили и војсци с паролом „Војска је народна“, или „Војска и народ заједно“.

На постављене захтеве влада је одговарала само обећањима о предузимању реформи, али и све већом употребом силе. Демонстранти су добијали нове присталице, организацијски су јачали, интензивирали и ширили своју активност, која је попримала и оружани карактер. Од прошлог пролећа, влада је прибегла масовнијем коришћењу војске и других органа безбедности у покушајима сузбијања демонстрација и опкољавању градова које су демонстранти ставили под своју контролу. Тако су демонстрације и одговор на њих прерастали у прави грађански рат, са тешким последицама и неизвесностима. У том кошмару, на једној страни је опозиција коју чине углавном већински сунити, а на другој страни власт коју држе мањински Алавити и муслимански шиити.

Ескалација сукоба

Побуњеници су своје вербалне захтеве допуњавали све интензивнијим коришћењем убојних средстава. Најпре су појединци и групе из заседа нападали службена лица и возила на комуникацијама или полицијске, војне и друге државне објекте, комбинованом применом терористичких и герилских начина дејства. Временом су те групе постајале организованије, а њихове акције интензивније и просторно шире.

Већ у рано пролеће 2011. године, формални протести прерасли су у праву побуну широких размера. У њима учествује више од 100.000 људи, а у сукобу са владиним снагама падају и прве масовније жртве. Из центра отпора – Дара (провинција Хомс), сукоби се шире на друге градове – Хама, Латакија и друге. Устаници успевају да ставе под контролу

УТИЦАЈ МОЋНИХ

„Сиријско пролеће“, ако се уопште може тако назвати, најкрвавије је и најдуже од свих „арапских пролећа“. Оно је последица неадекватне политике династије Асадових и надметања страних сила за присуство и утицај у подручју Блиског и Средњег истока, а једно и друго скупо плаћа сиријски народ.

У сукобима је погинуло хиљаде људи, много је рањених и избеглих. Земља је у економском расулу и социјалној патњи.

Влада Хафеза ал-Асада, као и његовог сина Башара, и владајућа партија БААС нису сагледали потребу и нашли довољно храбрости за промене, нити су нашли начина да избегну крвопролиће. Под притиском унутрашње и међународне јавности, тек недавно (февруара ове године) донели су нови устав и предузели извесне реформе, укључујући отварање врата вишестраначју.

Настанком и током развоја „арапског пролећа“, борба великих за ово подручје је заоштрена, јер су се јавили и нови претенденти. Кина је веома заинтересована за подручје Персијског залива, јер су њене потребе за новим изворима енергије вишеструко повећане, па није изненађујуће што се удружила са Русијом у контрирању Западу. Вредно је запазити такође да су се Кини и Русији посредно придружиле и друге земље БРИК-а – Бразил, Индија, а онда и Јужна Африка, које су се уздржале од гласања за резолуцију којом је тражено наметање санкцију режиму у Дамаску.

„Арапско пролеће“, у целини, а пре свега либијско и сиријско, повећало је разлике између две најмоћније групације земаља: Евро-атлантске и БРИК групације. Њихова борба за присуство и утицај на „црном континенту“ и Медитерану вероватно ће се наставити, можда и заоштрити, тим више што у земљама кроз које је протутњало „пролеће“ није успостављена унутрашња стабилност. Продубљивање тих супротности, међутим, може да има негативне последице и на остале земље и народе савременог света, као и на даљи глобални развој.

неке територије на југу, као и нека провинцијска седишта. Насиље и бруталност обострано се повећавају.

Јачање устаничког покрета праћено је његовим војним организовањем и јачањем. Крајем јула 2011. године формирана је Слободна сиријска армија (ССА), наводно од избеглих официра и војника регуларне војске Сирије. Дезертери су са собом пренели и нека борбена средства, укључујући тенкове и противоклопна оружја. Снаге те „армије“ систематски су повећаване, тако да се сада процењују на 20.000 до 40.000 паравојника.

Слободна сиријска армија распоређена је и дејствује готово на читавој територији земље, а има своје упориште и у суседној Турској, где је формирана. Поред „врховне“ ко-

манде на челу са пуковником Ријад ал-Асадом, има најмање пет регионалних команди, које усмеравају дејства својих јединица. У појавама пред јавношћу пуковник Ријад ал-Асад наглашава да он и његова команда немају политичке амбиције, већ само борбу против режима у Дамаску до његовог потпуног свргавања с власти.

У тој борби ССА користи средства и методе герилског ратовања – изненадне и краткотрајне нападе на војне и цивилне објекте, инфраструктурна постројења, укључујући комуникацијске мреже и друго. Такви напади се предузимају ради физичког и психичког исцрпљивања противника, његовог присиљавања да напусти постојећа упоришта и стварања услова за успостављање нове структуре власти.

Нападима ССА, у ствари, подвргнуте су зграде и други војни и цивилни објекти владиних органа, транспортна средства која превозе војску, нафту и сличне материјале, нафтоводи и друга инфраструктурна постројења. Интензивним акцијама они освајају нове позиције и стављају под контролу поједине делове територије. Пуковник Ријад ал-Асад је 1. фебруара ове године изјавио да 50 одсто сиријске територије није више под контролом режима и да тамо не могу да кроче владине снаге безбедности. Неки провинцијски центри су такође под контролом устаника и ССА.

Јединице ССА располажу углавном стрељачким и лаким пешадијским наоружањем. Запажено је да располажу и сложенијим средствима ратне технике,

укључујући оклопна борбена средства, али их масовније не користе јер им она не обезбеђују довољну флексибилност у извођењу терористичких акција и герилских операција.

У супротстављању активностима побуњеничких снага, оружане формације владе у Дамаску (регуларна армија и органи унутрашње безбедности), покушавају да онемогуће противника у његовим намерама да нападима на људе и објекте државне структуре и у освајању нових територија угрозе режим у Дамаску. Предузимају се и мере да се разбију побуњеничка упоришта у освојеним градовима и селима, да се поврати контрола над подручјима над којима је изгубљена. Сукоби, чији је резултат масовност људских жртава и

велика материјална разарања, ушли су у фазу у којој ни једна од супротстављених страна нема изгледа на победу и могућност да оствари свој циљ без посредовања са стране.

Интернационализација спора

Из скорије и раније прошлости познато је да је скоро сваки озбиљнији унутрашњи сукоб инспирисан или подржан споља и да је у каснијој фази интернационализован и „решаван” према вољи утицајних спољних фактора. Тако је било у бившој Југославији деведесетих година прошлог века, тако је и у Сирији данас.

Политика председника Хафеза ал-Асада није била по вољи водећих западних сила из два основна разлога. Гушила је основна људска права сиријског народа (што се може сматрати споредним), а у спољнополитичкој оријентацији ослањала се на Совјетски Савез и друге социјалистичке земље (што се може сматрати главним разлогом). Његов син, Башар ал-Асад није битније мењао унутрашњу политику, а у спољнополитичкој оријентацији настојао је да заобиђе Запад. Због тога је опозиција наилазила на подршку већине западних и арапских земаља. Тако је још 2007. године између САД и Саудијске Арабије постигнут договор према којем ће Саудијска Арабија дати новац, а САД подршку у сламању режима у Дамаску, док је Викиликс касније открио да су САД годину дана касније дале шест милиона долара лондонској опозиционој групи за интензивирање њене политичко-пропагандне активности.

„Арапско пролеће,” било је прави подстицај сиријској опозицији за почетак одлучног обрачуна са владом. Њени захтеви наишли су на подршку из иностранства у оној мери у којој су имали демонстранти у другим арапским земљама. Неоспорно је да је та подршка била пре свега политичка, али постоје бројни индикатори да је била и материјална, у виду пружања стручне и техничке помоћи, у каснијој фази и испорукама наоружања и опреме. У такве испоручиоце, у страним средствима информисања, најчешће се убрајају Саудијска Арабија, Катар и неке исламске фундаменталистичке групе, као ал-Каида и друге. Турска је изузетно активна у подршци опозицији и у осуди владе у Дамаску.

С друге стране, Русија, Кина, Иран и неке друге земље подржавају председника Башара ал-Асада и настоје да га одрже на власти испорукама нових количина наоружања и опреме.

Неповољан развој ситуације неизбежно је дошао на разматрање у ЕУ и у Савету безбедности (СБ) УН. У оба форума изражена је велика забринутост због људских губитака и тражи се излаз из кризе. При томе у СБ УН испољене су велике разлике у погледима на узроке кризе и на начин њеног решавања. Наиме, већина у СБ УН решење проблема тражи притисцима на владу и њено приволавање на сарадњу са опозицијом, у крајњем на повлачење са власти. Део тих притисака представља наметање разноврсних видова санкција од стране ЕУ и САД и покушаје да се то исто учини и у СБ УН, чему се супротстављају Русија, Кина и неке друге земље..

Акције СБ УН водиле су именовању бившег генералног секретара УН, Кофи Анана, за специјалног представника УН и Арапске лиге за Сирију. Кофи Анан је сачинио мировни план од шест тачака, којим је предвиђен, сем осталог, прекид ватре и повлачење свих владиних снага у касарне. Два месеца касније, СБ је изгласао резолуцију 2043, којом се упућује 300 ненаоружаних посматрача за надзор ситуације и контролу реализације Анановог плана. Међутим, тај план, за сада, остаје више слово на папиру него програм реализације.

Компликовање ситуације

Ситуација у Сирији и даље се компликује. Побуњеници су ојачали своје позиције на „фронту”, у земљи и у иностранству. Изгледа да они никако немају намеру да одустану од намере да остваре свој крајњи циљ – преузимање власти. Војно су знатно ојачали, а политички се консолидују. Сиријски национални савет, као највеће политичко тело устаника, са седиштем у Лондону, већ је признато као легитимни

представник сиријског народа од неколико земаља, укључујући Велику Британију.

Побуњеници су очекивали да ће свој циљ остварити применом туниског и египатског модела. Међутим, наивши на оштар отпор владе, они су релативно брзо променили тактику и стратегију. Од мирних демонстрација, прешли су на оружану борбу, коју – упркос постизања договора о примирју, настављају.

Упоредо са настављањем оружаных борби, побуњеничко руководство настоји да створи услове који ће захтевати веће и непосредније ангажовање међународних снага у сиријском сукобу, по правилу у њихову корист. Упућивање специјалног представника УН и Арапске лиге и групе посматрача у Сирију, према њиховој перцепцији, само је почетак тог ангажовања. Улога посматрача на копну вероватно ће бити допуњена посматрачима из неба, о чему се већ воде преговори.

Опозиција је скептична према Анановој мисији. Сматра да његов мировни план неће успети. Зато тражи непо-

СИРИЈА ДАНАС

Савремена Сирија заузима површину од 185.180 квадратних километара, на којој живи око 19 милиона људи, са просеком од 120 становника на једном квадратном метру. То је вишенационална и вишеверска друштвена заједница. Територија је административно подељена на 18 провинција, свака са својим седиштем. Арапско становништво чини 90 одсто укупног броја становника. Седам одсто су Курди, три одсто Јермени и остали. Много је већа верска разноврсност – 74 одсто су муслимани (углавном сунити, који представљају скоро једну половину укупног броја становника), 16 одсто Алавити (верска секта одвојена од шиита) и десет одсто хришћани. Влада је, у основи, толерантна према националним и верским мањинама, што је и разумљиво јер се управо на њих ослања.

Сирија спада у групу неразвијених земаља. Нема развијену индустријску базу нити значајније природне ресурсе, као што имају неке арапске земље - Саудијска Арабија, Иран или Ирак. Ипак, нафта је њен главни извозни артикал. Њен бруто друштвени производ се процењује (2011) на око 42 милијарде америчких долара, односно 2.200 долара по становнику. Привреду карактерише веома висок степен незапослености, нарочито омладине.

Главни град је древни Дамаск на југозападу земље, са око два милиона становника, а највећи град је Алеп, на североистоку, са око 2,2 милиона становника. Остали важнији градови су Холмс, Дара, Тартус и други. То је поморска земља, излази на источни Медитеран са обалом од 193 километара. Главне поморске луке су Латакија, Тартус и ал-Минал ал-Бајда.

средну војну интервенцију и без сагласности СБ УН, као што је то био случај на Косову 1999, Ираку 2003. или Либији 2011. Њене активности су почетком овог пролеће биле готово минимизирани, да би крајем маја, после прегруписивања снага ССА, биле интензивирани. Уследили су бројни сукоби између владиних и опозиционих снага. Најзначајнији и са највећим публицитетом је био онај означен као масакр у Хоули, где је убијено више од 100 и рањено око 300 особа, претежно цивила. Сукобљене стране су се међусобно оптуживале, при чему је западна штампа окривљавала владине снаге, да би, као изузетак, немачка средства информисања пренела извештај да су побуњеници извршили покољ цивила лојалних влади. Овде је тешко не повезати случај Хоула са случајем Рачак, који је узет као повод за бомбардовање СРЈ. Та се претпоставка заснива и на чињеници да је масакр извршен уочи заседања СБ УН.

Опозиција наставља да захтева од међународне „заједнице“ предузимање оштријих мера против владе у Дамаску, укључујући оружану интервенцију. Међутим, земље и институције које подржавају опозицију испољавају извесну опрезност због оштрог руско-кинеског супротстављања тој идеји. Сем тога, оне нису безрезервно наклонени опозицији због њеног нејединства. Они би, вероватно, могли да сруше владу у Дамаску, али још немају одговора на питање шта после тога, јер разједињена опозиција тешко може бити права алтернатива садашњој влади. Све то ситуацију чини изузетно сложеном и пролонгира решење кризе. ■

ВОЈНЕ ВЕЗЕ РУСИЈЕ И КИНЕ

Руски председник Владимир Путин током посете Пекингу указао је на потребу појачане војне везе Русије са суседном Кином. Председник Путин боравио је у првој посети Кини од како је поново ступио на место председника Русије.

Путин је рекао да је у разговору са потпредседником Сји Ђинпингом договорено проширење војне сарадње. Он је, такође, подсетио на недавне руско-кinesке поморске војне вежбе у Жутом мору. Војна размена између Москве и Пекинга убрзана је у оквиру Организације шангајске сарадње, регионалне безбедносне групације која одржава самит у Пекингу.

Учвршћивање веза међу азијским суседима представља значајан контрабаланс утицају Сједињених Америчких Држава у региону. Русија и Кина заједнички наступају и у решавању сиријске кризе и супротстављају се иностраној интервенцији у тој земљи. ■

РАТНИ БРОДОВИ НА ПАЦИФИКУ

САД планирају да до 2020. године преместе највећи део ратних бродова у Азијско-пацифички регион, изјавио је амерички секретар за одбрану Леон Панета.

Тренутно се 50 одсто морнарице налази на Пацифику, а 50 на Атлантику, али ће до 2020. тај однос бити промењен тако да ће већи део бити премештен у Пацифик. ■

15. јул 2012.

ТРАНЗИТ ЗА АВГАНИСТАН

Русија је дозволила да НАТО преко њене територије пребацује своје трупе и војну технику у Авганистан и обратно, објављено је на сајту руске владе. Новим указом предвиђено је да поред пребацивања НАТО трупа железничким и друмским саобраћајем, буде дозвољен и авио транспорт.

Транзитна тачка за НАТО снаге и технику налази се у Уљановску, а министар спољних послова Сергеј Лавров раније је казао да није реч о војној бази НАТО, већ искључиво о месту "преседања", и да се тамо не налази персонал алијансе.

АПЕЛ ИРАНУ

Европска унија апеловала је на Иран да потпише споразум са Међународном агенцијом за атомску енергију (IAEA) који би омогућио да се утврди права природа нуклеарног програма.

IAEA тражи приступ бази Парчин близу Техерана зато што верује да се тамо спроводе сумњиве пробе експлозива. Међутим, Иран одбија да услиши захтеве IAEA, тврдећи да то место нема значаја за његов нуклеарни програм.

Запад и Израел сумњају да је циљ тог програма производња атомске бомбе, док Иран то негира и тврди да је његова сврха искључиво мирнодопска производња нуклеарне енергије. ■

АУСТРИЈА ДЕО БОРБЕНИХ СНАГА ЕУ

Аустријска војска је од 1. јула, наредних шест месеци, поново део борбених снага Европске уније, где ће руководити логистичким и транспортним јединицама. Немачка командује борбеним снагама ЕУ, а трупе броје 3.000 војника, у којима учествују војске Аустрије, Чешке, Хрватске, Ирске и Македоније.

Борбене снаге ЕУ, могу бити упућене на сва кризна жаришта у свету у року од шест дана. До сада ове трупе нису позиване на интервенцију. Формално, одлуку о упућивању снага мора једногласно донети влада ЕУ, а потребан је и мандат УН. ■

Шпијуни и моћници

Пише др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Рекспектабилан број откривених случајева једностраног или обостраног шпијунирања најмоћнијих земаља указује и упозорава да иза привидног мира и кооперативности међу државама егзистира велики немир и неспокој најмоћнијих светских фактора

Упркос опорозј реалности, Институт за економију и мир из САД и Аустралије у студији Глобални мировни индекс, објављеној 12. јуна ове године, констатује да је свет мирнији него прошле године. Оцена у студији заснована је на праћењу 23 индикатора у 158 земаља, али је превидела један незаобилазни индикатор у односима унутар држава и посебно између држава.

То је и разумљиво, будући да је реч о невидљивом или касно видљивом шпијунском индикатору, који постоји независно од тога да ли се државе међусобно споре и сукобљавају око неког питања или негују партнерске, савезничке или пријатељске односе. Њихова узнемиреност заснована је на сазнањима о противницима, непријатељима и партнерима, која приоритетно прибављају шпијунажом, односно незаконитим остваривањем увида у њихове најстрожије чуване (државне) тајне.

Шта чини срж тих бржљиво чуваних, а ипак недовољно заштићених тајни? Њихову срж чине сазнања да је растућа економска моћ друге стране неминовно скопчана са растућом војном моћи. Иако друга страна прикрива своје војне амбиције и маскира хегемонистичке канце, она постаје регионални и планетарни безбедносни изазов. Немоћ да се обуздају такве амбиције друге стране динамизира шпијунску де-

латност која у савременим условима представља адекватну замену за тзв. „вруже“ ратове, чиме наговештава и доприноси њиховом изазивању и вођењу.

Подсетимо, почетком ове године кинеске власти ухапсиле су особу (помоћник заменика министра) у Министарству за државну безбедност Кине која је америчкој ЦИА годинама одавала информације, сем осталог и о мрежи кинеских шпијуна у иностранству. Тиме је кинеска шпијунажа у свету претрпела веку штету. Или, пуковник руске Федералне службе безбедности (Михајлов) је почетком јуна ове године осуђен на 18 година строгог затвора, јер је одавањем података у корист ЦИА допринео разбијању руске шпијунске мреже у САД. Још три висока официра руских безбедносних служби су због шпијунаже у корист америчких обавештајних служби осуђена на вишегодишње казне затвора.

Показатељи напетости су, на пример, упозорења начелника Главног штаба руске војске генерала Макарова да је Русија спремна на превентивни напад на европски НАТО антиракетни штит, сазнања да је Кина већ превазишла економску, политичку и војну моћ Јапана, Русије, Британије, Француске, Немачке и Индије, затим да Иран показује амбиције регионалне силе, а Пе-

кинг и Москва се супротстављају Западу да уведе чврсте санкције Ирану, ту је и пример Јапана кога брине војни буџет Кине који ће дупло бити увећан у периоду 2011–2015. године, онда наговештај руског председника Путина о издвајању 575 милијарди евра за модернизацију руске војске, упозорења високог севернокорејског званичника да та земља поседује „моћну ракету“ којом може да порази САД.

Уз све ово, актуелна реорганизација шпијунских служби у Пентагону и стварање нове обавештајне агенције која ће се усредсредити на Иран и Кину, односно са ЦИА појачати шпијунирање многих земаља, указују да ће се шпијунски рат у свету распламсавати. ■

Недавно разоткривени амерички шпијуни у безбедносним структурама Кине и Русије, поуздано ограђују нејоверење, као и садржај и интензивне шпијунског рата међу најмоћнијим светским државама.

Уметнички ансамбл Министарства одбране у Словенији

„Бинички” на бис

Марибор – европска престоница културе 2012. године. Фестивал Лент, један од највећих у Европи. Главна бина на Драви резервисана само за најбоље, светске извођаче. Мањифико, Ансамбл „Станислав Бинички” и музика из филма „Монтевидео, Бог те видео” – обећавајуће добар концерт.

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички” и један од најпознатијих словеначких извођача Роберт Пешут, познатији као Мањифико, наступили су 6. јула на Фестивалу Лент у Марибору, овогодишњој европској престоници културе.

Заједнички наступ Мањифика и „Биничког” на главној бини фестивала трајао је више од предвиђених сат и по, јер су се извођачи вратили на бис и одсвирали још пет песама.

На репертоару је била музика из једног од најгледанијих филмова српске кинематографије – „Монтевидео, Бог те видео”, коју је словеначки музичар компоновао и снимio с нашим ансамблом. Концерт је, поред музике из филма, обухватио и романтичне хитове Мањифика.

Ансамбл је наступио под диригентском палицом мајора мр Игора Митровића и Павла Медаковића, а представљени су и млади музичари који свирају с Мањификом – Шаца, продуцент и бубњар, контрабасиста Јан Грегорка, виолиниста Матија Кречич и саксофониста Матеј Кужел.

Пред препуним трибинама Мањифико и „Бинички” извели су седамнаест песама на које је публика реаговала овацијама и гласним аплаузом. „Српска посла”, „Да ли си видела душо”, „Само мало”, „Ча Ча на Дрини”, „Пастирче младо”, „Силвиа” и „Мало господична” само су неке од песама које су посетиоци с уживањем слушали.

Диригент Уметничког ансамбла „Станислав Бинички” Павле Медаковић после наступа није крио одушевљење концертом и реакцијама публике.

– Најбоља критика и оцена да ли је концерт био успешан јесте реакција публике. Морали смо да се вратимо на бис и одсвирамо још неколико песама, а публика је направила апсолутно дивну атмосферу – рекао је Медаковић и нагласио да је велика ствар направити такав успех приликом гостовања у другој држави.

НАЈВЕЋИ ФЕСТИВАЛ У СЛОВЕНИЈИ

Фестивал Лент је највећи међународни фестивал на отвореном у Словенији и један од највећих у Европи. Одржава се током јуна и јула, уз разноврстан музички и културни програм. Током шеснаест дана посетиоци имају прилику да виде и чују концерте класичне, рок, поп, џез и етно музике, затим позоришне представе, играчке перформансе, креативне радионице, спортске и сличне активности. Сви догађаји одвијају се на више од двадесет локација широм града, укључујући бине, тргове, паркове и улице.

– За Министарство одбране и нашу државу овакав концерт је одлична промоција. Музика је уметност која не захтева велика предузимања и која директно утиче на емоције, а ми имамо много тога да понудимо од националног и интернационалног репертоара – истакао је диригент Ансамбла.

До сарадње с „Биничким“ дошло је пред снимање музике за филм „Монтевидео, Бог те видео“. Мањифико истиче да је био одушевљен идејом да снима музику с војним оркестром, јер то иде уз филм историјског садржаја.

– Заволели смо се убрзо. Помислио сам, кад већ тако добро сарађујемо, зашто не бисмо наступали по региону. Ово нам је први концерт и веома сам срећан што је то почетак наше даље сарадње – рекао је словеначки извођач, откривши нам да је у плану заједничко снимање музике за други део „Монтевидео“.

На последњој турнеји ван Србије чланови Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“ били су управо у Марибору пре 21 годину. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

До Малте и натраг

Осамдесетседмогодишњи морнарички ветеран Светозар Филиповић, у целој мионичкој општини познатији као чича Света, са супругом Рушком живи у породичној кући, коју је још 1934. године у селу Брежђе саградио његов отац.

Немиран дух га не напушта ни у позним годинама. И даље се бави првом, дечачком љубављу, машинством и електриком, а бродови, море и реке заувек су остали у души. Баш као и време у којем је требало показати част, храброст и достојанство.

У почетку све је ишло по плану. Свуда присутни а непријатељу ипак невидљиви, некадашњи морнари, сада илегалци и чланови Поморске обласне команде, свакодневно су обављали одговорне задатке. Готово пред носом немачких снага у Боки которској шпијунирали су, извиђали, подметали експлозив... Све већа активност групе, која је очигледно познавала методе и средства ефикасне илегалне борбе, почела је да узнемирава Немце, који су полако стезали обруч. У борби са једном од немачких ноћних патрола Светозар је рањен и заробљен, али га саборци нису препустили непријатељу. Веома брзо, већ наредног јутра, успешно су организовали његову отмицу из болнице у Мељинама.

У илегалци

„Били смо веома ефикасни”, записао је Светозар у свом дневнику. „Готово да није било дана без неке диверзије. Чинили смо све што је било у нашој моћи да омасовимо ослободилачки покрет, да нанесемо што више штете непријатељу, да им ни за тренутак не дамо мира. То је имало одјека и у иностранству, у избегличкој влади, а и код савезника.”

Почетком октобра 1944. године стигло је наређење да се група југословенских морнара преко мора пребаци у Бари. Након извршених припрема, 13. октобра укрцана је на трабакулу извесног Балића и под окриљем ноћи испловила из Боке которске на отворено море, пут италијанске луке Бари.

– До прилаза Зеленики пловили смо са упаљеним мотором, а одатле, између Превлаке и леве стране рта Кобиле, према острву Мамула, због присутне опасности на мору, на весла – сећао се Светозар. – Срца су нам била

У Ла Валети 1944. године

тиша од весала. Нисмо смели да направимо ни најмању грешку. Иако се једва видело, сигурним и одлучним замасима весала прелазили смо метар по метар воде.

Око Њивица немачки рефлектори са Превлаке у неколико наврата су обасјавали морску пучину, али чамац са двадесет људи није откривен. Када су прошли острво Мамула ноћну тишину запарала је бука бродских мотора, највероватније немачког борбеног чамца. Иако је пловио у непосредној близини, у мрклом мраку ни с њега, на срећу, нису открили пребеге.

Након готово дванаест сати веслања, на неких 20–30 миља испред луке Бари, чамац је пресрела енглеска корвета која га је безбедно теглила до одредишта. Група наших морнара у Барију је провела четрнаестак дана, а затим се пребацила на Малту, у главни град Ла Валету, где је Југословенским поморским снагама командовао капетан корвете Јосип Саксида. У Ла Валети су Светозар и његови саборци обукли морнаричке униформе с чиновима Југословенске краљевске морнарице.

„Мојој срећи није било краја, поново сам обукао униформу у којој сам се школовао, вратио сам се занату и професији коју сам волео. У души никада нисам ни престао да будем поморац, иако сам скоро три године био припадник копнене војске”, записао је Светозар у ратном дневнику.

Према извештају Штаба одељка Врховне команде Краљевине Југославије министру војске, морнарице и

У САСТАВУ САВЕЗНИЧКИХ СНАГА

Снаге КМвО чинили су углавном припадници Југословенске краљевске морнарице, коју су се током 1941. године евакуисали пут лука у Северној Африци и остатку Медитерана, првенствено у Александрију и на Малту, где су своје ратне дужности обављали у оквиру савезничких поморских снага.

Почетком 1944. године енглески адмиралитет, уважавајући захтев Владе Краљевине Југославије, уступио је КМвО противподморничку корвету „Flower”, која је названа новим, српским именом „Нада”.

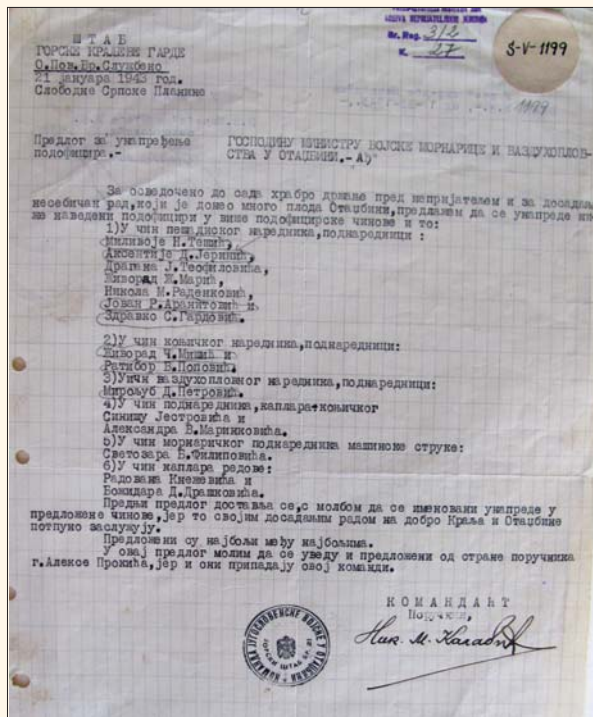
ваздухопловства од 16. августа 1944, Југословенска краљевска морнарица бројала је 866 припадника (106 официра, 200 подофицира, 560 каплара и морнара) с Командом на Малти и била је подређена команданту британске Средоземне флоте.

После капитулације Италије, из ослобођених италијанских градова у којима су базирали, бродови Југословенске краљевске морнарице који су заробљени 17. априла 1941. враћени су Влади у егзилу, а је КМвО добила нову базу на Малти. Враћене су торпедерке Т-1 и Т-5, моторна јахта „Бели орао“, миноносац „Орао“ и три минополагача „Мељине“, „Млет“ и „Малинска“.

На подморници

На Малти је у то време базирала и подморница „Небојша“, па су Светозара, као врсног машинисту, укрцали на њу, док су остали из групе већином укрцани на торпедне чамце, на којима су изводили борбена дејства на јужном Јадрану. Како су савезничке снаге (енглеска морнарица на Средоземљу) увеле у састав радар као ново средство ратне технике, подморница „Небојша“ се користила као имитација непријатељског пловила приликом увежбавања посада енглеских бродова у њиховом откривању.

Почетком маја 1945. године дошло је до заокрета у односима између западних савезника и југословенске Владе у егзилу. Бродови су стављени под контролу НОВЈ. Дотадашње Југословенске поморске снаге Краљевске морнарице ван отаџбине (КМвО) добиле су и развиле заставу Ратне морнарице НОВЈ и ставиле се у службу Нове Југославије.

Факсимил предлога за унапређење

ПУТ ЛУКЕ БАРИ

Из Боке которске пут луке Бари 15. октобра кренули су, поред Светозара, капетан бојног брода Владимир Шашкијевић, капетан корвете Мирко Косовић, поручник фрегате Иван Плесничар, поручник бојног брода Илија Илић, капетан – пилот Сурбатовић, поручник Гојко Милиновић, потпоручник Ика Ђорђевић, водник – машинац Сава Марковић, наредник – машинац Фрањо Сеничар, наредник – машинац Драго Обрадовић, два брата Милића, наредник и поднаредник – машинци, санитарски водник Љуба Чубриловић, наредник Милорад Видаковић, поднаредник хидроавијатичар Миодраг Миливојевић, поднаредник Мандић, Светозар Марковић и Тоша Загорац.

мионичкој општини познатији као чича Света, са супругом Рушком и без наследника живи у породичној кући, коју је још 1934. године у селу Брежђе саградио његов отац. Немиран дух га не напушта ни у позним годинама. И даље се бави својом првом дечачком љубављу, машинством и електриком, па је тако недавно патентирао машину која се користи у пекарству. Љубав према техници га је све ове године одржавала да остане „чист у глави“, рећи ће, а бродови, море и реке су заувек остали у души. ■

(Крај)

Посадама бродова и припадницима дотадашњих Југословенских краљевских поморских снага остављена је могућност да се одреде између добровољног приступања НОВЈ и повратка у земљу или прихватања понуђеног егзила у својству савезничког војника, односно „Display-person“ (лице без држављанства) по избору у пет понуђених држава – Нови Зеланд, Аустралија, Канада, Америка и Енглеска.

За морнаричког поднаредника Светозара Филиповића није било много двоумљења. Назад у земљу још није хтео, али није хтео ни да буде лице без идентитета, па је са делом истомишљеника остао у тврђави Риказели у Италији, одакле су их крајем 1945. године пребацили у камп за одмор савезничких војника, у место Јеси-Керавале у близини Анконе.

Након потписивања споразума Тито–Шубашић, којим су амнестирани припадници покрета Драже Михаиловића, Светозар се 2. априла 1946. вратио у отаџбину.

Данас осамдесетседмогодишњи морнарички ветеран Светозар Филиповић, у

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15-31. јул

Православни

17. јул – Свети свештеномученик Сава Горњокарловачки

21. јул – Свети великомученик Прокопије

26. јул – Сабор Светог архангела Гаврила

28. јул – Свети мученици Карик и Јулата

30. јул – Света великомученица Маријана – Огњена Марија

Исламски

20. јул – Рамазан – Почетак поста

Јеврејски

29. јул – Тиша беав

СВЕТИ АРХАНГЕЛ ГАВРИЛО

Сматра се да је празновање тога дана установљено још у Светој гори у 9. веку поводом јављања арханђела Гаврила у једној ћелији, где је прстом у камену написао песму Богородици. Песма се звала „Достојно“, па се та ћелија и данас тако зове. Помињу се и друга јављања арханђела Гаврила, попут јављања Мојсију кад му је саопштено како је створен свет, а Мојсије то записао у књизи Постојања.

Указао се и пророку Данилу и јавио тајне о будућим царствима и доласку Спаситеља, а потом светој Ани да ће родити преблагословену и пречисту Деву Марију. Много пута јављао се Светој Деви док је боравила у храму јерусалимском. Првосвештенику Захарију јавио је рођење сина, светог Јована Крститеља, а Светој Деви у Назарету саопштио је благовести о зачећу и рођењу Господа Исуса Христа. Архангел Гаврило јавио се и праведном Јосифу, пастирима код Витлејема, женама мирносицама и, најзад, самом Господу у врту Гетсиманском, када га је, као човека, окрепио пред страдање. ■

РАМАЗАН

Рамазан, као и сваки други лунарни хицретики месец, може имати 29 или 30 дана, током којих се од зоре до заласка сунца у потпуности апстинира од воде, хране и било каквог телесног, па и брачног односа. Теравих намази, односно добровољне молитве су ноћне и свакодневне током тог месеца и представљају кључ ка Божијем задовољству. Иако и само етимолошко значење речи (рамадан) конотира жељу и непријатну жеђ, сваки муслиман се радује наступању месеца рамазана, јер представља месец поста и исламског живљења. ■

16. јул 1945.

Под шифрованим називом „Тринити“, САД су у пустињи Новог Мексика извршиле прву пробу атомске бомбе. На изради бомбе од 1942. године радио је тим стручњака разних профила, којима је руководио атомски физичар Роберт Опенхајмер.

17. јул 1862.

У војсци Кнежевине Србије установљена брдска артиљерија. Брдски артиљеријски пук у Краљевини Србији обележавао је 17. јул као своју славу, у знак сећања на тај дан.

17. јул 1918.

Бољшевици су у Јекатеринбургу убили цара Николаја II Романова и чланове његове породице. Њихови посмртни остаци пренети су 17. јула 1998. и сахрањени у Санкт Петербургу.

17. јул 1942.

Почела је Стаљинградска битка, једна од највећих и најзначајнијих битака у Другом светском рату. Вођена је између немачких и совјетских снага на простору између Дона и Волге. Учествовало је више од два милиона војника, 20.000 артиљеријских оруђа, око 2.000 тенкова и исто толико авиона. Битка је завршена 2. фебруара 1943, уништењем немачке 6. армије и победом Совјета.

18. јул 1956.

На Брионима почео дводневни састанак Јосипа Броза, Нехруа и Насера. У заједничкој изјави три државника, који ће пресудно ути

цати на формирање покрета неврстаних, указано је да се само доследним залагањем може доћи до разрешења проблема и смањења напетости у међународним односима.

19. јул 1923.

У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца донет Закон о устројству војске и морнарице.

28. јул 1914.

Аустроугарском објавом рата Краљевини Србији почео је Први светски рат. Претходно је српска влада одбила шесту тачку аустроугарске ултимативне ноте, која је подразумевала да припадници аустроугарске полиције могу на територији Србије да трагају за подстрекачима Сарајевског атентата. У рату је учествовало девет држава: на страни Антанте Француска, Велика Британија, Русија, Србија, Црна Гора, Белгија и Луксембург, а на страни Централних сила Немачка и Аустроугарска. У борбене сукобе до краја рата било је укључено укупно 28 држава и више од 1,5 милијарду становника.

30. јул

Дан санитетске службе Војске Србије. Обележава се у знак сећања на дан када је, 1839. године, донет указ којим је у српској војсци постављен први штабни лекар. У „Устројенију гарнизоне војске“ од 29. маја 1839. било је прописано да у Службеном одељењу Главног штаба гарнизона постоји један војни доктор. ■

Приредио мр Миљан МИЛКИЋ

СПЕЦИЈАЛНА БРИГАДА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата на селективну обуку

I УСЛОВИ КОНКУРСА:

За пријем кандидата на селективну обуку у Специјалну бригаду могу конкурисати официри и подофицири свих родова и служби из Министарства одбране и Војске Србије који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) Општи услови:

- да испуњавају услове прописане одредбама члана 39. Закона о Војсци Србије;
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења;
- да нису осуђивани.

б) Посебни услови:

- да нису старији од 28 година;
- да су он и чланови његове уже породице (брачни друг и деца) држављани Републике Србије;
- да имају радно искуство у Војсци од најмање две године;
- да немају негативних службених оцена и да су им последње две службене оцене најмање „врло добар“;
- да су психо-физички здрави и способни за рад у јединицама Специјалне бригаде, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије, психолошком проценом и провером физичких способности;
- да испуњавају критеријуме безбедносне провере;
- да су пливачи.

II НАЧИН КОНКУРИСАЊА :

– кандидати подносе молбе за пријем на селективну обуку у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево) преко својих матичних команди;

– уз молбу, кандидати обавезно прилажу: кратку биографију, извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству за њега и чланове његове уже породице, оверени образац КОЛП из програмског пакета КаИС, изјаву да жели да обавља падобранску службу, уверење о извршеној провери физичких способности са натуралним показатељима и мишљење команданта ранга батаљона или вишег старешине;

– по пристизању молби и анализе истих кандидати који задовоље опште услове конкурса ће добити позив преко претпостављене команде, са тачним датумом и временом ради упућивања на лекарски преглед за падобранца (преглед се реализује на ИВМ – ВМА Београд, а позив представља уједно и упутницу за преглед). Преглед траје 2 (два) дана.

– кандидати који буду здравствено способни за падобранца и који испуњавају све услове конкурса, долазе на селективну обуку (привремени рад) у Специјалну бригаду.

Конкурс је отворен до 31. августа 2012. године. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за избор и поновни избор наставника и сарадника

а) За спољне сараднике – наставнике:

- 1) За ужу научну област Менаџмент, – избор једног лица у звање ванредни професор (посебни услови: војни службеник, доктор наука из области биотероризма)
- 2) За ужу научну област Менаџмент, – избор једног лица у звање доцент (посебни услови: професионално војно лице, доктор наука из области менаџмента људских ресурса)
- 3) За ужу научну област Геодезија, – избор четири лица у звање доцент (посебни услови: професионално војно лице, доктор наука из области геодезије, географије или геотопографског обезбеђења)
- 4) За ужу научну област Геодезија, – избор једног лица у звање доцент (посебни услови: професионално војно лице, доктор наука из области геодезије или геотопографског обезбеђења)

б) За сараднике:

- 5) За ужу научну област Специјална возила и системи, – поновни избор једног лица у звање асистент (посебни услови: професионално војно лице, магистар наука из области за коју се бира)

в) За спољне сараднике-сараднике:

- 6) За ужу научну област Геодезија, – избор четири лица у звање асистент (посебни услови: професионално војно лице, магистар наука из области геодезије, географије или геотопографског обезбеђења)

УСЛОВИ КОНКУРСА И НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Поред посебних услова наведених за сваку тачку овог конкурса кандидати морају да испуњавају и остале услове за избор и поновни избор у звање наставника и сарадника за које конкуришу, предвиђене Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама, Законом о високом образовању, Статутом Универзитета одбране и Статутом Војне академије.

Молбе за избор се подносе на адресу ВП 2977, Београд, са назнаком „за конкурс“. У молби ОБАВЕЗНО навести адресу и телефон, УЖУ НАУЧНУ ОБЛАСТ ЗА КОЈУ СЕ ПОДНОСИ МОЛБА И БРОЈНУ ОЗНАКУ УЖЕ НАУЧНЕ ОБЛАСТИ У КОНКУРСУ.

Уз молбу кандидати треба да приложе:

- доказе о испуњавању општих и посебних услова конкурса;
- биографију са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности;
- библиографију објављених научних и стручних радова са примерцима радова;
- сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у Војној академији (само за лица ван састава Војне академије односно Универзитета одбране у Београду) и
- доказ о непостојању правоснажне пресуде о околностима из члана 62. став 4. Закона о високом образовању.

О резултатима конкурса кандидати ће бити обавештени редовним путем, посредством својих команди.

Непотпуне и неблаговремено поднете молбе неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања. ■

ОБАВЕШТЕЊЕ

У јавном конкурсy Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Србије, за пријем језичког редактора – лектора, у радни однос на одређено време у ВП 1122-1 Београд, објављеном у „Одбрани“ број 163 од 1. јула 2012. године, изостављен је рок за подношење пријава.

Рок за подношење пријава за пријем на службу је 30 (тридесет) дана од дана објављивања конкурса у магазину „Одбрана“.

ПОЗИВ НА САРАДЊУ

Медија центру „Одбрана“ потребни су аквизитери за продају издања на терену, која пружа могућност за добру зараду.

Заинтересована пунолетна лица могу се јавити на адресу: Медија центар „Одбрана“, Београд, Браће Југовића 19, на факс 011/ 3241-363 или на е-mail: medijacentar@mod.gov.rs

Кандидати требају да доставе основне податке о себи, фотокопију личне карте и контакт адресу, број телефона или е-mail.

Медија центар „Одбрана“ ће пријављене кандидате непосредно обавестити о начину и условима сарадње.

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ УЧЕШЋА ЖИРАНАТА ЧЕКОВА КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони: 013/344-321,

063/370-138

Телефакс: 013/345-930

Е-mail: kotikdoo@gmail.com

НОВИ ПРОИЗВОД
Мислите на зиму

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER“, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА
- БЕЛА ТЕХНИКА И ТЕЛЕВИЗОРИ
- БРИКЕТИ ЗА ЛОЖЕЊЕ

PIRAEUS DINARSKI KREDITI

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

- Gotovinski i kredit za refinansiranje svih kreditnih obaveza klijenata: minusa po tekućem računu, kredita, lizing ugovora i kreditnih kartica uz dodatni keš
- Bez depozita
- Bez troškova obrade zahteva

GO SMART! paket tekući račun Vam predstavlja:

ISKORISTITE PREDNOST DOMAĆEG TERENA
uz dinarske kredite Piraeus banke

Gotovinski kredit

NKS* 3M Belibor + **5,00%**

NKS* **17,27%**

EKS od **20,21%**

Kredit za refinansiranje

NKS* 3M Belibor + **4,00%**

NKS* **16,27%**

EKS od **18,44%**

*Dinarski gotovinski i kredit za refinansiranje sa varijabilnom kamatnom stopom (kamata je promenljiva u delu referentne kamatne stope). Period otplate 6-60 meseci za gotovinski, 6-84 meseca za refinansiranje. Iznos kredita od 20.000 - 800.000 RSD za gotovinski (do 1.500.000 RSD za refinansiranje), troškovi kredita - Izveštaj Kreditnog biroa - 205 RSD, provizija za postanje kredita - 2% (kroz anuitete). Obavezan Go Smart 3 paket tekući račun, troškovi održavanja računa 350 RSD mesečno. Belibor referentna kamatna stopa za dinarska sredstva ponudena od strane banaka Panela na srpskom međubankarskom tržištu, na dan 10.07.2012. Iznosi 12,27%

PIRAEUS BANK
Otvorena za Vas.

CALL CENTER 00-24
0800 000 800,
011/ 3024 077, 3024078

www.piraeusbank.rs

ИЗБАРАНА ПАРТИЈА

МИНИЈАТУРА ЕВРОПСКЕ ШАМПИОНКЕ

Мамеђарова – Крамлинг
Истанбул, 2003.

1. д4 Сф6 2. Лг5 Се4 3. Лф4 ц5 4. ф3 Да5
5. ц3 Сф6 6. Сд2 цд4 7. Сб3 Дф5

Швеђанка Пија Крамлинг, најбоља шахисткиња са запада првих година овог века, освојила је 2003. после доигравања првенство Европе. Приказујемо њену победу из првог кола против младе и талентоване Азербејџанке Мамеђарове, која је покушала да збуни противницу једним ређе играним системом (Игра даминог пешака). На овом месту је познатије 7...Дб6, али и овај потез има смила.

8. Дд4 Сцб6 9. Дд2 е5 10. Лг3 д5

Бели из отварања није стекао предност.

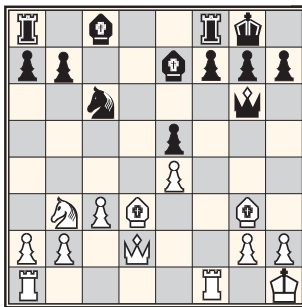
11. е3 Ле7 12. Лд3 Де6

Ова новост показује да је Швеђанка на ово првенство дошла теоретски припремљена. Играно је иначе 12...е4.

13. Се2

Да ли је ово била фатална грешка белог? Можда је боље 13. Сх3!

13...0-0 14. 0-0 Сх5 15. е4 де4 16. фе4 Дг6 17. Кх1

Бели: Кх1, Дд2, Та1, Тф1, Лд3, Лг3, Сб3, а2, б2, ц3, е4, г2, х2

Црни: Кг8, Дг6, Та8, Тф8, Лц8, Ле7, Сцб6, а7, б7, е5, ф7, г7, х7

Беле фигуре стоје прилично незграпно.

17...Лг4! 18. Лф2 Тфд8 19. Ле3

Дама је под маском, па је требало одмах склонити.

19...Тац8 20. Тае1 Тц7

Јасна је намера црног да удвоји топове.

21. Тф2?

Ово је груб превид, после којег нема спаса. Играло би се још са 21. Сбц1, док би 21.

Дц2 било исто тако лоше због 21...Сб4!

21...Тцд7 22. Сбц1 Лх4 23. г3 Тд3 24. Сд3

Де4

0:1

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

	5				3	1	
		6		5	2		9
			9	8		5	
4	7						
			8		6		
						4	5
		5		1	4		
9			2	3		8	
	1	2					4

Решење коњићевих скокова из прошлог броја: С добиријем другом прико свијета, а са злијем ни на пир; Гд је срећа, ту је и несрећа, где несрећа, ту и среће има.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
		20							21							22
23				24						25						
26						27						28				
29							30							31		
32									33						34	
35			36							37						
38					39						40					
41						42							43			
44								45						46		
	47								48							
49				50						51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА – ВОДОРАВНО: превалка, брашнаре, мир, р, Стојанка, грахорка, е, ЕКК, калорије, тамариск, трола, Иријанка, Авилов, овратак, Сандокан, Вали, Ратни крст, гахамити, из, Ир, севратити, очажавати, јеке, атомалан, раритет, Ањолин, палатал, арабе, нетопири, Анадолац, шир, а, отијатар, калмирање, к, цар, Намибилја, астролма.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Жустрост, оштрина, 18. На начин који донекле задовољава, 19. Преграда од цигала, 20. На турски начин (стр.), 21. Заједничка именица (грам), 23. Висококвалификовани (скр.), 24. Област којом управља султан, 25. Елоквентност, 26. Еурипидова драма, 27. Татарски ханови (турц.), 28. Филмски глумац, Арман, 29. Узглавља, 30. Безгласан (грч.), 31. Река у Француској, Лоара, 32. Дobar познавалац историје, 33. Узимати мезе уз пиће, 34. Ратна морнарица (скр.), 35. Иницијали научника Тесле, 36. Тијана одмила, 37. Почетна слова имена и презимена, 38. Магдалена одмила, 39. Вршилац асанације, 40. Присталица богумилске јереси, 41. Становник Ике, 42. Одредити тежину таре, 43. Старогрчки вајар из Егине, Онатас, 44. Шетачице, 45. Скиталачки, 46. Филмски глумац и режисер, Шон, 47. Члан академије наука, 48. Окрутнo попут тиранина, 49. Корист, добит (турц.), 50. Справе за нивелацију, 51. Надлежни орган, суд; степен (лат.).

УСПРАВНО:

1. Српски војвода из Првог светског рата, рођен 19. јула 1855. године у Струганику, 2. Осећање одговорности, 3. Символ талијума, 4. Распурања, 5. Интернационална телекомуникациона унија (скр.), 6. Нулто време, 7. Град у Грчкој, 8. Област под управом кана, 9. Јапански мачеви, 10. Узвик при скоку, 11. Синтетичка тканина, 12. Аждаје, немани 13. Тешко пролазан планински пут, качаник, 14. Име глумца Јанга, 15. Направа за звоњење, 16. Чинилац који одређује правац и циљ, 18. Женско име, 19. Становник Италије, 20. Врста жабе (мн.), 21. Ароматично средство, 22. Филмске звездице, 24. Приближно стотини, 25. Установљавати назирањем, 26. Јединиња цијана са металима, 28. Нетипичан, 30. Црквена проклетства, 31. Следбеник титоизма, 33. Попут цара, 34. Арабљанин, 36. Врачар, 37. Одјекивати, 39. Град у Кини, 40. Бивши италијански новчићи, 42. Шуљба шипка, 43. Клуб новинара Србије (скр.), 45. Сибол илинијума, 46. К, према.

МЕДИЈА ЦЕНТАР

ОДБРАНА

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА:

- Десет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

Цена :

- Појединачни број 400,00 динара
- Два броја 700,00 динара
- Три броја 1.000,00 динара
- Четири броја 1.300,00 динара
- Пет бројева 1.600,00 динара

НАРУЦБЕНИЦА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс : 011 / 3241-363
Жиро-рачун : 840 – 312849 – 56

Наручујем следеће бројеве „Арсенала“:

у укупној вредности од _____ динара.

Издања се плаћају унапред.

Послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо издања.
Купљена издања биће достављена путем *Посић експреса*, на терет купца.

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања: Улица и број _____

Место _____ Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Leto 2012

studio B

Danijela Lišanin Brkić
Predrag Sarapa

Letnji
snovi

Mirjana Todorić
Ivana Nikodijević

moje tajno
mesto
u Beogradu

LETNJI SNOVI

Petak, 21:30
Nedelja, 20:30

MOJE TAJNO MESTO

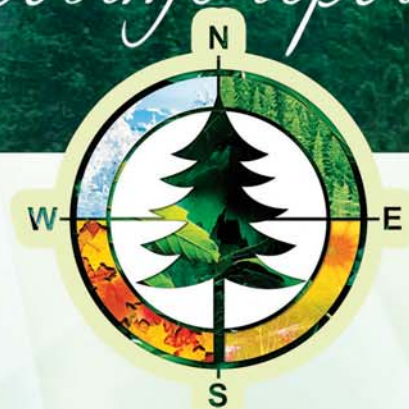
Petak, 22:35
Subota, 18:30
Nedelja, 17:30 i 20:00
u okviru emisije
Beograda, dobro jutro (pon-pet)

www.studiob.rs

7 dana na 7 rata

mesečnih

*Mesto
gde počinje lepota*

*u hotelima
na planini*

TARI i VRNJAČKOJ BANJI

HOTEL
OMORIKA
sa depadansom JAVOR

tel. 031 593 901, 031 593 530 fax. 031 593 546

e-mail: planinatar@ptt.rs www.hotelitara.com

korišćenje bazena, saune i teretane je bez nadoknade

HOTEL
BELI BOR

e-mail: planinatar@ptt.rs www.hotelitara.com

tel. 031 593 598, 031 593 852, 031 593 530 fax. 031 593 582

HOTEL
BREZA

tel. 031 593 598, 031 593 852, 031 593 530 fax. 031 593 582

e-mail: info@hotelbreza.rs www.hotelbreza.rs

korišćenje bazena je bez nadoknade

od
1650 rsd
uz švedski sto

PLAĆANJE: ČEKOVIMA

ADMINISTRATIVNOM ZABRANOM

Informacije na telefon:

Vojna turistička agencija 011/2636 535, 32 03 342

Tara - služba prodaje 031/ 593 530

Hotel "BREZA" Vrnjačka Banja 036/ 612 400

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 67

Борбени авион J-10

КИНЕСКИ ЗМАЈ

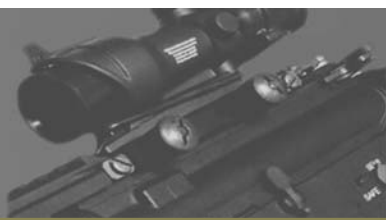
Кинект на тржишту роботике

УПРАВЉАЊЕ ПОКРЕТИМА У ВАЗДУХУ

Друга генерација
висококрилних утви

ЈОШ УВЕК ЛЕТЕ

Хеклер&Кохова фамилија USP пиштоља (2)

САДРЖАЈ

Хеклер&Кохова фамилија USP пиштоља (2) ПРИВЛАЧНИ ИЗГЛЕДОМ И КВАЛИТЕТОМ	2
Украјинско борбено возило пешадије БТР-4 букефал СПОЈ ИСТОЧНЕ И ЗАПАДНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	8
Борбени авион J-10 КИНЕСКИ ЗМАЈ	13
Кинект на тржишту роботике УПРАВЉАЊЕ ПОКРЕТИМА У ВАЗДУХУ	20
Друга генерација висококрилних утви ЈОШ УВЕК ЛЕТЕ	26

Уредник прилога
Мира Шведић

ПРИВЛАЧНИ ИЗГЛЕДОМ И КВАЛИТЕТОМ

Било да је реч о USP 9/40, USP 45, USP Compact 9/40, USP Compact 45 USP Tactical, о P8 – службеном оружју немачке војске и P10 – немачке полиције, или о верзијама које су наменски конструисане и направљене за цивилно тржиште попут USP Expert, USP Elite и USP Match, једно је сигурно – привлаче погледе. Податак да их користе полиције и војске 17 земаља света доказ је и нечег више – њиховог квалитета. Међу њима је и наша Специјална бригада.

Познато је да Американци готово да нису признавали ни један страни, али и домаћи модел пиштоља, ако није у калибру .45ACP. Како се америчко, али и светско тржиште прилагођавало општој навали пиштоља у калибру 9 mm PARA (LUGER), тако је 1995. из

познате фабрике „Хеклер&Кох“ (Х&К) изашла USP верзија, али у калибру 9 mm PARA. Захваљујући резултатима које је тај пиштољ показао на почетним опитовањима, задобило је симпатије војних званичника. Како је испуњавао и све услове прописане тендером, уз мање дораде уведен је у наоружање под ознакама P8,

P10, P12 и то у GSG-9 (Grenzschutzgruppe 9) војну антитерористичку јединицу, KSK (Kommando Spezialkräfte) специјалне војне јединице, поморске специјалне јединице (Kampfschwimmerkompanie), те у немачку и швајцарску полицију (у кантонима Basel, St. Gallen и Aargau).

Управо ту верзију пиштоља, додуше са малим модификацијама, усвојио је немачки Бундесвер под ознаком P8.

Исте године компанија је представила и други модел пиштоља, верзију USP „America-special“, али у омиљеном америчком калибру .45 ACP. На основу успеха које су постигли дотадашњи модели USP пиштоља, из фабрике је 1996. изашла серија Compact модела, која је за само годину дана стекла велике симпатије униформисаних службеника и усвојена је као службено наоружање немачке полиције.

Неколико верзија USP пиштоља наменски је конструисано и направљено за цивилно тржиште. Међу њима су најпознатији USP Expert, USP Elite и USP Match. Поред тога, фирма је понудила за цивилну употребу – разним специјалним службама – неколико верзија USP пиштоља који су намењени само за специјалне прилике. Међу њима су варијанта са продужетком на цеви, која је намењена за монтавање пригушивача пуцња, затим .45 калибарски USP Com-

Додаци

За све те моделе матична фабрика, али и неке друге, предвиделе су широк асортиман могућности монтаже одређених уређаја. Тако, на пример, на Pikatyni шину, која се налази са доње предње стране тела – рукохвата, могу да се монтирају тактичка светла, која је развила фирма H&K као на пример UTL (Universal Tactical Light), или нека друга (на пример Sure-fire light). На исто место успешно се монтира и ласерски обележивач циља LAM (Laser Aiming Device), али и оптоелектронски нишански уређаји попут Bushnell Hologight или C-Moore (где се монтира додатна шина носач тих уређаја). На цеви, које имају навој на врху, могу да се монтирају пригушивач пуцња, разни компензатори, разбијачи пламена...

Израђују се и разни продужеци за повећање капацитета оквира и то од четири до 12 метка. Постоје и три фабричке конверзије. Прва се односи на стандардни модел и то из калибра 9×19 mm у калибар 40 S&W (и обрнуто). Друга је иста конверзија само код Expert модела. Трећа се односи на промену механизма за олакшавање или отежавање силе окидања који се налазе на спортским моделима, али се може уградити и у све моделе по жељи.

compact Tactica 45 и 9 mm USP 9 SD, да би накнадно била конструисана и друга верзија у калибру .45 USP, која се неко време користила у америчкој војсци уместо тежег и гломазнијег „старијег брата“ Mark 23 Model 0.

Модели

Данашњи крајњи изглед USP пиштоља, који је претрпео ситнија естетска дотеривања, усвојен је 1995. године. Дотеривања се углавном односе на побољшавање механизма за окидање и качење навлаке. Тада је фабрика X&K прешла на полигоналне цеви код оружја која се производе за потребе војске, па је и код овог пиштоља цев промењена из класичног жлеба у полигонални.

Пиштољи USP 9/40 су класичних димензија, са фиксним нишанима и у калибрима 9×9 mm, .40 S&W. Оквир им је од полимера, капацитета 15, односно 13 метка. Метални делови су му пресвучени материјалом отпорним на рђу, а навлака може да буде и матирана.

Према габаритима USP 45 је нешто већи од USP9/40, нарочито његов рам. Располаже фиксним нишанима и има метални оквир капацитета 12 метка .45 ACP. Метални делови су му пресвучени материјалом који је отпоран на рђу, а навлака такође може да буде и матирана.

USP Compact 9/40 је од стандардних верзија краћи за читаво два центиметра, а нижи за један. Рам пиштоља сразмерно је мањи, нишани су му фиксни и класичне величине. Калибри који се раде у Compact верзији јесу 9×19 mm, .40 SW и .357 SIG и то са оквирима капацитета 13, односно 12 комада. Метални делови тог модела пресвучени су материјалом отпорним на рђу, а навлака може да буде и матирана. Како је рам мањи него код класичних модела, њихови оквири се не могу користити.

USP Compact 45 је нешто већи од претходних compact модела. Он има фиксне нишане, а у калибру .45 ACP оквир се може напунити са осам метка. Метални делови су му пресвучени материјалом који је отпоран на рђу, а навлака може да буде и матирана. И код њега је рам мањи него код класичних модела, па се њихов оквир не може користити.

Модел P10, шачније USP Compact, у калибру 9×19 mm је у арсеналу немачке полиције

Модел који се веома ретко израђује (искључиво по наруџбини) јесте USP „Orange”. Реч је о пиштољу који може бити у калибрима 9×19 mm, .40 SW и .45 ACP. Главна карактеристика тог оружја јесте боја рама – наранџаста.

Ознака P8 упућује да је тај пиштољ службено оружје немачке војске у калибру 9×19 милиметара. То је стандардни USP модел који има фиксне нишане, оквир капацитета 15 метака, који је истовремено провидан и са другачијим распоредом функције кочнице (полуга у доњем положају је „укочен”, а у горњем „откочен”). Цев је класично изглеђена. Занимљив је разлог настанка те промене. Како је до увођења USP модела обезбеђење политичара било наоружано пиштољима Walther P38, на којима су команде другачије, ради што бржег навикавања на нови модел фабрици наложено је да систем обезбеђења прилагоди оном који постоји на пиштољу Walther P38. Тај модел се, осим у војсци, налази и у специјалним јединицама немачке попут GSG9 и KSK.

Модел P10, тачније USP Compact у калибру 9×19 mm, налази се у арсеналу немачке полиције. И код тог пиштоља полуга кочнице је обрнута, исто као на P8 моделу. Поред полиције, пиштољ носе само официри у војсци.

P12 је модел код којег је цев опремљена навојем (врх) ради монтирања пригушивача пуцња или разбијача пламена. Поред тога, располаже и са подесивим нишанима, гуменим „рингом”, оквиром који је од метала, али само за калибар .45 ACP, где на дну оквира постоји ослонац за мали прст. Тај модел располаже класичном кочницом – полугом, као и Brügger&Thomet Impuls II-A пригушивачем. Њиме су опремљене немачке специјалне јединице (GSG9 и KSK).

И USP Tactical има могућност монтирања пригушивача пуцња, односно разбијача пламена. Располаже и подесивим нишанима, подесивим механизмом за олакшавање или отежавање силе окидања, подесивим нишанима са класичним оквирима и капацитетом 12 метака у калибру .45 ACP. Многи тимови SWAT јединица, као и US Navy SEAL тимови, користе тај модел пиштоља.

Пиштољ USP у калибру 40 S&W

У калибру .45 ACP

USP Custom Sport има подесиве нишане, подесиви механизам за олакшавање или отежавање силе окидања и ослонац за мали прст на дну оквира. Стан-

Мане

Једини недостаци који су навели корисници неких модела пиштоља јесу доста грубе и оштре корице рукохвата, које могу да нанесу бол стрелцу ако мало дуже користи оружје или ако шакама стеже рукохват приликом гађања. Друга лоша особина јесте полуга за спуштање ударача у предњи положај. Тај проблем се јавља само код стрелаца који имају мање шаке а дебеле прсте, па због тога држе оружје у рукохвату доста ниско, што спречава успешно руковање са полугом. Ако ти стрелци ухвате дубоко рукохват, полуга смета палцу, па опет не могу успешно да се манипулишу са пиштољем.

дарних је димензија, а ради се у калибру .40 и .45 ACP.

Намењени за такмичење

Код модела USP Match на тело – рукохват са предње горње стране монтиран је продужетак (личи на компензатор) у којем је смештена дужа цев, а која служи и као противтег. Располаже и подесивим нишанима, подесивим механизмом за олакшавање или отежавање силе окидања, металним или оквирима од полимера, који се израђује у калибрима 9×19 mm, .40 SW и .45 ACP. Капацитет оквира одговара стандардним моделима. Искључиво је намењен за такмичење, и то у прецизној паљби и IPSC дисциплини.

Код USP Expert тело – рукохват је сразмерно увећано због продужене цеви коју има пиштољ. Располаже подесивим нишанима, подесивим механизмом за олакшавање или отежавање силе окидања, обостраним командама и оквирима великог капацитета, израђеним од провидног полимера. Израђује се у калибрима 9×19 mm, .40 SW и .45 ACP, а капацитет оквира је 18, 16, односно 12 метака. У калибру .45 ACP на дну оквира нема ослонац за мали прст. Оквире тог пиштоља може да користи и стандардни USP у калибрима 9×19 mm, .40 SW. Такође, намењен је за такмичење у прецизној паљби и у IPSC дисциплини.

Као и претходни модел и USP Elite располаже дужом цеви (153 mm) и сразмерно продуженим телом – рукохватом и навлаком. Има подесиве нишане, подесиви механизам за олакшавање или

Модел с ознаком P8 упућује да је службено оружје немачке војске у калибру 9×19 милиметара

USP Compact .45 ACP

Међу USP пиштољима, „Elite“ је најмлађи модел који се појавио на светском тржишту

отежавање силе окидања и обостране команде. Израђује се у калибрима 9×19 mm и .45 ACP. Код првог калибра има оквир великог капацитета, а код другог само стандардни (оквир). Тај пиштољ је представљен на изложби у Нирнбергу IWA 2000.

део навлаци. Она јако подсећа на Walther PP, односно Desert Eagle. То издужење на навлаци поделило је мишљења љубитеља пиштоља – једни мисле да је тако нарушена естетика USP модела пиштоља, а други супротно – да је пиштољ леп. Једно је сигурно, Elite привлачи пажњу.

Расклапање и одржавање

Поред редовног чишћења и одржавања, ови модели пиштоља не изискују посебан третман. Њихово расклапање је једноставно. После вађења оквира и провере лежишта метка (да ли је она празан), навлака се повлачи уназад за неких 15 mm и тада се појављује заобљење на ивици навлаци, кроз које се може полуга задржача навлаци извадити у десну страну. После тога навлака се свуче напред и одвоји од тела – рукохвата. Повратни механизам се благо притисне према устима цеви, док се не ижлеби из лежишта и одвоји се повратна опруга са вођицом. Цев се одваја од навлаци подизањем у вис и извлаче се уста цеви из лежишта навлаци са предње стране. По потреби, може да се одвоји и механизам за окидање – довољно је да се избију три чивије на којима се налази цео механизам. То није препоручљиво радити без стручног знања оружара јер може да се изгуби гаранција.

Поред модела и калибра, на навлаци је словима означена и година производње, као на пример KD = 1993, KK = 1999, AA = 2000 година.

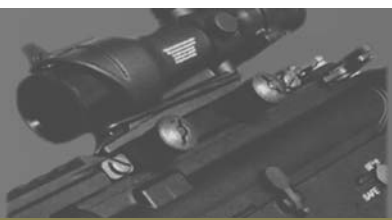
Најмлађи Elite

Међу USP пиштољима, „Elite“ је најмлађи модел који се појавио на светском тржишту. Већ на први поглед приметно је да је од дотадашњег „народног“ модела – Expert већи за „један конфекцијски број“. Ипак, највидљивија разлика у односу на све USP моделе јесте продужена цев (153 mm), коју покрива издужени предњи

Тај модел се, према димензијама, приближио легендарном и робусном USP Mark 23 пиштољу, што импонује многим спортским стрелцима и љубитељима оружја. Неки од љубитеља USP пиштоља помињу да би Elite естетски много боље изгледао да су применили Expert-ов модел завршнице предњег дела навлаци. Једна немачка фирма која се бави производњом делова за пиштоље избацила је на тржиште противтег који се монтира са доње стране навлаци (на предњој страни) и покрива доњи део навлаци, па је естетски много лепша.

Нови модел из фамилије USP пиштоља, Elite, не доноси велике новине у спољном изгледу. Рукохват – тело пиштоља израђен је од полиамида ојачаног стакленом вуном, а постојећи челични делови уливени су исто као и код свих USP пиштоља. Навлака се креће напред-назад на четири металне шине, ширине од четири до осам милиметара. Оне, на велико изненађење, смирују велику и тешку навлаку приликом њеног кретања напред-назад. Квалитет челика, али и полиамида, гарантују да и након неколико година употребе неће доћи до битнијег хабања делова који би у питање довели рад пиштоља.

Цела велика навлака израђена је из једног дела глодањем, а затим је зашти-

ћена у фабрици „HE“ (Hostile Enviroment) поступком, где се црни оксидациони слој формира на металу. Ради постизања што веће прецизности између цеви и навлаке, полигоналне цеви се ручно намештају у навлаку. Такође се, прецизности ради, и код овог модела на предњем делу цеви (која је пресвучена кромом ради заштите) може наћи зелени прстен. Тај гумени прстен намењен је да у првој фази одбрављења цеви и наглог покрета навлаке у задњи положај чврсто држи цев, при чему смањује трошење-хабање, односно спречава резонанција између до-

Модели у свету

Пиштоље фамилије USP данас у свету користе полиције и војске 16 земаља – Аустралија, Албанија, Данска, Естонија, Француска, Немачка, Грчка, Ирска, Литванија, Луксембург, Малезија, Пољска, Португалија, Сингапур, Шпанија и САД. То су модели USP, USP Tactical, USP Compact, USP9, P8 USP Tactical, USP Tactical SD, USP45.

опруга него код обичних пиштоља. Повратна опруга је допуњена (испод ње) једном кратком и јачом опругом, која има значајну улогу у току рада пиштоља. После опаљења метка, навлака великом брзином и силом креће у задњи положај, а обе опруге смањују ту силу ради спречавања удара на рукохват (исто приликом повратка у предњи положај). Међутим, то није главна улога допунске опруге. Она се остварује тек када стрелац дејствује брзом палбом, односно за мирнији рад пиштоља који користи велики калибар, као на пример .45 ACP. Ако се то-

USP Tactical има могућности монтирања тригушничког тпуца, односно разбијача пламена

USP Custom Sport

дира два метална дела. Век трајања гуменог прстена је око 20.000 опаљења, осим ако се не додирује оштрим металним предметом или ноктом стрелца приликом одвајања са свог места.

Функционалност опруге јасно се види када се жели извадити цев из навлаке, односно да се помери цев док је навлака у предњем делу. USP пиштољи користе модификован Browning-SIG систем рада, где задњи део цеви (лежиште метка) остаје заробљен на ивици отвора за избацивање чаура на навлаци. Код USP модела пиштоља је потом дорађен, тако да улогу задржача цеви преузима вођица повратног механизма. То је веома добро решење јер поједностављује рад делова и нема потребе за посебним делом као код SIG-ових модела пиштоља. Код многих пиштоља

USP Match је искључиво намењен за такмичење у прецизној палби и у IPSC дисциплини

којима је тело – рукохват од полимера, и вођица повратног механизма је од истог материјала, само због уштеде на тежини. Код USP пиштоља вођица повратног механизма је од масивне челичне полуге промера 5–12 милиметара.

Када је реч о повратном механизму, мора се назначити да има дупло више

ком дејства користи већи калибар, допунска опруга се мало јаче сабија и преузима додатно оптерећење. Захваљујући тој допунској опрузи нема потребе мењати постојећи повратни механизам приликом дејства великим калибром.

На новом моделу пиштоља команде су идентичне као и на старијем – Expert-у. Полука кочнице, на крају рукохвата – тела, као и полука за ослобађање оквира на крају заштитника обараче, налазе се са обе стране пиштоља, што омогућава манипулацију пиштољем са обе руке. Када је полука кочнице у положају „S“ пиштољ је укочен, а откочен је када се налази у положају „F“.

У односу на дуге пиштоље, попут Colt 1911, CZ-75, Browning HP, IMI Jericho, код USP-ових модела, када су

Попречни пресек USP
пиштоља

И USP Expert је намењен
за такмичење

укочени, навлака се може повући у задњи положај ради пражњења или пуњења оружја. У таквом положају код тих пиштоља не може доћи до случајног опаљења. Полуга за спуштање навлаке у предњи положај налази се само са леве стране, па са њом успешно рукују само дешњаци. Ударач може да подешава DA/SA систем окидања, а располаже и чувеним америчким мо-

димензије ергономски одлично решен, осим код калибра 9×19 mm, где стрелац има осећај да навлака на врху вуче мало према доле. Рукохват (корице) пружа удобан хват стрелцу са средње великим шакама. Нишани су велики, борбени и лако се уочавају, али се ипак стиче утисак да би за дужину нишанске линије на том моделу више одговарали нишани које има модел Expert. Приликом првог

гађања из новог модела приметно је растурање погодака све док се стрелац не навикне на пиштољ. Тако, на пример, са пиштољем који има пологодна цев стрелац после доброг загревања, са дворучним ставом на 25 метара може успешно да групише поготке у кругу пречника пет центиметара, са муницијом MFS 8 g FMJ. То значи да би са неком другом, квалитетнијом муницијом, пречник био мањи.

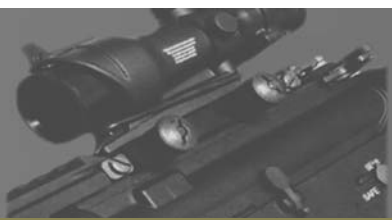
Овај модел су, од појављивања до данас, највише употребљавали стрелци који се такмиче у практичном гађању IPSC и то у Open категорији. ■

(Крај)

Иштван ПОЉАНАЦ

КАРАКТЕРИСТИКЕ USP МОДЕЛА

Модели пиштоља карактеристике	USP			Compact			Tactical			Expert		Match			
	9 mm	.40	.45	9 mm	.40	.45	9 mm	.40	.45	.40	.45	9mm	.40	.45	
тежина без оквира	712 g	770 g	784 g	667 g	725 g	725 g	798 g	952 g	929 g	875 g	850 g	1180 g			
тежина са празним оквиrom	766 g	825 g	888 g	725 g	755 g	798 g	-	-	-	-	-	-	-	-	
дужина (mm)	194		200	173		180	202		219		224 mm		240 mm		
дужина цеви (mm)	108		112	91		97	116		124	129	132 mm		153 mm		
висина (mm)	136		141	127		129	136		145	150	-	-	145 mm		150 mm
ширина (mm)	32			29			32			32 mm		32 mm			
дужина ниш. лин.	158 mm		161 mm	136 mm		148 mm	158 mm		161 mm		132 mm				
капацитет оквира	15	13	12	13	12	8	15	13	12	16	12	18	16	12	
систем окидања	SA/DA, DAO			SA/DA, DAO			SA/DA, DAO			SA/DA, DAO		SA/DA, DAO			
тежина окидања	20 N (SA)			20 N (SA)			20 N (SA)			20 N (SA)		20 N (SA)			
	51 N (DA)			51 N (DA)			51 N (DA)			51 N (DA)		51 N (DA)			
нишани	фиксни			фиксни			подесиви			подесиви		Подесиви			

Украјинско борбено возило пешадије БТР-4 букефал

Leopard 2 A4 Evolution

СПОЈ

ИСТОЧНЕ И ЗАПАДНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Инжењери харковских завода, у жељи да модификују возила серије БТР, успели су да задрже све њихове добре стране, уклоне све недостатке и транспортерима додају далеко већу ватрену моћ. Модификовали су возило, имајући у виду источна и западна решења.

Као једна од наследница СССР-а, Украјина је са самосталношћу дошла у посед огромне количине технике бивше државе. Међутим, много је значајније да је наследила огроман војноиндустријски комплекс – највеће погоне за производњу оклопних возила, чувене

„Харковске тенковске заводе“. Иронијом судбине, ти заводи – који су изнедрили, слободно можемо рећи, најбољи тенк у историји – Т-34 – остали су изван Русије. Такође, у независној Украјини остао је велики људски и интелектуални потенцијал, који је био покретач и мозак пројектовања и производње

оклопних средстава некадашњег СССР-а. Међутим, са одвајањем од Русије, Украјина је изгубила огромно тржиште. Иако је имала капацитете, научну базу, није успела да се пробије као лидер у области наоружања, ни за своја веома квалитетна возила, јер сви желе да купе „руске“ а не „украјинске“ тенкове.

Насупрот томе, Русија је остала без огромних капацитета и људске базе, што се касније жестоко одразило на каскање у дизајнирању нових оклопних средстава. Практично, у протеклих 20 година у Русији су само развијани прототипови и усавршавани постојећи пројекти из доба СССР-а.

Украјина је успела да направи неколико различитих модификација постојећих совјетских тенкова, који ни по чему нису заостајали за сличним руским, те да у њих укомпонује западне подсистеме. Такође, Украјинци су захваљујући, традицији, искуству, али и инвентивности, развили неколико самосталних пројеката, од којих је БТР-4 врхунац.

Самостални пројекти

У свету постоји много бивших совјетских оклопних транспортера БТР серије и може се рећи да су они и можда најзаступљенији представници своје класе возила. Толико их је да су невероватно јефтине и да се могу набавити скоро свуда јер су прављени у огромном броју, а савремене варијанте није ни потребно модификовати, само их треба ремонтовати и могу да испуњавају све постављене задатке.

Пред Украјинце се поставило питање како се може унапредити концепција коју је БТР тако јасно поставио. Русија је имала неке своје савремене модификације попут одличног БТР-90, за којег се претпостављало да је врхунац развоја БТР серије – започете са БТР-60, који је први и представио концепт, а затим настављене са модификацијама БТР-70 и БТР-80.

Концепт серије БТР је једноставан – четвороосовинско возило 8x8 конфигурације, носи 10 припадника десанта, а од наоружања има митраљез 14,5 mm са спрегнутим митраљезом 7,62 mm, док БТР-90 има топ 30 mm уместо митраљеза 14,5 милиметара. Возило користи минималну могућу опрему, робусно је и издржљиво, а уз све то је и амфибија.

Верзије

Постоје следеће варијанте возила: БТР-4К – командно возило, БТР-4КШ – командно-штабно возило као командно возило јединица вишег ранга, БРМ-4К – извиђачко возило, БРЕМ-4К – инжењеријско возило, БСЕМ-4К – санитарско возило и МОР-4К – артиљеријска самохотка.

Када је настало, касних педесетих година, било је револуционарно и свакако претеча савремених борбених возила пешадије. Основни концепт се мало променио за протеклих шездесет година – уграђен је бољи мотор, бољи облик куполе или оклопног тела, замењена опрема...

Нико није веровао да Украјина може да понуди ишта ново када ни Русија у својом БТР-90 није дала неке значајне новине. Међутим, инжењери хакровских завода успели су не само да задрже добре стране БТР серије него да возилу додају далеко већу ватрену моћ и да уклоне све његове недостатке. Наиме, поред набројаних предности, БТР серија је имала и велике недостатке. Први и основни био је смештај погонске групе, који је усло-

вио да посада улази и напушта возило само кроз горње поклопце или узана врата са стране возила, између две пара точкова. Сви други оклопни транспортери имали су на задњем делу или велику рампу или врата. Други недостатак била је мала и веома незгодна купола, са недовољно снажним наоружањем. Истина, када је осмишљен концепт, ниједно друго возило није имало митраљез у куполи већ су то били мало боље урађени оклопни камионети са отвореном уградњом пешадијских митраљеза, углавном малог калибра, понекад до максималног 12,7 mm, па је куполни митраљез 14,5 mm био револуционарно решење.

Времена су се променила и сви се труде да унапреде своја оклопна возила. Међутим, Совјети нису увек склонили модификацијама, па је све до краја СССР-а серија БТР „боловала“ од наведених „болести“. Украјинци су успели све то да преброде: кренули су да модификују возило, имајући у виду и источна и западна решења.

Модификације

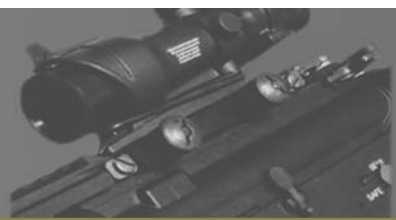
На први поглед БТР-4 је само мало измењена верзија БТР-80, али чим му се приђе види се да је то сасвим ново возило и, за сада, врхунски спој источне и западне технологије.

Харковски стручњаци су на основну конфигурацију 8x8 са БТР-80 поставили ново оклопно тело, које је за разлику од БТР серије јасно подељено на три дела: командно-управљачки са возачем и командиром, борбени са куполом и транспортни са десантним одељењем.

Задржан је систем комерцијалних возила, где возач и сувозач седе један поред другог у предњем делу, као и код БТР-80, међутим по угледу на немачки „фукс“ додата су врата на предњој страни возила (што није постојало на старој БТР серији). Тако је возач по-

Занимљива верзија БТР-4 са куполом са два топа 23 mm под називом „БАН-23x2“, која је првенствено намењена за противавионска дејства

Поглед на задња вратица

стао независан од остатка посаде, а десантно одељење – посада добило је бољу преграду, која их уједно штити од напада ПО средстава са чеља и донекле од наиласка на минско-експлозивна средства.

Возач и командир изнад својих седишта имају кровне поклопце, с тим што командир има турелу са перископом за осматрање. Возач седи стандардно са леве стране, а одмах иза њега је мотор, такође, смештен на левој страни возила. То је ослободило задњи део транспортера и ту се сада налазе двоја врата – као и код свих савремених борбених возила пешадије, што до сада БТР серије нису имале.

Десантно одељење састоји се од 7–9 чланова, у зависности од конфигурације возила. У основној конфигурацији БТР-4, као оклоног транспортера без куполе, посада је бројила девет чланова, док су куполне верзије, које су прерасле у борбено возило пешадије, могле да приме њих седморо. Посада је на крову изнад имала отворе за улазак и излазак, уз већ поменути на задњем делу возила, као и по три пушкарнице са стране возила.

Украјинци су на тај начин одлично решили проблем смештаја посаде и погонске групе на БТР, а још су успешнији били у решавању проблема наоружања.

Слабо наоружање серије БТР од једног тешког митраљеза 14,5 mm у прилично рудиментарној куполи, решено је постављањем савремених борбених модула, али су и промена места погонске групе и размештај посаде омогућили уградњу савременог куполног наоружања.

Модули

Транспортер БТР-4 има два основна модула куполне уградње, које опслужује само један члан посаде. Основно наоружање модула „гром“ састоји се од једног аутоматског топа ЗТМ-2,30 mm са 360 граната, који је украјинска верзија совјетског топа 2А42, брзине гађања од 550 метака у минути, спрегнутим са митраљезом 7,62 mm са 1.200 метака, једним бацачем граната 30 mm са 150 граната. Уз све то долази и четири лансера противоклопних ракета АТ-5 „конкурс“ или исти број савремених украјинских ракета – „барјер“, домета 100–5.000 m ласерски вођених и прободљивости од 800 mm хомогеног оклопа иза ЕРА заштите.

Интересантан је дизајн „гром“ куполе. Наиме, на самом дну налази се осматрачка купола нишаније са отворима од армираног стакла. Изнад ње је платформа са 2x2 лансера ПО ракета и тек изнад ракета је купола са артиљеријским наоружањем, па целокупна купола „гром“ изгледа као да је наопако постављена и по томе је јединствена.

Модул „шквал“ је већ виђен на ранијим возилима и састоји се од нешто слабијег наоружања у стандардној куполи – топ 30 mm, митраљез 7,62 mm и бацач граната 30 mm, с тим да је нешто по-

Један од проблема код старе БТР серије (БТР-60/70/80/90) представљао је мотор који се налазио на крају возила, па је одељење са десантом било премештено ка предњем делу возила. У том случају постављање јачег наоружања, на пример аутоматског топа, изискивало је већу куполу, а самим тим и више места унутар возила. То је било неизводљиво без драстичног смањења броја чланова десантног одељења.

Када су украјински стручњаци „преместили“ десантно одељење ка задњем делу, добили су више места за уградњу савременог оружја.

Саниџетска возила за ирачку армију BSEM 4K

Извоз

Украјинска армија наручила је 2008. мању количину возила, али је највећи успех та модификација доживела захваљујући великој наруџбини за ирачку армију – 420 комада у разним варијантима. Ирак је 2009. наручио возила и она су почела да се испоручују априла 2011, што је један од највећих успеха украјинске војне индустрије.

Исте године, 2008, када је БТР-4 уведен у наоружање Украјине, транспортер је понуђен Македонији. Они су се определили за 200 транспортера који би били прављени у Украјини, а склапани у Македонији. Године 2009. основано је заједничко предузеће, у сарадњи са америчком фирмом „Дифенс Солушнс“ из Пенсилваније, те планирано је да се у Македонији изгради постројење које би било регионални произвођач БТР-4 (у нади да би и нека од осталих земаља региона уврстиле БТР-4 у своје наоружање).

већан б/к митраљеза, али има само два лансера АТ-5 „конкурс“ ракете. Уз то иде и нишански перископ 1ПЗ-3 и стабилизатори нишан за ПО ракете ТХН-4С. Ме-

ђутим, његова највећа предност је модуларност – свако од наведених наоружања може се заменити било којим другим које се данас производи у свету (било ког произвођача) без мењања структуре куполе или модификације возила. То овом модулу даје велику предност над већином других конфигурација куполе, које су грађене специфично за одређена оруђа.

Уз ова два напреднија борбена модула постоји и стандардна купола са топом 30 мм, међутим интересантна је варијанта са куполом са два топа 23 мм

„шиљка“. Два таква топа са изузетном брзином ватре – подсетимо да „калашњиков“ има око 650 метака у минути и изузетно дејство на циљу, и домет од 2.000 м, а сваки има по 200 метака у б/к. Елевација је од -4 до +55 степени. Уз то иде и спрегнути митраљез ПКТ калибра 7,62 мм са 2.000 метака и на крају шест бацача димних кутија калибра 81 мм, по три са сваке стране модула.

Наведене комбинације наоружања важе само за основну, борбену верзију БТР-4.

Унутрашњост БТР-4

под називом „БАУ-23х2“ – првенствено намењена за противавионска дејства. Топ у совјетском калибру 23 мм далеко је јачи и има већу ватрену моћ од класичног западног топа 20 мм (какав се рецимо налази на нашем БВП М-80А), а готово је једнак западном калибру и гранати 30 мм, која се налази на нашим авионицима Г-4 „супергалеб“ и Ј-22 „орао“. Канденца му је изразито висока, а и дејство на циљу. Модул има масу од свега једне тоне и има само једног члана посаде, а управљање је даљинско – нишанција се налази унутар модула, у возилу а не у куполи, и има већу заштиту од дејства непријатеља.

Основно наоружање су два топа 23 милиметра тип 2А7М канденце од 850 метака у минути. Реч је о модификованим универзалним топовима који се деценијама већ користе посебно на ПА систему

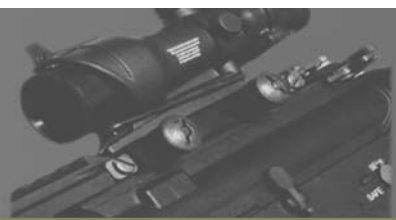
Варијанте

Командно возило БТР-4К има седмочлану посаду – командира и возача (који су уједно и електричар и механичар), нишанцију, командира јединице и три официра. Од комуникационе и електронске опреме садржи: радио-сет Р-173-М, радио-пријемник Р-173 ПМ, радио-сет Р-163-50К, радио-пријемник Р-163-КП, радио-сет Р-159, као и радиокомуникациони сет и криптографски уређај „северок-К“, а уз све то има и телефонске сетове ТА-57-У и ТК2.

Од електронске опреме има ТИУС-НМ – сателитски систем навигације, инерцијални систем навигације и СН-3003 „базалт“ – преносни сателитски систем навигације. Има стандардну куполу са топом калибра 30 милиметара.

Извиђачка варијанта БРМ-4К готово је истоветна са командном и има исто

наоружање, истоветну комуникациону опрему, а разликује са по бројности посаде – шест чланова. То су командир, возач, нишанџија, навигатор и два извиђача. Разлика је и у додатку извиђачке опреме – радио-локациона станица ПСН „кредо“, затим даљиномер, детектор мина и ПРХР-М, детектор НБХ опасности.

Командно-штабна варијанта БТР-4КШ је по структури оклопног тела возила другачија, нема куполу, а задњи део возила има повишени кров, тако да посада може да стоји у возилу. Уместо три, има места за четири официра. На повишеном крову, где се налази командна секција возила, постављен је митраљез 12,7 mm у турели отворене уградње, док је комуникациона опрема иста као код командног возила.

Санитетска верзија БСЕМ-4К има исти дизајн као командно-штабна – повишен задњи део возила – али броји три члана посаде – командир, возач и санитетски техничар.

Инжињериско возило на бази стандардног оклопног тела без куполе са додатком дизалице носи ознаку БРЕМ-4К. У возило стаје четири члана посаде – командир, возач, управљач дизалице и заваривач. Дизалица има капацитет дизања од три тоне, а чекрк има вучну силу од 6,8 тона. Уређај за заваривање ради на 350 ампера и возило има куку за вучу.

Варијанта са „гром“ модулом

Санитетска верзија

Самохотка МОП-4К има стандардно оклопно тело са куполом – топ 120 mm и бојеви комплет од 40 граната. Уз то има и ПА митраљез 12,7 милиметара. Топ је дериват тенковског 120 mm за стандардну НАТО муницију, који је развијен у Украјини за модификацију тенкова на НАТО стандарде.

Погонска група

Код свих помињаних варијанти возила иста је погонска група – стандардна за совјетске моделе. Постоје две варијанте – са домаћим или страним моторима. Опција са домаћом погонском групом

је са двотактним мотором ЗТД-3, снаге 500 КС, или ЗТД-4, снаге 600 КС, а реч је о совјетским моторима који су познати на серијама БМП-2 и 3. Опција са страним мотором јесте четворотактни мотор DEUTZ класе ЕУРО III, снаге 489 или 598 КС.

Максимална брзина БТР-4 стандардне варијанте је 110 km/h по асфалтираном путу, а брзина савлађивања водених препрека је 10 km/h. Радијус кретања са једним резервоаром је 690 километара, а возило има масу од 17 (за основну) до 21 тону (за артиљеријску верзију).

Инвентивност и умешно уклапање различитих идејних решења донели су успех украјинским војним заводима. Такође, показује се да је време разних модификација старих модела одавно прошло и да се на тржишту може пробити само онај ко има нов и инвентивни дизајн. Уз све то, страни купци ће купити само оно возило које се производи за домаћу војску, а никако разне непроверене прототипове. Свакако, БТР-4 је доказ за то. ■

Александар КИШ

Борбени авион J-10

КИНЕСКИ ЗМАЈ

Иако кинеску авио-индустрију деценијама бије лош глас да се бави искључиво копирањем успешних решења совјетских, односно руских конструкционих бироа, они имају авион J-10, који се по спољашњем изгледу не разликује много од такозваних еуроканарда (EF-2000, Rafale, Gripen) и представља велику непознаницу и по могућностима и по почетним нацртима

Прича о J-10 може, по многим, да почне једним другим авионом, израелским Lavi, који је требало да представља напреднију вишенаменску платформу од америчког F-16, кичму израелског РВ. Развој тог авиона почео је 1980, али је после три прототипа пројекат заустављен 1987. године. Разлог је пораст развојних трошкова, које Американци (који су донирали 40 одсто) нису желели да уложе јер би добили конкурента врло траженим F-16 и F/A-18.

Према непотврђеним информацијама, Израелци су продали техничку документацију за Lavi Кинезима (аеродинамика и fly-by-wire систем), који су на основу ње развили J-10. Чак се тврдило да је један од прототипова тог авиона завршио у Кини, али је то по свему судећи само шпекулација. Кинески извори су везу са израелским авионом демантовали, истичући да је J-10 наследник J-9, прототипа ловца високих домета од кога се одустало 1980, својеврсног пандана совјетском МиГ-25. Праву истину вероватно нећемо сазнати.

Развој

Развој авиона нове генерације, који ће постати J-10, започео је средином осамдесетих година, под ознаком Пројекат 8610, у Институту 611, познатом и као Ченгду. То је требало да буде ловац за превласт у ваздушном простору, пандан америчком F-16 и совјетском МиГ-29. Међутим, крајем Хладног рата, због чињенице да су на тржишту већ неколико година били присутни врло ефикасни вишенаменски авиони попут F-16 и Mirage 2000, Кинези су променили приоритете и од конструктора новог авиона траже вишенаменске могућности. Деведесетих, након дешавања на тргу Тјен-ан-мен, цео пројекат је доведен у питање јер су САД и европске земље прекинуле сарадњу са Кинезима. Међутим, отварањем Русије појавио се алтернативни партнер, који је поред ловаца и лиценце за Су-27СК обезбедио и моторе Ал-31Ф. На тај начин савладана је велика препрека, која је годи-

нама мучила кинеске конструкторе – недостатак савременог погона.

Уколико су тачни наводи о набавци нацрта аеродинамичке конфигурације и fly-by-wire система са авиона Lavi, набавком мотора постављена је квалитетна основа за даљи рад. Таква концепција јед-

ручени у периоду 2014–2015. године. Авион је демонстриран и делегацији Србије, коју је предводио министар Драган Шутановац, али се тај авион до сада није спомињао као могућа алтернатива за набавку вишенаменских борбених авиона за домаће ваздухопловство.

Први прототип J-10А са два
годишња резервоара и две ракете
PL-8 и три годишња резервоара

номоторца са најсавременијом аеродинамиком у великој мери представљала је оно чему су се многи ентузијастии надали од Руса – избацивање на тржиште правог наследника МиГ-21, што МиГ-29 упркос најавама ипак није био. Парадоскално, на ваздухопловној изложби Фарнбороу 2006. потврђено је учешће Сибирског аеронаутичког института у облику „научног усмеравања“ новог кинеског авиона. Из истог извора сазнаје се, такође, да је основа за J-10 био израелски Lavi.

Први прототип полетео је 23. марта 1998. године. Испитивања су извршена на шест прототипова, а првих шест произведених авиона испоручено је марта 2003. године. Након трупних испитивања, J-10 „изборио“ је оперативни статус јула 2004, у оквиру 131. ловачког пука 44. ваздухопловне дивизије у бази Лулианг у провинцији Јужни Јунан.

Двосед за обуку – J-10С први пут је полетео децембра 2003, а постао је оперативан 2005. године. Та верзија, поред тренажне, има задржане борбене карактеристике, а у суштини је супериорна над једноседом када су у питању дејства прецизног оружјем по циљевима на земљи.

Поред Кине, извесно је да ће Пакистан купити најмање 36 J-10 под локалном ознаком FC-20. Ти авиони биће испо-

Савремена конструкција и кабина

Аеродинамичка шема авиона J-10 не може бити актуелнија – делта крило са канардима представља данас избор неких од најсавременијих вишенаменских борбених авиона попут шведског Gripen,

Производња

До 2006. израђено је 100 серијских авиона J-10, а до 2010. број је, према неким подацима, повећан на 120. Укупно се очекује да ће кинеско РВ и РМ купити око 300 тих авиона, мада није сасвим јасно да ли се то односи на прву варијанту или укупно на авионе J-10. Може се очекивати да ће они заменити времешне МиГ-21 J-7, којих је оперативно више од 400, а 180 је ловаца-пресретача J-8. На тај начин J-10 постаће идеална допуна J-11А/Б и Су-30МКК већег долета и носивости, којих има више од 200. То је идеално јер је најпре реч о домаћем производу, а друго, са њима дели мотор, чиме се у великој мери поједностављује логистика – принцип већ искоришћен у САД са F-15 и F-16.

француског Rafal и европског EF-2000 Turpoon II. Померањем традиционално репних површина напред, испред крила, добија се захват непоремећене ваздушне струје, повећање узгона и боља контрола у лету. Поред тога, примена делта крила даје релативно мало специфично оптерећење крила, мали отпор због великог угла стреле, велик број подвесних тачака, а такво крило обезбеђује и велику чврстоћу, једноставност конструкције, довољно простора за гориво и, теоретски, дуг радни век. Механизација крила подразумева флапсове на нападној и елеводе на излазној ивици крила. Управљање авионом остварено је преко четвороканалног fly-by-wire система који обезбеђује „вештачку“ стабилност.

Конструкција летелице или, што је још важније, оплата је у доброј мери израђена од композитних материјала. То, као и чињеница да је мотор постављен дубоко у трупу летелице, према кинеским изворима, доприноси смањењу ефективне рефлексне површине (ЕРП), али није реално очекивати да је смањење на нивоу „урокарда“ јер не постоје ни основне информације о примени данас кључних премаза за апсорпцију радарских зрака на најкритичнијим местима (спојеви крила и трупа, кабина, уводник).

Нема података о радном веку змаја, али се може претпоставити да је једнак или нешто дужи од мањег и јефтинијег JF-17, код кога износи 3.500 часова. Истовремено, код руског МиГ-29М2/К и Су-35БМ он износи 6.000, док је код западних авиона 8.000 часова (F-15, F-16, Gripen и др.). Четвртасти уводник ваздуха је варијабилног типа, налази се испод трупа – носног дела авиона, као код EF-2000. Та компонента једина је споља видљива суштинска разлика у односу на Lavi, који је имао заобљени уводник, попут F-16. На тај начин, обезбеђене су одличне маневарске особине и агилност упоредива са најсавременијим конкурентима без векторисаног потиска, што је вероватно и највећи адут J-10А. Наравно, томе доприноси и погон.

Мотор је, као што је речено, руски Сатурн АЛ-31Ф са Су-27 и Су-30, са односом потиска и масе од око осам, међурементним циклусом од 500 и радним веком од 1.500 часова, што је у рангу са мотором

РД-33 са МиГ-29 и упола мање у односу на западне моторе исте генерације. Примера ради, савремени мотор General Electric F-414 са F/A-18E/F има међуремонтни циклус од 2.000 часова. Потисак мотора без додатног сагоревања (ΔC) је 76,2 kN, а са ΔC 122,4 kN. На тај начин добија се однос потиска и масе авиона оптерећеног за ловачку мисију, са четири ракете в-в (2xPL-9, 2xPL-12) и половином горива у унутрашњим резервоарима (2.250 kg) од приближно 0,99:1. Ово није импресивно у односу на рецимо Rafale (1,3:1), али ако се упореди са авионом Gripen (0,97:1), однос код J-10 је сасвим адекватан.

Мотор АЛ-31Ф одликује посебно висока отпорност на поремећај ваздушне струје, чиме је одушевио и америчке стручњаке током испитивања мотора у време када је разматран заједнички развој надзвучног авиона бизнис класе (сарадња „Gulfstream” и „Сухој”). С друге

вача (два монохроматска и један у боји), HUD, а палица се налази у средини. Примењен је HOTAS систем команди, према коме пилот све кључне функције може да обавља без скидања руку са управљачке палице и палице гаса. Пилотско седиште је типа 0-0, а обезбеђена је и нишанска кацига, данас обавезан део опреме савремених ловачких авиона.

Авионика

Ако се за аеродинамичку конфигурацију и мотор може рећи да су у неку руку проверени, то не важи за за авионику, а посебно не за радар. Према доступним подацима, радар овог авиона има ознаку KQ-10 и представља варијанту радара KQ-7 (са већом антеном, вероватно емисионом снагом и дометом) који се нуди уз вишенаменски борбени авион развијен у сарадњи са Пакистаном, JF-17 (кине-

Анџена радара KQ-10

Нови мотор WC-10A

стране, овај мотор одликује и осетљивост на улазак страних предмета са писте. То се показало током вежбе Red Flag 2008, када су Индијци са Су-30МКИ због тога полетали са размаком од 60 секунди, а касније тај интервал смањили на још увек недовољних 45 секунди.

Поклопац кабине има капљичаст профил и пружа одличну видљивост, упоредиву са конкурентима. Инструментација је такође на нивоу најсавременијих вишенаменских борбених авиона – присутна су три мултифункционална покази-

ска ознака FC-1). Нема поузданих података о радару KQ-10, али се неки закључци могу извући на основу објављених података о KQ-7. Наиме, домет тог радара за циљ ЕРП 5 m² износи више од 105 km ако је циљ изнад хоризонта лета, или више од 85 km ако је на мањој висини. Домет радара KQ-10, по неким непотврђеним изворима, износи више од 120 km за циљ ЕРП 5 m², али процене говоре да то није много изнад 120 километара.

Радар KQ-10 прати 10 циљева, од којих два може да гађа ракетама са полуак-

тивним радарским самонавођењем (PARS) или четири ракетама са активним радарским самонавођењем (ARS). KQ-10 се, према перформансама, вероватно може сместити између радара RDI и RDY са Mirage 2000C и 2000-5. Са првим је једнак по броју циљева које може да прати, а према домету је нешто бољи од RDI, али нешто слабији од RDY. То значи да одговара западним радарима из ере раних деведесетих година. Да ли је то довољно на данашњем небу, где се већ назире доминација авиона са значајно смањеном ЕРП? Вероватно не, јер већина тих авиона заправо располаже радарима приближно једнаког (F-16, Mirage 2000-5, Gripen, МиГ-29К) или већег домета (EF-2000, Rafale, Су-30МКИ, Mirage 2000-9, F-15). При томе, прва група има једнаку или мању ЕРП, а друга мању, једнаку или већу ЕРП, али ови последњи имају уједно и несразмерно већи домет радара. Уз то, амерички F-22, F/A-18E/F и F-16E/F имају AESA радаре најновије гене-

рациије, чије су перформансе значајно испред KQ-10, уз значајно мању ЕРП, осим можда F-16 где би разлика у ЕРП могла да буде релативно мала.

За извозне примерке на располагању су и други, инострани радари попут SELEX Galileo Grifo 2000/16, који се „спомиње“ за уградњу у пакистанске летелице овог типа. Пакистанци су за своје JF-17 такође одабрали некинески радар, француски RC400, варијанту радара серије RDY. Такође, спекулисало се и о другим опцијама, као што је руски радар Фазотрон РП-35 и израелски Elta EL/M-2035, који пружају савременију технологију и већи домет у од-

Ракета в-в PL-12

Дешљ класичног уводника ваздуха са рампом

носу на кинески радар. Наравно, уз тај радар се као опција нуди и инострано наоружање в-в, а цена је сигурно већа у односу на изворну варијанту.

Друга врло важна компонента авионике којом располаже J-10 јесу нишански и навигациони подвесници. Наиме, на располагању је нишански подвесник FILAT (Forward-looking Infrared and Laser Attack Targeting), опремљен ласерским обележивачем циљева, ИЦ и CCD камерама. Врло је сличан америчком подвеснику AN/AAQ-14 LANTIRN (Low Altitude Navigation and Targeting Infrared for Night) и британском TIALD (Thermal Imaging Airborne Laser Designator), који су постали оперативни 1987. године.

Набављени су, наводно, из Ирака, са оборених савезничких авиона у Заливском рату.

Из кинеских извора сазнаје се да је од 2005. у употреби друга генерација овог подвесника, са новом ИЦ камером и повећаним могућностима у дејствима в-в. Међутим, произвођач је признао да су средње време између отказа и радни век значајно мањи у односу на савремени амерички подвесник Sniper XR (662 и 10.000 часова). Други подвесник је навигациони Blue Sky, пандан америчком AN/AAQ-13, такође компонента система LANTIRN, који је и послужио као узор, што је и потврђено из кинеских медија. Овај подвесник има радар за праћење терена и широкоугаону ИЦ камеру. Према објављеним подацима, домет радара за праћење терена је 15 km (LANTIRN 12 km), али још увек мањи од друге генерације LANTIRN 2 (25 km).

Кинези су развили другу генерацију подвесника Blue Sky, која има повећану поузданост и могућност нишањања, али је домет у овом моду врло мали и произвођач је не препоручује. Такође, ова верзија има и мод рада са синтетичким отвором (SAR) и резолуцијом три метра. Трећа генерација има повећан домет радара за праћење терена од 30 km, смањену минималну висину лета са 60 на 30 m, повећану поузданост и резолуцију у моду SAR један метар и др. У развоју је још један подвесник овог типа, са AESA радаром за праћење терена, а развија се и поједностављена јефтинија варијанта подвесника.

Иако нема конкретних података о уређајима за противелектронска дејства, J-10А највероватније има могућ-

Пилоћи марширају испред J-10А

ност ношења подвесног ометача BM/KG300G, који је виђен на JF-17. Такође, вероватно је на располагању и извиђачки подвесник KZ-900. На J-10А је примењена универзална магистрала података MIL-STD-1553B.

Наоружање

Авион J-10А има унутрашњи двоцевни топ калибра 23 милиметра. Вероватно је у питању варијанта познатог совјетског топа ГШ-23, који је произвођен и код нас. Генерално, реч је о једном од најуспешнијих авионских топова из доба Хладног рата. Међутим, у поређењу са савременим топовима попут руског ГШ-301 и француског GIAT 30 M791 калибра 30 mm и немачког Mauser BK27 калибра 27 mm, топ

23 mm заостаје у кључним параметрима: ефикасности на циљу, положености путање, времену лета пројектила до циља и др. Како топовско наоружање, чије је присуство обавезно, данас има секундарни значај, избор топа 23 mm не може се сматрати недостатком авиона.

Укупну носивост авион J-10A је 6.000 kg, а терет се може понети на 11 подвесних тачака, од чега шест испод крила и пет испод трупа. У основи J-10A је вишенаменски борбени авион и асортиман наоружања управо је тако конципиран. Од ракета в-в, на располагању су кинеске PL-8, PL-11 и PL-12. Две типичне конфигурације су 2xPL-8 и 2xPL-11/12, два додатна резервоара за по 1.600 l и један од 800 l, а други је 2xPL-8 и 4xPL-

Конфигурација наоружања

Типична конфигурација наоружања J-10 за прецизно дејство по циљевима на земљи састоји се од 2xPL-8 за самоодбрану, шест ласерски навођених бомби од 250 kg, два додатна резервоара капацитета 1.600 l, један од 800 l и један или два подвесника (FILAT и/или Blue Sky). Друга могућа конфигурација је као претходна, с том разликом што се уместо шест бомби од 250 килограма, носе две од по 500.

11/12 и један додатни резервоар од 800 литара. Ракете PL-8 су за блиску ваздушну борбу, у основи, лицендне израелске Python 3. Кинези су осамдесетих година откупили лиценцу тих ракета, тестирали и у борби – њима је оборено 35 сиријских авиона пре и током рата у Либану 1982, а налазе се и у нашем непосредном окружењу, у наоружању модернизованих румунских МиГ-21 Lanceer. Максимални домет је 15 km, а ИЦ главу за самонавођење могуће је усмерити радаром или нишанском кацигом.

Ракете PL-11 варијанта су италијанских „аспида“, базираних на америчким AIM-7 Sparrow. Уведене су у употребу 2001, након успешних тестова на којима је од пет ракета четири остварило успех. Имају PARS и највећи домет од 75 километара. Друга, напреднија ракета за борбу ван визуелног домета је PL-12 (извозно SD-10) са терминалним APC и највећим дометом 70 km (према другим подацима 100 km), што је у класи са руским ракетама P-77 и америчком AIM-

120A/B/C-7. Постоје „гласине“ да је део технологија преузет са израелских ракета Derby, а по другим подацима, техничку подршку при развоју трагача пружио је руски „Агат“, „одговоран“ за трагач са руских ракета P-77. Тврди се да су те ракете током тестирања 2005. оствариле 11 погодака од 11 лансираних ракета. Уведене су у употребу 2007. године.

Генерално, ракете в-в, у поређењу са западним и руским, ипак заостају у одређеној мери. Руске ракете фамилије P-73 имају боље маневарске особине и већи домет од PL-8, док западне исте категорије уз то имају и супериоран FPA трагач. Иностране ракете за борбу изван визуелног домета имају већи домет, посебно последња верзија AIM-120D, најновије европске Meteor (која је пред уласком у употребу) и руске P-77M (које су развоју). Уз то ракете сличног домета појавиле су се знатно раније, тако да је технологија ипак у одређеној мери потврђена и у међувремену више пута унапређена, а неке су чак и доказане у борби (AMRAAM).

Можда су ове оцене „престроге“, али ако Кинези желе да се мере са другим водећим произвођачима, требало би да понуде и одговарајући производ. Руку на срце, ракете које се најчешће извозе, попут AIM-120C-7 и руске P-77, имају сличан домет као што сугеришу најоптимистичније процене о домету PL-12 (100 km), тако да на папиру заостатак Кинеза можда и не постоји у већој мери. Олакшавајућа околност је да се попут авионике, на извозним J-10 вероватно могу добити, по жељи купца, западне или руске ракете.

Поред ракета в-в, на располагању је и широк асортиман бомби и ракета за дејство по циљевима на земљи. Од бомби, поред невођених, масе највероватније до 500 kg различите намене, J-10 има могућност ношења и вођених бомби. Типичан пример су ласерски навођене бомбе LT-2, које су развијене на бази америчких Paveway-1/2, те врло интересантне планирајуће бомбе LS-6. LS-6 представљају конвертоване невођене бомбе, на које се додаје модул за ГПС/ГЛОНАСС-навођење и пар крила на горњој страни, која обезбеђују домет 40 km, ако се бомба испусти са висине 8.000 m или 60 km са 10.000 метара. Кружна грешка је 15 метара.

Секвенца слетања J-10A

Од ракета в-з J-10 носи невођена ракетна зрна 57, 90 и 130 mm, а од вођених, најзначајније су противбродске. Данас једна од врло актуелних кинеских противбродских ракета носи ознаку YJ-9K и оригиналан су кинески производ (у класи француских Exocet и америчких Harpoon). Тврди се да их одликује изузетно висока вероватноћа погађања – 98 одсто. Наводно, постоји и варијанта за дејство против противничких радара.

Перспектива

Према објављеним подацима може се закључи да је J-10А занимљив вишенаменски борбени авион четврте генерације, чему нарочито доприноси објављена цена од 41 милиона америчких долара. Она је више него конкурентна на светском тржишту јер је најјефтинији западни пандан шведски Gripen 54 милиона долара (за укупно пет набављених авиона за Тајланд), док се руски МиГ-29К може добити за приближно једнаку цифру као и J-10А. До података о „правој“ цени авиона тешко се долази, јер у њу неретко улази и одржавање у трајању од више година и комплет наоружања који може да садржи врло различит број ракета и бомби различитих врста.

Треба рећи да МиГ-29К има малу предност у односу потисак/маса од 1,02:1, ЕРП им је једнака или благу предност има МиГ-29К, док J-10 има вероватно ниже трошкове часа лета због једномоторне конфигурације. С друге стране, вероватно је цена часа лета „грипена“ мања, ЕРП „грипена“ је такође мања, а радар приближно једнаког домета, тако да у односу на најближе и најјефтиније супарнике J-10 ипак у одређеној мери заостаје.

Међутим, оно што Кинези морају да савладају нису перформансе „на папиру“, већ поверење купаца. Иако су њихови „клонови“ МиГ-21 проверени и добро продавани у свету, J-10 је ипак потпуно нов авион, са мноштвом уређаја високе технологије која тек треба да се докаже. Осим тога, чињеница је да код J-10 ретко која компонента није ископирана или базирана на неком иностраном решењу. То, наравно, не мора да значи да конкретна компонента није квалитетна или употребљива. Напротив, на тај начин се неки недостаци могу чак и отклонити. Реч је с једне

Нова верзија J-10B са наоружањем: 4xPL-8, 2xPL-12, 4xLT-2, подвесници FILAT и Blue Sky и додатни резервоар за 800 литара горива

стране о самосталности авио-индустрије, а с друге о потенцијалном заостајању за конкурентима, а везивање за копирање туђих решења доноси и кашњење.

Тakoђе, Кинезима, а често и потенцијалним купцима, не одговара зависност од иностраног испоручиоца мотора. Примера ради, Руси су условили испоруку мотора РД-93 за уградњу на авионе JF-17, уколико Кинези конкуришу на истом тендеру као и руски произвођачи авиона. Труд конструктора и улагања у ову грану индустрије квари и значајан број „експерименталних“ ловаца пете генерације, за које се тврди са поседују значајне стелт карактеристике и представљају пандан америчким F-22 и F-35, као и руском ПАК-ФА, а у суштини су то само пројекти нацртани или представљају „дорађене“ иностране пројекте у неком графичком програмском пакету попут Photoshop-а.

На основу свега, према борбеним могућностима, J-10 би могао бити најближи америчком F-16C/D Block 40/42, са радаром AN/APG-68(5), опремљен подвесницима LANTIRN, ракетама в-в типа AIM-9L/M Sidewinder и AIM-120A AMRAAM и са могућношћу употребе прецизних вођених бомби. Производња ове варијан-

те започела је децембра 1988, а престала је 1995, али је поново покренута 1999. због поруцбине Египта.

Кинези, међутим, не седе скрштених руку и вредно раде на смањењу овог заостатка. Као потврда да се J-10А унапређује може да послужи чињеница да је децембра 2008. већ летела варијанта J-10В, са бројним побољшањима.

Усавршени J-10B

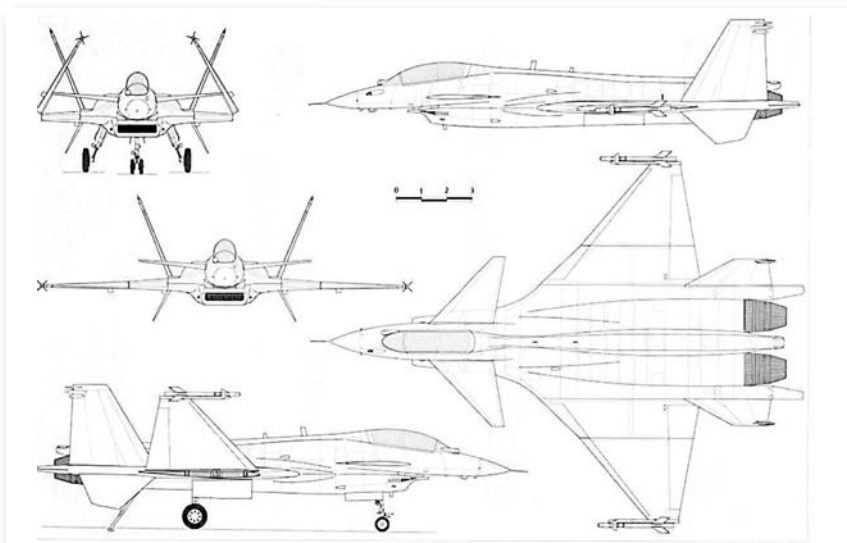
Најочигледнија измена на новој верзији J-10B у односу на J-10А јесте тзв. DSI (Diverterless Supersonic Inlet) уводник ваздуха у мотор. Он је врло интересантна алтернатива конвенционалној рампи, чија је улога да одвоји гранични слој ваздуха са трупа и спречи га да уђе у уводник при надзвучној брзини и оштети лопатице компресора. DSI уводник има гребен који обавља исту улогу, али без сложених система за оптимизацију положаја рампе. Поред повећања поузданости кроз максимално поједностављење конструкције, тај уводник доноси смањење масе и, врло важно, смањење ЕРП летелице. Први пут је тестиран на једном демонстратору типа F-16 Block 40, а употребљен је и на неприхваћеном „Боинговом“ кандидату за JSF – X-32. Кинези су први пут DSI уводник

употребили на заједничком пројекту са Пакистаном JF-17, а сада и на J-10B. Максимална брзина је том приликом, наводно, остала на око два маха.

За сада је задржан мотор AL-31F, али се наводи могућност замене са AL-31F-M3, који има FADEC систем дигиталног управљања и још нека побољшања, потисак 149 kN са ДС и продужени међурементни циклус на 1.000 часова. Питање је да ли ће Руси дати Кинезима тај мотор с обзиром на потенцијалну могућност да се AL-31F-M3 иско-

Тактичко-техничке карактеристике

распон крила	9,7 m
дужина	15,5 m
висина	4,78 m
површина крила	39 m ²
маса празног	9.750 kg
максимална маса	19.277 kg
погон и потисак	Сатурн AL-31Ф потиска 76,2 kN без и 122,4 kN са ДС
С-оптерећење	+9/-3
макс. брзина на великој висини	2 Ма
макс. брзина на малој висини	1,2 Ма
радијус дејства	550 km
највећи долет	3.000 km
наоружање	топ 23 mm, до 6.000 ракета, бомби, подвесника и додатног горива на 11 носача

ристи на ПАК-ФА. Међутим, Кинези развијају алтернативу, домаћи мотор WS-10. Реч је о турбовентилаторском мотору за чији се потисак тврди да ће бити са ДС у основној верзији 126 kN, у верзији WS-10A 89,17 kN без и 132 kN са ДС, а у верзији WS-10G чак 155 kN са ДС. Уколико маса остане на истом нивоу, употребом тог мотора побољшаће се однос потисак/маса. Поред тога, постоје подаци о измењеној структури крила, што би могло да индикује тежњу за смањењем масе или повећањем радног века змаја.

Авионика је такође измењена. Према неким подацима, у развоју је нови AESA радар, који би могао бити присутан

на J-10B. Такође, испред кабине се налази оптоелектронски сензор који према позицији и по облику подсећа на одговарајуће сензоре на МиГ-29/35 и Су-27/30/35. Измењен је распоред и вероватно тип авионике постављен у репном делу. То би могло да подразумева уређај за радарско упозоравање (RWR/RHAW) и евентуално уређај за електронске противмере – ометач (ECM).

С обзиром на бројност нових компоненти и чињеницу да су све нове, не треба очекивати да ће им развој истовремено бити завршен и да ће у исто време бити уграђене, посебно не на првим оперативним серијама J-10B. Могуће је да

на J-10B неће бити присутне све већ на неком „хипотетичком“ J-10C. Тек са појавом тих наредних варијанти Кинези могу да рачунају на приближавање актуелним нпр. европским „еуроканардима“. Подсетимо да је шведски „грипен-НГ“ већ летео, нова варијанта Rafala је у завршној фази испитивања, а AESA радар се развија и за EF-2000, док ће на свима бити присутне ракете Meteor, домета 140 километара. Кинезима остаје под знаком питања управо побољшано наоружање, осим, наравно, ако немају неког „кеца из рукава“ у виду пројекта у развоју. У сваком случају, то ће бити непријатно изненађење за конкуренцију.

Упркос свему, Кина данас има најкомплетнију и најширу палету нових лаких борбених авиона. Ако се J-10 може само условно назвати лаким, онда се и JF-17 (FC-1) тако може назвати, а то посебно важи за најновији JL-9 (FC-2000). Док се JF-17 рекламира као вишенаменски и обезбедио је поруџбину кинеског партнера у развоју – Пакистана, са још неколико заинтересованих клијената, JL-9 је нешто сасвим ново. Реч је о изворно школском авиону, али довољно говори да је то знатно модификовани МиГ-21 са новим крилом са двоструком стрелом, релативно ниске цене, али са могућношћу уградње радара Fiar Grifo S-7 и различитог наоружања в-в и в-з.

Са JF-17 и JL-9 Кинези „циљају“ тржиште половних борбених авиона, где тренутно суверено влада амерички F-16 и у одређеној мери Mirage 2000C. F-16 ранијих верзија Американци су чак у пар наврата били вољни и да „поклоне“, док је, рецимо Бразил, за 10 Mirage-2000C и два двоседа 2000-В платио свега 100 милиона долара, а они су за тзв. air-police, односно контролу ваздушног простора још увек одговарајући, са сјајним временом реакције од свега 75 секунди (F-16 и МиГ-29 два минута). То је у просеку око 12 милиона по авиону, што подразумева цену авиона од осам милиона долара и комплетан ремонт од четири милиона.

Да ли ће Кинези успети у том подухвату заузимања тржишта, показаће време. Без обзира на то, кинески лаки вишенаменски борбени авиони учинили су тржиште борбених авиона атрактивнијим и богатијим. ■

Др Себастиан БАЛОШ

УПРАВЉАЊЕ ПОКРЕТИМА У ВАЗДУХУ

Сензорска технологија, искоришћена у развоју „Мајкрософтовог“ система Kinect Xbox 360 контролера за играње компјутерских игрица, нашла је нову примену у роботизи – њоме може да се управља малим, интелигентним и јевтиним летелицама. Војна примена се, свакако, наслућује, јер се са том технологијом може успоставити, ад-хок, комуникациона, осматрачка и извиђачка мрежа, систем за навођење прецизне артиљеријске или ракетне ватре на циљеве, за контролу и примену нано-оружја и друго.

На сајму информатичких технологија SEBIT, прошле године у ХанOVERу, два уређаја, по особинама потпуно различита, изазвала су посебну пажњу. Један је беспилотни дрон

квадрокоптер, мали хеликоптер са четири елисе, којим се могло управљати помоћу ајфона или ајпода (iPhone, iPod Touch), као и мобилног телефона са оперативним системом андроид. За младе људе и љубитеље макетарства то је била

главна атракција. Други уређај био је „Мајкрософтова“ конзола за компјутерске игре „Кинект иксбокс 360“ (Kinect Xbox 360). Реч је о интерфејсу који омогућава учешће у компјутерским играма без џојстика, тастатуре и миша, само покретима руку и ногу.

Тако је било на сајму, а у стварности има много додирних подручја између та два уређаја. Информатичка технологија отишла је даље. Како је „Кинект“ уређај са сензорском камером, која бележи човекове покрете током играња и преко виртуелног интерфејса омогућава управљање компјутерским апликацијама, уочено је да то пружа многобројне могућности. „Мајкрософтов“ сензор покрета (Motion-sensing) за „Кинект иксбокс 360“ симболизује фузију појмова покрет и повезаност (kinetic и connect). „Кинект је“, у ствари, био „Мајкрософтов“ одговор на савремене конзоле за играње компјутерских игрица помоћу виртуелног интерфејса. Показало се да је то јединствено и уникатно решење јер омогућава

контролу удаљених објеката телом, неоптерећену хардверским додацима.

Конзола „кинекта“ у облику гигантске веб-камере и пивот зглоба са мотором на малом сталку предвиђена је за постављање на равну површину која не вибрира. „Кинект“ се повезује са конзолом иксбокс 360 путем УСБ 2.0 на рачунар, а уређај захтева и додатно напајање, те други део кабла иде у утичницу (или у Аих конектор, за модел Xbox 360 Slim).

Интелигентан сензор

Стручњаци из информатичких области, инжењери и истраживачи уочили су да „кинект“ није само конзола за играње. Тај уређај пружа бројне могућности на другом, практичном пољу људских делатности. Он омогућава управљање покретима удова или тела различитим роботизованим уређајима, чак и вожњу аутомобила без волана, бројних беспилотних летелица, а има примену и у медицини.

Војна индустрија уочила је потенцијал тог уређаја. За њега се заинтересовала америчка Агенција за развој и унапређење одбрамбених технологија DARPA. За потребе америчке армије институт за технологију у Масачусетсу, у сарадњи са DARPA, развио је минијатурни квадрокоптер, којим се управља помоћу кинект уређаја. Идеја је почела да се разрађује почетком прошле године, када је на компјутерски „Мајкрософтов“ систем „кинект“ прикључен даљински управљач за квадрокоптерску минијатурну летелицу. Летелица је названа „пеликан“.

Експериментисање и прилагођавање система трајало је неколико месеци да би демонстрација била изведена јула прошле године. Уочено је да Кинект Хбокс контролер и контролер за камере, монтирани изнад корисника (одакле су детектова-

ли гестове оператера), дају одличне резултате у праћењу покрета оператера. Показало се да „кинект“ може да послужи за вођење специјално конструисаног квадрокоптера само покретима руку.

Експерименти су настављени и на Универзитету за науку и технологију у Цириху, где се истраживачи, дословно, играју са тим даљинским управљачем. „Кинект“, као релативно јефтина технологија, има изузетне карактеристике које омогућавају добро манипулисање техничким уређајима. Пракса је отишла даље па се такви квадрокоптери, контроли-

тора, као на пример оних који утврђују да се авион налази у снопу нишанског радара и да је на њега испален пројектил. Војноистраживачке институције почеле су и са истраживањима у области детекције живота, користећи умањене сонде које су са собом носила космичка возила како би детектовали могући живот на Месецу, Марсу, Венери...

„Кинект“ технологија омогућаје контролу минијатурних осматрача и извиђача, летелица за откривање противничких циљева, навођење пројектила и ретранслацију веза у најнижим борбеним јединицама.

Контрола над роботом

У Паризу су летећи роботи успели да изграде шест метара високу конструкцију од 1.500 полистиренских префабрикованих блокова у FRAC центру. Та грађевинска конструкцију је фантастична, по мишљењу многих који се разумеју у грађевинарство, само због чињенице што су је направили роботи који су ређали блокове са изненађујућом прецизношћу. Роботи квадрокоптери били су програмирани да међусобно сарађују у том послу, подижу, преносе цигле и граде кулу, све време бeжично примлајући команде из локалне контролне собе. Тај пројекат је рад швајцарских архитеката Фабиа Грамација и Матјаса Колера, којима помаже италијански стручњак за роботiku Рафаело Д'Андреа. То је само један од бројних примера успешног коришћења сензорске технике имплементираних у конзоли кинект.

Други пример јесте робот V-Sido, који је контролисао ИоуТубе Иказисо. Он може да контролише тог робота користећи своје покрете помоћу конзоле кинект. Компјутер преводи његове покрете преко софтвера који је написао и њиме контролише робота. Робот V-Sido извршава покрете, па чак може и да стоји на једној ноzi. С обзиром на то да је „кинект“ почео свој живот у играма и да је све подређено праћењу и извршавању команди задатих покретима људских удова, више је покушаја да се ти покрети пренесу на робота како би он дословно опонашао човекову активност. Наравно, то је виђено у филмовима и ТВ емисијама, али је до стварности потребно још неколико корака.

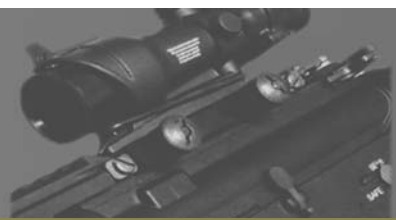
Кинект квадрокоптер „пеликан“

Роботи квадрокоптери граде кулу

сани помоћу „кинекта“ и „иксбокс“ уређаја, користе за контролу одређене површине тла, надзор из ваздуха, геодетске послове и инспекцију далековода. Затим је почела примена у контролисању других врста робота.

За војску је примена сензора изузетно значајно питање. Мало људи зна колико сензора има савремени авион, тенк, брод или подморница. Свако сложено војно борбено средство, па и сам пешадинац, зависе од бројних сензора. Не само од сензора покрета, ИЦ сензора, сензора електромагнетског исијавања, већ и од бројних других врста детек-

Истраживања и студије

Ова технологија почела је да се развија 2006, када је коришћен даљински управљач са ИЦ сензором за детекцију, за процену положаја играча у простору. Сензор је био прикључен на велики ТВ екран. Као секундарни периферни интерфејс коришћени су акцелерометар и аналогни џојстик. Обе компоненте нуде могућност за традиционални начин играња разних компјутерских игрица.

Средином 2009. „Мајкрософт“ је најавио „Пројект Натал“ – коришћење природног корисничког интерфејса (касније познатог као „кинект“), који омогућава играчу да слободним покретима обезбеди интеракцију са игром, без употребе било какве друге компоненте или контролера. То је означило улазак детекције чистог покрета у играма.

У студији „Управљање са технологијом“ (Management of Technology – Е 103, Team Bazinga: Clare Chen, Grace Li, Peter Ngo, Connie Sun: Motion Sensing Technology June 2, 2011) наглашено је да је сензорска технологија веома перспективна научна дисциплина, која може да се примењује у бројним апликацијама и пословима у реалном свету. Иако је та технологија поникла из области компјутерских игара, она превазилази почетне замисли и омогућава даљинску контролу роботских система путем покрета. Потенцијал „кинект“ детектора покрета, заснованог на сенсинг технологији, изузетан је за комерцијалну примену. Наравно, за то је заинтересована и војска, јер се може искористити за обуку, управљање роботским борбеним системима, комуникацију, осматрање и надзор територије, али и у болницама и у другим околностима.

Крег Мундије, шеф за истраживање и стратегију у „Мајкрософту“, изјавио је да ће мотион-сенсинг технологија постати доминантна у наредних 5–10 година за управљање роботизованим и другим системима заснованим на информатичкој технологији.

Овај „Мајкрософтов“ патент прва је применила Израелска компанија „Примесенс“, користећи сензор (инфрацрвени ласер) и CMOS сензор за снимање видео-података о простору, односно за стварање мапе сваке визуелне тачке и њених положаја у простору. Утврђено је

Компоненте

„Кинект“ се састоји од три главне хардверске компоненте. То су камера, инфрацрвени ласерски пројектор и вишеспектрални микрофон широког поља. Заснован је на софтверу који омогућава напредну детекцију покрета, геста, лица, као и препознавање гласа.

Квадрокоптер контролисан „кинектовом“ технологијом зајрашује прошив комараца и крпеља

Играч исјред „кинект“ конзоле

да резолуција дубине мапа зависи од способности пројектора и сензорског система. Уједно, омогућено је да компјутер персонализује покрете (користећи власнички алгоритам), односно да модел скелета, који се користи као основа за праћење покрета, пренесе на сваког корисника. С обзиром на то да је примењена технологија учења на бројним примерима анализе тродимензионалне слике, омогућено је да „кинект“ прати целокупно тело.

Наравно, најпре су сензори покрета били причвршћени за људско тело. Коришћен је и микрофон широког поља, као акустични детектор за локализацију човековог гласа, који је елиминисао амбијенталну буку. За потребе детекције човековог гласа развијен је акустични ехо-алгоритам, који може да филтрира не само један извор акустичних сигнала већ и да детектује говор детета на удаљености

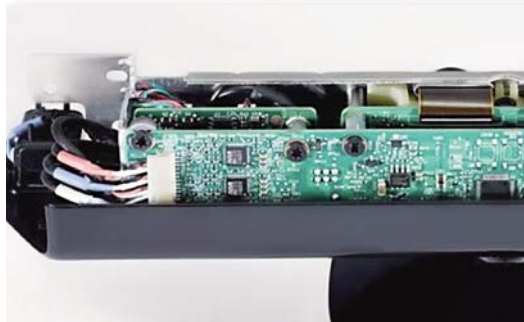
од четири метра. Наравно, то не задовољава истраживаче па се развија акустични детектор који разликује више гласова када говоре истовремено, што омогућава примену природног корисничког интерфејса (NUI) у мултиплејер играма. Истраживања се настављају у области статистичке обраде аудио-сигнала. За сада „кинектом“ се командује одређеним фразама, које су унапред дефинисане, како би уређај могао да примени команде.

Магнетни контролер

У јуну 2011. међу сензоре „кинект“ за бeжично праћење покрета и детекцију оријентације додат је и контролер који користи магнетно поље. Он може да детектује објекат, његов апсолутни положај у простору и оријентацију. Обезбеђује шест степени слободe и прецизност од

једног милиметра те покрете од једног степена. Употреба магнетног поља елиминише потребу непосредно усмерене камере на корисника, која се користила у претходном моделу система кинект.

Камера која се користила у истраживању снимала је у резолуцији 640×480 пиксела, са просторном хоризонталном резолуцијом од три милиметра (0.01”). Тај систем могао је да разликује покрете зглоба и лакта, али не и покрете прстију и руке. Због тога је „Мајкрософт“ ангажовао

Главне хардверске компоненте „кинект“ конзоле

своје инжењере и стручњаке на низу побољшања система „кинект“ и намерава да четворостручи прецизност сензора тако да могу детектовати не само покрете прстију већ и мимику лица, покрете очију и друге манифестације људског тела које могу учествовати у управљању роботизованим системима, прикљученим на мулти-сензорску технологију.

Наравно, „Мајкрософт“ заинтересован је за област компјутерских игрица, али бројне истраживачке установе, посебно у војним круговима, помно прате напредак јер виде значајно место те технологије у управљању војним системима. „Кинектови“ сензори су почетком 2012. подешени на резолуцију 320x240, са приказом од 30 сличица у секунди, а надоградња фирмвера би „кинектову“ резолуцију могла подићи на 640x480. Тако побољшане верзије „кинекта“ могле би надзирати чак и покрете прстију, као и ротирање шака и руку.

Да би се превазишла та препрека, истражује се могућност да играч, поред коришћења покрета удова, природним говором издаје команде конзоли „иксбокс“. Како људско тело може да произведе мно-

Квадрокоптер

Михаел Ахтелик, истраживач са Техничког универзитета у Минхену, објашњава да је квадрокоптер врста хеликоптера са четири мотора и усмерава се мењањем броја обртаја ротора. Они му обезбеђују стабилнији лет, промену правца и висине нагибом елисе ротора. Летелицу покрећу електромотори са литијумским батеријама. Сићушни чип обрађује све податке које прикупљају сензори и регулише број обртаја елиса. Квадрокоптер је знатно робустнији од хеликоптера и може да издржи више падова. Могуће га је додирнути у ваздуху, након чега се сам стабилизује. Тај стручњак указује да квадрокоптер није само играчка за децу већ је намењен за нешто друго. Он може да обезбеди

снимке из ваздуха, осматра са висине и мапира површину тла и друго.

Квадрокоптер је један од примера новог тренда у роботизици – конструисања малих, интелигентних и јевтиних летелица. Микротехника, укључујући и нанотехнологију, у тој мери је напредовала да се инжењери упуштају у конструисање летелица које нису веће од вилиног коњица или овеће муве. Идеја је да једног дана ти вештачки инсекти лете кроз ваздух и обављају корисне послове – на пример, откривају преживеле после катастрофе, трагају за отровним супстанцама које загађују животну средину, надзиру електране или фабрике.

штво покрета и заузме бројне позе, које „кинект“ не може у потпуности да региструје, сматра се да је неопходно сачинити базу података о различитим позама и покретима људи, у разним сценаријима. То се односи како на појединачне могућности кретања сваког зглоба на телу, тако и целог тела. База покрета и поза омогућила би да „кинект“ анализира скелетне покрете тела корисника и, теоретски, да обезбеди праћење кретања корисника са

Истина, као сићушни шпијуни могу да послуже и полицији или војсци.

Процесор који се користи у квадрокоптеру је AVR 8-битни RISC процесор на 16 MHz, а сензори су: жироскоп је дигитални ИТГ-3200, 16 битни, 3-осе; акцелерометар је дигитални Бошов ВМА180, 12 битни, 3-осе; барометар је дигитални Бошов ВМР085, 16 битни, резолуција промене висине је девет центиметара и компас је дигитални Haniwel HMC5843, 12 битни.

Сви чипови у сензорима су најновије генерације – из 2011. године. Укупна тежина летелице је 1,7 kg, максимална носивост терета теоретски је приближно 2,5 kg, док у пракси пола килограма терета нема битнијег утицаја на

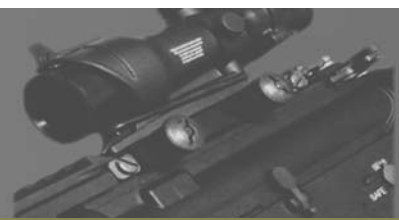
стабилност и понашање квадрокоптера. Више него довољно за примарну намену хеликоптера – ваздушно фотографисање, видео-снимање и надзор, посебно што је примарна камера GoPro има само око 100 грама.

Следећи корак је додавање навигације од тачке до тачке (way-point), а то је у плану за ову годину. То значи да ће оператер моћи да изда команду летелици: погни се на 100 m, иди са друге стране зграде, направи фотографију и врати се назад истим путем... Софтвер за то је у развоју, а требало је да се угради још и ГПС модул и неки ситни делови за бжежичну везу са лаптопом.

камером велике дубине и упоређивањем базе података о позама. То функционише само кад играч стоји. Проблем се јавља када жели да се креће или ако седне. „Кинект“ ће тада радити само преко препознавања гласа.

Још један проблем се решава, а то је детекција дубином камере. Наиме, камера не снима поједине делове тела који су заклоњени у другом плану. Реч је о нормалном ограничењу камере, која се

понаша по законитостима перспективе и снима оно што је у жижи (фокусу), док је преостали део слике прекривен објектом у првом плану. Тако рука у покрету заклања друге делове тела и што је ближа камери, то се мање виде остали делови. То ограничење може да се превазиђе са две-три камере, односно тродимензионалним поступком снимања. Међутим, то би усложнило „кинект“ систем, али истраживачи виде могућност отклањања и тог проблема у примени магнетске детекционе технологије.

Иначе, технологија детекције покрета уграђена у „кинект“ тренутно захтева значајан простор за употребу (минимум је да корисник буде удаљен од камере 0,8, а максимално 3,5 m). За сада „иксбокс 360“ нема друге периферијске уређаје осим система за препознавање гласа, што омогућава природније играчко искуство.

Импресивна војна примена

Програм „Војник будућности“ (Future Soldier) америчког Пентагона, Агенције DARPA и бројних фирми укључених у процес унапређења америчке војне индустрије, одлаган је више пута. Међутим, када је „кинект“ нашао своје место на светској сцени нових сензорских технологија, тај програм је 2009. добио нови замах. Посебно када се „кинект“ почео употребљавати у бројним компјутерским играма у којима се користи наоружање. Априла 2010. направљена је и игра „Војник будућности“, која користи „Мајкрософтов“ иксбокс 360. У чему је веза између Пентагоновог и „Мајкрософтовог“ програма будућег војника?

Пентагон је почетком 2012. одлучио да Канцеларији за морнарничка истраживања и Уреду за војна истраживања Копнене војске одобри финансијска средства за наставак проучавања примене технологије детекције покрета у војне сврхе, посебно у пројектима осматрачких и извиђачких уређаја. Већ је поменут дрон (квадрокоптер), развијен у МП-у, опремљен „кинект“ системом, који генерише мапу простора у реалном времену и можете да се крећете кроз њега. Комбинацијом мерних података у реалном времену визуелни сензори система и „кинектова“ способ-

Робоџи iRobot 510 Packbot 8

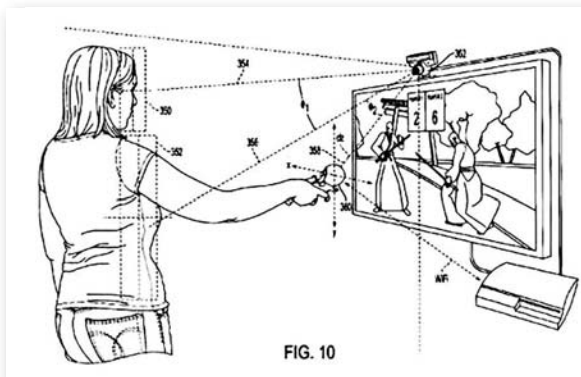

FIG. 10

Сензор џокреџа

ност да мери дубину простора омогућава брзо и прецизно усмеравање путање возила. Такође, плоча уређаја са математичким чипом прорачунава путању и поравнава камеру тако да прати летелицу. Наиме, сложени алгоритми користе кадрове слике и друге детаљне информације из „кинект“ уређаја да одреди кретање камере, како би слика увек била синхронизова-

на са кретањем квадрокоптера.

Други захтев агенције DARPA односи се на уградњу сензора за „биолошку навигацију“. Прецизније, они би желели да се на квадрокоптер угради биолошки сензор, који ће моћи да тумачи биолошке сигнале, пре свега људске. Такав биолошки детектор би из сигнала омогућио сагледавање корисничких намера осматраног живог објекта (војника), односно преводио те сигнале у команде за понашање у стварном свету. Тај пројекат односи се на омогућавање интеракције у виртуелном и физичком окружењу, односно на могућност управљања из виртуелног у физички реалном простору.

Медицински стручњаци заинтересовани су да примене способност „кинектикове“ motion-sensing технологије праћења слободних човекових покрета (touchfree интеракције) у бројним поступцима, што би смањило ризик од контаминације ране и подигло квалитет медицинских интервенција. Интерес је да се лекарима и медицинском особљу омогући да покретом удова и прстију контролишу манипулације са роботизованим медицинским уређајима, на пример за компјутеризовану томографију и друге радиолошке дијагностичке методе, те да се усаврши дигитална реконструкција радиографског попречног или аксијалног снопа – томографије (MR и CT снимци). Заинтересовани су и за коришћење контроле покретом током стварних хируршких процедура помоћу роботизованих медицинских уређаја.

„Кинект“ технологија већ се примењује у болници у Торонту (Канада) и уочено је да је квалитативно повећана ефикасност у коришћењу роботске хирургије. ■

(Насишавак у идућем броју)

Никола ОСТОЈИЋ

ИЗРАЕЛСКЕ НУКЛЕАРКЕ НА НЕМАЧКИМ ПОДМОРНИЦАМА

Утицајни немачки недељник Der Spiegel изнео је у једном од последњих бројева податке да Израел, уз помоћ Немачке, наоружава своје подморнице нуклеарним крстарећим ракетама.

Израел је до сада из немачких бродоградилшта примио три подморнице класе „делфин“, а наредне три требало би да буду уврштене у флотни списак до краја 2017. године. Подморнице су испору-

чене без наоружања. Претпоставља се да ће Израел наручити још три подморнице ове класе.

Званични Берлин негира било какву умешаност у креирање израелског нуклеарног арсенала, а потврде те врсте нису стигле ни са израелске стране. Подморнице наоружане крстарећим пројектилима могле би да буду од виталног стратегијског значаја у потенцијалном сукобу Израела и Ирана.

Без обзира на одређена политичка несллагања Немачке и Израела, Немачка је тренутно једна од најближих европских савезница државе Израел. ■

КИНЕСКИ ДЕЛОВИ У АМЕРИЧКОМ ОРУЖЈУ

Након једногодишње истраге, коју је провео војни комитет америчког сената, утврђено је да је у великом броју борбених система америчке производње уграђена одређена количина кинеских фалсификованих делова. Ти делови уграђени су у ваздухоплове, опрему за ноћно осматрање, комуникацијске уређаје и друго, где отказивање једне компоненте може да изазове отказ целог система и доведе га у критичну ситуацију.

Сумња се да су фалсификовани делови уграђени у морнаричке патролне авионе Р-8А и хеликоптере SH-60В, као и у транспортне авионе С-130Ј. Истрага је до сада утврдила да је било 1.800 случајева уградње фалсификованих кинеских делова у америчке ваздухоплове.

Комитет је критиковао Кину и њену недовољну ангажованост у борби против дистрибуције плагијата, али је као кривце означио и домаћи, амерички систем снабдевања. ■

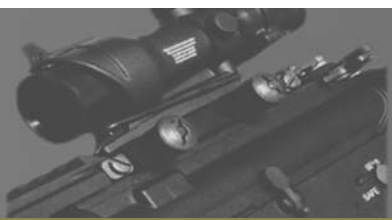
АУСТРАЛИЈА РАЗВИЈА НОВО ОКЛОПНО ВОЗИЛО

Аустралијско министарство одбране одлучило је да настави развој нове генерације лаког оклопног возила под називом Hawkei и за то ће издвојити додатних 38 милиона долара.

Hawkei је високопокретљиво лако оклопљено возило оквирне масе од седам тона, намењено превозу и заштити људства. Пројекат тог возила изабран је децембра прошле године и за програм тестирања предвиђена је израда шест прототипских примерака. Први прототип ће бити испоручен крајем ове године, да би се током наредне провео низ испитивања ради процене подобности возила према захтевима аустралијске војске. ■

Припремио др Славиша ВЛАЧИЋ

Друга генерација висококрилних утви

ЈОШ УВЕК ЛЕТЕ

Авион „утва-66В“ уведен је у наоружање са интерном ознаком вида В-51 – за основни авион за везу, и В-52 – за хидроавион. У првом таласу попуне РВ и ПВО дошли су дословце на све аеродроме. Током службе у том виду југословенске војске сви В-51 остварили су налет од 80.477 часова и 50 минута. Данас више нису у војној служби, али у Србији још увек има „утви“ у летном стању. На авионима из вишкова РВ и ПВО лете приватни корисници.

Ескадриле и одељења за везу РВ и ПВО шездесетих година користиле су троседи „курир“, производ фабрике „Икарус“ из Земуна. Конструктори из Ваздухопловно-техничког института (ВТИ) Жарково су 1961, у време док се „курир“ још производио, започели рад на „пчели“ – авиону за везу са три до пет седишта, са дужином полетања до 100 m и слетања до 70 мета-

ра. Предвиђено је да тај авион покреће мотор од 250 КС, који ће, како се процењивало, бити довољан за постизање максималне брзине од 310 km/h. Планирано је да развој почне у другој половини шездесетих година, према динамици замене „курира“. У фабрици „Соко“ из Мостара почетком шездесетих година разматрана је студија авиона за везу М-62, који је требало да се базира на „утви-60“.

Из фабрике „Утва“ 1965. године понудили су јефтиније решење авиона за везу у односу на развој потпуног новог авиона – предложили су „утву-66В“ (војни), пројектован на основу „утве-60“, у складу са тактичко-техничким захтевима РВ и ПВО. У РВ и ПВО су после разматрања проблематике авиона за везу проценили да треба прихватити понуду „Утве“ са мотором GSO-480-B1J6, снаге 345 КС, унифицираним са лаким борбеним авионом Ј-20 „крагуј“, који је пројектован у ВТИ.

Прве четири „утве-66В“ (суфикс се дуго одржао у документима), израђене од 1966. до 1968. године, класификоване су као предсерија. У односу на раније „утве-60“, на „утви-66“ примењена су преткрилца чији би размах био једанак размаху крилаца. Претпоставка пројектаната била је да су она потребна за безбедно вађење авиона из превученог лета. Побољшана је амортизација главних ногу стајног трапа, због повећања маса

авиона. Ради повећања максималне брзине авиона пројектоване су аеродинамичке облоге амортизера главних ногу. Конструкција седишта прилагођена је за смештај седећег падобрана, што је било захтев РВ и ПВО. Реконструисана је инструментална табла, повећани су резервоари за гориво...

Прве летелице

Прва „утва-66“ полетела је 2. децембра 1966. године у Панчеву. За командама на првом лету био је потпуковник Иван Чрњарић, пилот Ваздухопловног опитног центра (ВОЦ). Он је полетео са фабричког аеродрома и после 45 минута слетео на аеродром Батајница. На захтев ВТИ, први авион имао је мотор са ејекторима за хлађење мотора (у шали названи сулундари), који су пројектовани за „крагуја“. На предлог „Утве“ на другом авиону, ев.бр. 51002, који је завршен децембра 1967, уграђен је систем хлађења који је касније прихваћен за серијску производњу.

Прва „утва-66“ у пољетању 19. јануара 1967. године. Велике ејекторе за хлађење мотора имао је само први прототип (Фото: ВОЦ)

Последња два предсеријска авиона са ев.бр. 51003 и 51004 примљена су у ВОЦ новембра 1968. године. На трећем авиону уграђени су пловци БИН 1600, какви су се користили на „утви-60X“ из прве генерације висококрилних авиона пројектованих у „Утви“. Четвр-

Извоз

Фабрика авиона „Утва“ покушала је 1968. да сама предузме маркетиншку акцију за продају „утве-66“ и „утве-65“ у Индији. За представљање авиона потенцијалним пословним партнерима у Бомбају изабрана је „утва-66“ ев.бр. 51002, која је добила привремену цивилну регистрацију.

Два „утвина“ авиона прелетела су 6.500 km са међуслетањима у Софији, Истанбулу, Анкари, Дијабакиру, Мосулу, Багдаду, Абадану, Бушибеу, Дубају, Јаску, Карачију, Ахмадабаду, до коначног циља – Бомбаја. За командама „утве-66“ био је ВОЦ-ов пилот Иван Чрњарић. Труд није довео до очекиваног посла и „утва-66“ никада није постала извозни производ. Тек после повлачења из РВ и ПВО вишкови „утви-66“ постали су популарни код приватних власника у Канади, Француској, Мађарској, САД, Ирској и Великој Британији.

децембра 1966. до марта 1970. на четири авиона сабрали 574 летова са 311 часова и 35 минута налета, укључујући летове са хидроавионом. Резултати су били повољни и, уз одређене дораде и модификације, авион „утва-66В“ уведен је у наоружање са интерном ознаком вида В-51 – за основни авион за везу, и В-52 – за хидроавион.

В-51 из серијске производње имали су радио-станицу СТР-931 унифицирану са већим делом авиона из наоружања РВ и ПВО – са авионима „галеб“ Г-2, „јастреб“ и „крагуја“. Радио-компас „Маркони“ АД-370Б коришћен је и на „јастребу“.

Прва два авиона из серијске производње – ев.бр. 51101 и 51102 – предата су фебруара 1970. из „Утве“ ВОЦ-у, а од јула је кренула примопредаја у јединицима. До 1975. израђено је 66 авиона из серијске производње. Ознаке индивидуалних авиона биле су у секвенци од 51101 до 51146 за производњу до 1973. године. У наставку производње 1975. по лотовима су додељени и ев.бр. 51181–51185, 51201–205, 51221–51225 и завршни лот 51246–51250.

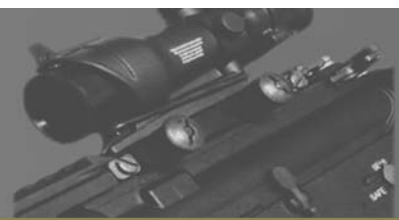
Авиони В-51 уврштени су у састав штабних одељења која су седамдесетих година постојала у формацијском саставу свих нивоа командовања – од јединица ранга пук/бригада навише. Затим, свака ескадрила ловачке, ловачко-бомбардерске и извиђачке авијације добила је по један В-51 за помоћне задатке. Део авиона додељен је 1973. за ратни развој авијацијских одељења за везу, која је требало да буду подређена армијама КоВ-а, али се октобра исте те године одустало од мобилизацијског развоја тих јединица.

У првом таласу попуне РВ и ПВО, авиони В-51 дошли су дословце на све аеродроме. Служили су у основној намени за одржавање везе у пракси за службене летове између аеродрома, затим за тренажу пилота који су били на дужностима у вишим командама и резервних обвезника пилота. По плану, седамдесетих година пилоти авиона за везу летели су сваке године 70 часова, а пилоти на тренажи 40.

Од средине седамдесетих година по једно одељење В-51 формирано је у ескадрилама лаке борбене авијације на аеродромима Лучко, Брник и Панчево за по-

ти авион био је образац за серијску производњу.

У ВОЦ-у су, осим Чрњарића, на „утвама-66В“ летели Владимир Крмељ, Властимир Веселиновић и Петар Савић. Били су тим који се шездесетих година уходао на „утвиним“ авионима. Они су од

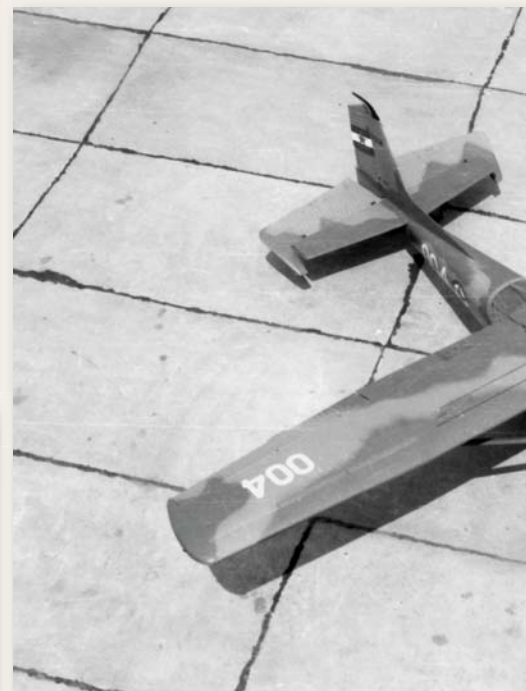
требе тренаже резервних pilota. Сваке године планирана је једномесечна обука резервиста, који су најпре пролазили кроз тренажу на В-51, а онда борбену обуку на Ј-20, који је био основни авион у лакој борбеној авијацији.

Наоружана верзија

Првобитно В-51 није пројектован као наоружани авион, али су захтеви РВ и ПВО накнадно промењени – у првој по-

ловини седамдесетих година је, у складу са планом развоја авијације територијалне одбране (ТО) и примене авиона у противгерилским (и герилским) дејствима, подстакнут рад на интеграцији наоружања на све лаке авионе.

Први покушај наоружавања В-51 била је уградња стандардног пушкомитраљеза 7,9 mm М53, популарног „шарца“, на носач за дејство кроз прозор путничке кабине. Пилоти Владислав Славјевић (први пилот који је летео на „орлу“) и Петар Са-

Друга генерација хидроутви

Утицај морске воде био је погубан за ресурс В-50 и почетком седамдесетих година хитно се морала пронаћи замена како би се одржала авијација за везу на мору. Прибегло се најједноставнијем решењу – пловци идентични као на В-50 постављени су на нови авион за везу „утва-66“ и тако је на-

стао нови хидроавион В-52. Прва *хидроутва* из друге генерације био је предсеријски примерак модификован 1968. године. Технички ризик је, сасвим очекивано, био мали и без већих примедби, па је, на основу извештаја ВОЦ-а, наручена серија од шест авиона, израђених између 1971. и 1973. године, са ознакама од 52101 до 52106. Последња три авиона имала су додатне интегралне резервоаре за 144 килограма горива, смештене у нападним ивицима крила. Са основним горивом у крилима, модификовани В-51 може да оствари долет од 1.100 километара.

Авиони В-52 уврштени су у 3. хидроавијацијско одељење 784. противподморничке хеликоптерске ескадриле у Дивулама. Рутински су летели на задатке, примарно за потребе Ратне морнарице, те остварили 2.557 часова и 26 минута налета. Планиран је ремонт и 5. маја 1978. у завод „Мома Станојловић“ у Батајници пристигли су В-52 е.б.р. 52101 и 102. Наређено је да се за прелет припреме следећа два авиона, али се од ремонта одустало јуна 1978. године.

Морска со проузроковала је кородирање виталних делова конструкције В-52, па су превремено повучени из наоружања уз процену да техничко стање не дозвољава даље безбедно коришћење.

Последњи хидроавиони на служби у РВ и ПВО повучени су из наоружања и расходовани решењем савезног секретара за народну одбрану од 10. маја 1980. године. Пет авиона преименовано је у учила. Три примерка на пловцима предата су ВТШЦ Рајловац за обуку питомаца у одржавању авиона, а два авиона, која су уместо пловака добила токове са расходованих В-50 и В-51, коришћена су у 975. ВНЦ у Сомбору за обуку војника авио-механичара. Преостали, шести примерак В-52, ушао је у збирку Музеја ваздухопловства на аеродрому Београд. Постављен је у централни део збирке, као једини авион са којим се посетиоци, посебно млади, могу „поиграти“ и научити како функционишу команде лета авиона.

вић, те пробни падобранац Саво Остојић, у улози стрелца, проверили су подобност инсталације у пет летова изведених од 18. новембра 1971. до 15. марта 1972. године на В-51 е.б.р. 51101.

У фабрици „Утва“ 1973. проведене су модификације на В-51 е.б.р. 51146, који је био на задужењу у ВОЦ-у. На крила су уграђена ојачања за два носача наоружања носивости до 150 kg корисног терета. У ВОЦ-у су проведене провере могућности подвешавања авио-бомби – две разорне бомбе од 50 kg или две пламене авио-бомбе ПЛАБ-150 kg, две касете од 150 kg или два свежња С-8-16 за по осам авио-бомби од 16 kg РАБ-16 и потрошног контејнера КПТ-150.

Ракетно наоружање чинила су четири невођена ракетна зрна америчког порекла 127 mm ХВАР-5 или два саћаста лансера за 12 ракетних зрна калибра 57 милиметара. За В-51 израђени су подвесници за по два митраљеза 7,62 mm „матра МАЦ АА 52“ са 1.000 метака, који је требало да буду равномерно решење за наоружавање авиона М-10 (радна ознака „утве-75“ 1972-1974. године) и СА-341Х „газеле“. Нишански уређај био је ПКИ, увезен из СССР-а.

Хомологациона испитивања система наоружања проведена су у ВОЦ-у по-

Четвртина „утва-66“ евр.бр. 51004 била је образац за серијску производњу (Фото: ВОЦ)

четком септембра 1974. године. Усвојено је решење интеграције наоружања на В-51 и одлучено је да се сви већ произведени авиони модификују у „Утви“. У основи, крила су добила ојачања, али носачи и нишан нису били стално на авионима. Делови система наоружања чувани су у складиштима за случај потребе, када су се могли брзо и лако монтирати.

Истовремено са радовима на наоружавању, у „Утви“ су проведени радови на

уградњи команди лета за другог pilota за потребе обуке. Уговор о модификацијама авиона В-51 потписали су 18. фебруара 1976. године представници Савезног секретаријата за народну одбрану и „Утве“. Истог месеца први авиони прелетели су из матичних јединица на фабрички аеродром. Просечно су се авиони у фабрици задржавали од два до три месеца. Планираном динамиком обезбедило се да се у јединицама увек налазе минималне количине В-51 и да следећа долази у „Утву“ одмах после примопредаје модификованог авиона. Последњи су враћени у јединице јуна 1977. године.

На полигону Тузла, 3. септембра 1977. у вежби митраљирања, ученик

Школе резервних официра авијације (ШРОА) ударио је у тле и погинуо. Анализа катастрофе указала је на неискуство ученика који је летео само на Ј-20. Зато је у обуку у ШРОА, као прва фаза, уведен В-51 са двоструким командама.

Летачка обука будућих резервиста до 1977. проводила се на авионима 522 у 462. ескадрили лаке борбене авијација са аеродрома Тузла. Пролећа 1977. ескадрила је пренаоружана прво са Ј-20 и В-51, који су су почетку коришћени за преобуку pilota сталног састава. После поменуте катастрофе, В-51 су уведени у процес обуке. Према материјалној формацији 462. ескадрила имала је 12 Ј-20 и чак 14 В-51. Само се у Тузли

Авион В-51, наоружан свежњевима авио-бомби од 16 килограма (Фото: ВОЦ)

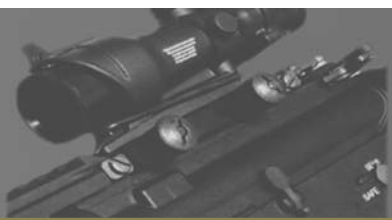
Подвесник са два мишрањеца калибра 7,62 мм МАЦ АА 52 на пошкринлом носачу В-51 (Фото: ВОЦ)

могао видети дугачки низ висококрилних „утви“ јер су све остале јединице имале један-два или максимално четири авиона.

У 462. ескадрили последња 39. класа ШРОА завршила је обуку почетком јесени 1988. и од наредне класе обука се проводила на млазним „галебовима“ Г-2 у Мостару. Преосталих 14 тузланских В-51 презадужени су у разне ескадриле и штабна одељења.

У бурним годинама

Први задаци за В-51 повезани са југословенском политичком и безбедносном кризом – били су подршка у сузбијању демонстрација Албанаца на Космету. Пилоти В-51 из 83. ловачког авијациј-

Један од приватних „уџви-66“ (рег. YU-DOC, бивши еф. бр. 51111) лети у боји и са ознакама ЈРВ и ПВО од пре 1991. Иако је најстарији, још сећа на стара добра времена када смо имали велику авијацију. (Фото: Александар Рагућ)

ског пука из Приштине имали су необичан задатак – обучени су за примену подвесних димних кутија са надражљивцем ЦС, тј. „сузавцем“. Четири пилота, која су редовно летела на ловцима МиГ-21 и дежурала у систему ПВО, додатно су дежурала за потребе евентуалне интервенције на сузбијању демонстрација. Имали су прилике да лете на такве задатке током масовних нереда 1987. и 1988. године.

Уређај за распршивање прашкастих материја из авиона РПМА-1 наменски је израђен још 1974. за пуњење са ЦС, намењеним за примену на отвореном простору или тешко приступачним теренима. На поткрилне носаче В-51 постављана су два контејнера масе 37 kg, предвиђена за пуњење са око 100 kg ЦС. Електромотор је покретао механизам који је обезбеђивао брзину избацивања прашка од 0,83 kg/s. Уређаји РПМА-1 израђени су у „Утви“, а ЦС у ВТИ, у погону Мостар.

Сва четири пилота 83. пука која су имала искуства са применом В-51 у разбијању демонстрација, јуна 1991. добила су задатак да авионима прелете на аеродром Церкље за потребе подршке федералним снагама безбедности током акције изласка на државну границу. Један од тих пилота сећа се да су тад очекивали да користе „сузавац“, али су до-

били задатак да изнад већих места у Словенији избаце пакете са лецима. После дејства минобацача словеначке територијалне одбране по аеродрому, сва четири В-51 28. јуна прелетела су на аеродром Плесо. Лоши метеоролошки усло-

Авион В-51 из 252. ловачко-бомбардерске авијацијске летећи циљ за обуку пилота „јасстребова“ и „галебова“

ви отежали су повратак кући. Вратила су се два авиона, а два су се дуже задржала на Плесу и била, уз велике тешкоће, извучена из Хрватске.

Намера да се В-51 из 252. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле ко-

ескадриле на вежби 1991. у којој је „глумио“ ниско-Г-4 у пресрећању (Фошо: Драган Величковић)

ристе за дејство са надражљивцем ЦС, лета 1991, показала се као лоша процена прилика јер се грађански рат већ тада увелико водио. Авиони В-51 коришћени су ретко за задатке превоза старешина. Ескадрила ТО Црне Горе, чији су Ј-20 ле-

Авион В-51 на почетку каријере 1972. године на аеродрому Церкље (Фошо-центар „Одбрана“)

Удеси

Током службе у РВ и ПВО десет В-51 расходовано је због оштећења у удесима. Углавном се радило о ломовима стајног трапа током принудног слетања или излетања са полетно-слетне стазе.

У неколико случајева оштећени авиони су се могли поправити, па су предати на рад у завод. Међутим, накнадно су деведесетих година расходовани због губитка интереса РВ и ПВО за њих.

На В-51 догодила се једна катастрофа – при полетању са аеродрома Бихаћ, 5. октобра 1991. са авионом ев.бр. 51184, летела су два пилота и један официр – путник. Током полетања пилоти Иван Селак и Родољуб Гајић „отимали“ су се за команде лета. Авион је у полетању скренуо у леву страну, узлетео, вратио се на писту, поново полетео и ударио у тло поред писте. Селак је изашао из авиона без повреда и покушао да извуче мајора Николу Студена са задњег седишта. Међутим, гориво из авиона је исцурело на њега и плануло. У тој несрећи погинули су Гајић и Студен, а Селак је преживео са тешким повредама. После изласка из болнице вратио се у јединицу и 15. маја 1992. пребегао са авионом МиГ-21 „бис“ са Поникви у Хрватску.

тели на борбене задатке за потребе тренаже резервних пилота, имала је одељење В-51.

После формирања РВ и ПВО СР Југославије, преостали авиони В-51 више нису били од већег значаја. После истека међуремонтног ресурса, В-51 нису одлазили на ремонт јер су буџет и завод имали дугачку листу приоритета, на којој нису били авиони за везу. Процес продаје В-51 покренут је 1993, када је за вишак проглашено 23 авиона. Остатак из завода и јединица продат је у периоду од 1996. до 1999. године. Током бомбардовања НАТО-а 1999. на аеродромима су уништена три В-51 – 51117, задужен у 83. пуку, 51133 из 98. пука и 51249 из ВОЦ-а. Последња преостала три В-51 продата су 2002. године. То су били авиони ев.бр. 51111 и 51119 из лађевачке 333. извиђачке ескадриле и ев.бр. 51132, који се чувао у 177. бази у Батајници. То-

ком службе у РВ и ПВО друге и треће Југославије, сви В-51 остварили су налет од 80.477 часова и 50 минута.

Део В-51 остао је у новонасталим државама. У саставу 105. бригаде Српске Војске Крајине (СВК) на аеродрому Удбина биле су три В-51. Хрватска војска августа 1995. дошла је до сва три авиона. Два В-51 летела су са аеродрома Борово у саставу 61. мешовите ескадриле лаке борбене авијације СВК. После реинтеграције Источне Славоније и Барање, проведене 1996, оба авиона пребачена су на аеродром Сремска Митровица у авијацијску јединицу ЈСО. У рукама ЈСО В-51 били су све до 1999. године – у јединици стационираној на аеродрому Трстеник, која је расформирана због инцидента између њених припадника и Војске Југославије.

Ознаке Војске Републике Српске (ВРС) носила су четири В-51 из 92. лаке

Авион В-51 из састава 92. лаке ескадриле вишеструке намене ВРС на аеродрому Залужани 1993. године (Фото: Александар Радић)

Тактичко-техничке карактеристике *утве-66*

Погонска група.....мотор GSO-480B1J6 максималне снаге 254 kW (345 KS)

Масе:

- празан.....1.251 kg
- максимална маса у полетању.....1.820 kg

Димензије:

- дужина 8.380 mm
- висина3.200 mm
- размак точкова2.505 mm
- размах крила11.400 mm
- површина крила.....18,08 m²

Перформансе:

- максимална брзина у хор. лету на висини од 2.680 m258 km/h
- максимална брзина крстарења230 km/h
- врхунац лета6.600 m
- дужина полетања.....382 m
- дужина слетања.....345 m
- максимални долет.....750 km

ескадриле вишеструке намене, у којој су били „мобилисани“ авиони аеро-клубова Бањалука и Приједор.

Армија БиХ имала је један В-51 на аеродрому Дубраве код Тузле, који је уништен у удесу 18. јула 1992. на задатку превоза повређеног у несрећи у погону за производњу муниције. Пилот, лекар и повређени били су у авиону који је требало да прелети до аеродрома Лучко. Пешадија ВРС отворила је ватру из аутоматских пушака на авион који су видели

изнад Мајевице и са три метка пробили су крила. Авион се због недостатка горива срушио надомак Лучког. Посада је преживела пад авиона, али је повређени умро од повреда још током лета.

Македонско РВ и ПВО, формирано јуна 1992, у почетку је имало само структуру и нешто људи преузетих из састава ЈРВ и ПВО, али не и авионе. Зато се у почетку тренажа проводила на летелицама позајмљеним од аеро-клубова – на једној В-51 и четири „утве-75“ (В-53).

У Ваздухопловном савезу Југославије

РВ и ПВО је од почетка постојања Ваздухопловног савеза Југославије (ВСЈ), 1948, обезбеђивало авионе за ту организацију, која је била центар за војно школовање кандидата у миру, а у рату су техника и њени чланови чинили језгро за формирање авијације територијалне одбране (ТО). Одлуком савезног секретара за народну одбрану, 5. јуна 1975. приступило се формирању ратних авијацијских јединица.

Авиони В-51 у почетку су дати ВСЈ на послугу без накнаде за уговорни задатак – за обуку и тренажу резервних пилота, шлеповање једрилица за време обуке ученика Ваздухопловне гимназије „Маршал Тито“ и обуку падобранаца, који су касније служили војни рок у 63. падобранској бригади. Аеро-клубови су били дужни да о свом трошку одржавају авионе, а резервне делове и ремонт обезбеђивали су преко Команде РВ и ПВО, односно централног магацина ВСЈ Вршац „1111“.

Првих осам В-51 изузето је из јединица РВ и ПВО наредбом од 31. марта 1978. године. Примарна намена В-51 у аеро-клубовима је, према замисли РВ и ПВО, била обука падобранаца. Следећи пакет од десет В-51, датих на трајно коришћење ВСЈ, одобрен је 1987. године.

Ниједан В-51 више не лети у војној служби, али на авионима из вишкова РВ и ПВО и даље лете приватни корисници. Чак 15 авиона уведено је 1998 и 1999. у цивилни регистар Канаде. Једна од тих летелица, која је у РВ и ПВО носила ознаку 51142, преправљена је у хидроавион. Природно, авиони иду из руке у руке разних власника, па се на интернету могу пронаћи огласи за продају „утви-66“.

У Србији још увек има „утви“ у летном стању. По узору на страну праксу летења на олдтајмерима, јуна 1998. на аеромитингу у Батајници учествовала је приватна „утва-66“. Сада су у регистру Србије четири таква авиона. ■

Александар РАДИЋ